

גילוי ההסתור במגילת אסתר

**הניסים הנסתרים
במגילת אסתר**

גילוי ההסתור במגילת אסתר

**הניסים הנסתרים
במגילת אסתר**

קונטרס זה יוצא לאור

לעילוי נשמת

הר"ר שמואל משה ב"ר גדליה זצ"ל

מרת רבקה ב"ר יחזקאל ע"ה

ר' מרדכי אריה ב"ר יו"ט נטיל ז"ל

ר' יהודה מיכאל ב"ר בנימין שלמה ז"ל

ת.נ.צ.ב.ה.

מהדורה שניה מורחבת

אדר תשפ"ג

הערות והארות יתקבלו בברכה

054-8450781

ניתן להשיג את הקונטרס בירושלים

בישיבת מיר ובשכונת רמת שלמה במספר הנ"ל.

בשכונת רמות בטל' 02-5860989

וכן ניתן לקבל את הקונטרס בבקשה למייל:

A0548450781@gmail.com

כל הזכויות שמורות

הקדמה

ייחודו של נס פורים לעומת ניסים אחרים שאירעו לעמ"י במשך הדורות, הוא היותו נס נסתר. לא מסופר במגילה על שום מאורע ניסי שחורג מדרך הטבע. יש במגילה מקרים ומאורעות רבים, שכל אחד לכשעצמו אפשר להסביר שהתרחש באופן טבעי. רק הצטרפות כל המקרים הרבים יחד, מוכיחה לרואה שבאמת הם נס, ויש כאן התגלות השגחת ה' על כל מה שקורה בעולם. המגילה מלמדת שגם במסגרת הטבע ה' שומר על עם ישראל.

כתב בספר 'יוסף לקח' בתחילת פירושו למגילה: אין ספק שהמכוון בכתיבת סיפור המעשה הזה על ספר, וגם רז"ל שחייבו על מקרא מגילה זו, והרבו אזהרותיהם עד שאמרו שמבטלין ת"ת וכהנים מעבודתם והזהירו לבלתי השמיט תיבה ממנה וכו', כי אם לפרסם ולהודיע הנס הגדול וכו', וכבר היו יכולים לקבוע ימים הללו להעשות מידי שנה בשנה לזיכרון הנס מבלתי חייב אותנו לספר הנעשה, כמו שעשה חשמונאי בחנוכה. אמנם לפי שהנס שנעשה בימי חשמונאי היה מבואר מאוד היותו מאתו ית' וכו'. **אבל הנס הזה שנעשה לאבותינו בימי אחשורוש לא היה מפורסם היותו נס מאתו יתברך. נתבאר שלא הוצרכו לכתוב המעשה שהיה בפרטות, כי אם לפרסם היותו נס מופלג מאתו ית', לא מקרה והזדמן, וזה לא יתפרסם כי אם ע"י סיפור המעשה והמקרים המשונים שקדמו להצלה ההיא, אשר מהם ומהמונם יתבאר לכל משכיל היות הדבר מאת ה' היא נפלאת בעינינו.** עם היות שלא היה במעשה הזה ובהצלה הזאת דבר יהרוס הטבע המוטבע ביסודות, כמהפכת המים לדם או קריעת הים וכדומה להם, שכל אלו לא יסתפק אפילו האיש ההמוניי שאין יד שום נמצא מגעת להרוס הטבע היסודי, זולתי אשר המציאה מן האפס המוחלט וכו'. ואחרי נתבאר שמטעם זה הוצרכו לכתוב המעשה וכל מה שקדם, א"כ **יחויב שאין במגילה זאת אפילו מילה אחת שאינה סובבת על מרכז ההודעה והפרסום הזה** וכו'. ועל כן לא הוזכר שמו במגילה כי אם בסתר המדרגה בראשי תיבות ובסופי תיבות וכו', שלהיות הנס הזה אשר עשה אלוקים לנו נסתר מעין האדם היותו מאתו יתברך, על כן הוזכר שמו בסתר וברמז, עכ"ד ה'יוסף לקח'.

בדומה לכך כתב הגר"א בפירושו למגילה (א-ב): לפיכך אמרו שצריך לקרותה כולה, דלכאורה למה לנו לידע בתוקפו של אחשורוש, **אך שבכל פסוק ופסוק הוא מספר גודל הנס. אך הנס הוא בהסתר פנים, כלומר שסיבב לעשות בדרך הטבע, ולא כמו שהיה במצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה, עכ"ל.**

כתב ה'מגילת סתרים'¹ בהקדמתו למגילה: קיימו וקיבלו חכמי הש"ס שהמגילה הזאת החיוב לקרותה מראשה ועד סופה. הורו לנו בזה שכל הדברים הכל לצורך הנס, עכ"ל. בהמשך שם ביאר מדוע קרא לספרו 'מגילת סתרים'. ז"ל: **והנה רוב הניסים נכתבו במגילה הזאת ברמז משום כבוד המלכות, ונתתי את ליבי אני הצעיר באלפי, לפרסומא ניסא המרומזים במגילה הזאת, ולכן קראתיו 'מגילת סתרים', יען כי לענ"ד גיליתי בו הניסים הנסתרים המרומזים במגילה, עכ"ל.**

מבואר בדברי רבותינו אלו שהמגילה נכתבה בשני רבדים. רובד אחד גלוי, ובו נכתבו המאורעות כפי שהיו ידועות וגלויות לכל, ורובד שני בו נרמזו הניסים שנעשו לעם ישראל בהסתר ובצורה טבעית. רצונם של חז"ל הוא שהמגילה תלמד כראוי, שע"י כך נמצא ונגלה את הניסים הנסתרים שבה.

כתוב במדרש פסיקתא זוטרטא (ט-כט): **"ותכתוב אסתר ומרדכי את כל תוקף".** כל עיקר, למדנו שיש דרשה למגילה הזאת, שנאמר **"ותכתוב אסתר וגו' את כל תוקף", כלומר תוקף המעשה בלבד, אבל ריבוי דברים שהיו באותו זמן לא נכתבו כולן, כענין ההגדות שבמדרש אסתר. תקפו של אחשורוש, ותוקף גדולת מרדכי, ותוקף הנס, ומכאן שצריך אדם לקרוא המגילה כולה ולא מקצתה, שנאמר את כל תוקף הענין כולו, עכ"ל.** מבואר במדרש זה שבמגילה נכתב תוקף ועיקר המעשה בלבד, אבל חלקים גדולים מתוקף הנס לא נכתבו.

הגמ' במגילה (דף ד.) אומרת שחייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום. וצ"ב מדוע חייבו חז"ל לקרא את המגילה פעמיים, חובה שלא מצאנו כמותה בשאר קריאות. (מה שקוראים את מגילת איכה פעמיים בערב ובבוקר,

---

¹ לרבי יעקב לוברבוים מליסא מחבר הספרים 'נתיבות המשפט' ו'חוות דעת' על השו"ע.

אינו מדינא, הקריאה בבוקר היא רק מנהג ואינה חובה). ביותר צ"ב מדוע מכל מצוות הפורים רק את מצות קריאת מגילה חייבו חז"ל לקיים גם בלילה, ושאר המצוות מתקיימות רק ביום.

ביאר ר"י אייבשיץ בהקדמה לפירושו 'ישועה גדולה' על המגילה, שהסיבה היא שאת מגילת אסתר צריך ללמוד כדי לגלות ולהבין את כל הנסתר שבה, ורק אחרי שקוראים פעמיים ומקבלים מבט כללי על כל המאורעות, אפשר לעמוד על עומקה וסודותיה בפרטות.

לחביבות דבריו אביא את לשונו : שמעו נא נבוני עם וחכמים, **אל נא תהי קריאת המגילה בעיניכם כדורש ספר זיכרונות וספר קורות אבותינו בכל התלאות אשר מצאתם, וכי בשביל זה הייתה אזהרה לקרותה פעמיים, אמנם רב התועלת אשר נמשך ממנו מלבד סודות רבים שיש בו וכו', ולהכי נקראת מגילת אסתר, שיש בה סתרים וכו', ואזנכם שמעו מה גדלו ומה עמקו דברי המגילה, עכ"ד.**

גם בעל ה'עקידת יצחק' כתב בהקדמה לפירוש המגילה, שכתב את דבריו רק אחרי שקרא ושנה ושילש את המגילה, כי א"א להבין את סיפור המגילה ולא את ניסי ה' שמסתתרים במגילה ע"י קריאת הפסוקים בלבד.

הקשו האר"י והגר"א מדוע נקראת המגילה רק ע"ש אסתר, ולא נקראת גם ע"ש מרדכי, "מגילת מרדכי ואסתר", או "מגילת פורים" ע"ש ימי הפורים. וביארו שהשם "מגילת אסתר", הוא מלשון "גילוי ההסתתר". חז"ל רמזו בשם המגילה שצריך לגלות את ההסתתר שבה. בקריאה שיטחית של המגילה, לא מגלים את ההסתתר הזה, וחושבים שכל הספור הוא צירוף מקרים ותו לא. רק ע"י לימוד המגילה אפשר להגיע להבנה שיד ה' פעלה את ניסי המגילה, ואינם מקרה.

קונטרס זה הוא ליקוט מדברי רבותינו בפירוש הניסים הנסתרים שבמגילה. הובא מדברי הרלב"ג, המהר"ל, האלשיך, ה'ראשון לציון' (לרבי חיים בן עטר בעל 'אור החיים' על התורה), ה'יוסף לקח' (לרבי אליעזר אשכנזי בן דורס של הב"י והאר"י), 'עקידת יצחק' (לרבי יצחק עראמה), 'מנות הלוי' (לרבי שלמה

אלקבץ מחבר הפיוט "לכה דודי" מפירוש הגר"א, המלבי"ם, מפירוש 'מגילת סתרים', 'מלא העומר' (למהרא"ל צינץ), ועוד מפרשים.

הדברים נכתבו כדי לעורר לב המעיין, לדייק ולמצוא בכל פסוק מה הוא מספר על הנס, כדברי החכם מכל אדם (משלי ט-ט): "תן לחכם ויחכם עוד". יש להוסיף שבגמ' במגילה (דף ז.) כתוב: "אסתר ברוח הקודש נאמרה", והביאה הגמ' כמה ראיות לכך מהמגילה עצמה. א"כ פשוט וברור שכל מילה שבמגילה מדוקדקת בתכלית הדקדוק, ונכתבה במטרה ללמד.

הקשה הגר"י אברמסקי זצ"ל על הנאמר בסוף המגילה: "וכל מעשה תוקפו וגבורתו וגו', הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס". מדוע נכתב פסוק זה, וכי רוצים שנקרא את ספר דברי הימים של מלכי מדי ופרס.

וביאר שהכוונה בזה לומר שהמגילה אינה סיפור היסטורי בלבד, ומי שמעוניין בחלק ההיסטורי של הספור, שיחפש אותו בספר דברי הימים למלכי מדי ופרס ולא במגילת אסתר. מהותה של מגילת אסתר, הוא החיבור בין כל המאורעות יחד, לגלות את השגחת הקב"ה, ע"כ שמעתי משמו. ופשוט שבלי לימוד המגילה כראוי, לא ניכרים כל הניסים המסתתרים במגילה.

בסוף המגילה נאמר: "וישם המלך אחשרש מס על הארץ ואיי הים". וצ"ע: **א.** מדוע נכתב "אחשרש" חסר שני ווים. **ב.** מדוע הוצרכה המגילה לספר שהמלך שם מס על הארץ ואיי הים, הרי אין לזה שום שייכות לסיפור המגילה.

דודי הגר"ח שיפמן שליט"א בספרו 'אמונת חיים' ביאר על דרך הרמז, אחשוורוש לא התבונן ולא צירף את כל המאורעות יחד, וכל מה שהבין ממעשה פורים, זה רק שיכול לבטל את הנחת המס שעשה לכבוד אסתר מפני שלא ידע את מוצאה, וכעת כשנודע לו שהיא יהודייה יכול הוא לבטל את ההנחה שנתן לכבודה.

ענינה של האות וו הוא לחבר (וו החיבור), לכן נחסרו משמו שני ווים, כנגד שני חיבורים שלא עשה: **א.** חיבור כל מאורעות המגילה זה לזה. **ב.** חיבור

המאורעות לקב"ה, וע"י כך להגיע למסקנה שהקב"ה מנהל את העולם. עוד הוסיף על דרך הרמז, שנלקחה ממנה המלכה ושתי שאותיות שמה הם שתי וו.

לעומתו, יתרו חותן משה שחיבר בין ניסי יציאת מצרים וקריעת ים סוף לקב"ה ובא להתגייר, הוסיפו לו את האות וו, ושינו את שמו מיתר ליתרו, (כמבואר ברש"י בתחילת פרשת יתרו). הטעם שהוסיפו ליתרו רק וו אחת ולא שתיים, משום שביציאת מצרים היו ניסים גלויים ולא היה צורך לחבר את המאורעות יחד, אלא רק לחבר את הניסים לקב"ה.

רמז לכך, שפתיחת המגילה היא באות וו, "ויהי בימי אחשורוש", וסיום המגילה הוא באות וו, "ודובר שלום לכל זרעו", שני הווים רומזים על שני החיבורים שנדרשים ללמוד מהמגילה.

ליבי מלא תפילה לקב"ה, שע"י קונטרס זה שמלוקט בו מדברי רבותינו בביאור ניסי המגילה, יהיו ניכרים הניסים הרבים, וע"י כך יוכל כל אחד לחבר את מאורעות המגילה לקב"ה. בזה תתחזק האמונה בהשגחת ה' על כל פרט ופרט, שהיא עבודת ה' שמלווה כל יהודי במשך השנה. כדברי הרמב"ן (סוף פרשת בא): **אין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריחנו ענשו, הכל בגזרת עליון, עכ"ל.**

אודה לאבי מורי שהגיה את הקונט' והעיר ותיקן כדי שיהא דבר נאה ומתקבל. מנשים באוהל תבורך רעייתי הנושאת במסירות בעול הבית והילדים אשר חנן אותנו ה' יתברך, ובזכותה יכול אני לשבת במנוחה באוהלה של תורה, יזכנו ה' לראות יחד רוב נחת מכל צאצאינו.

פרק א'

פסוק א' "ויהי בימי אחשורוש, הוא אחשורוש" - ה'יוסף לקח'

וה'מגילת סתרים' מבארים שבמגילה לא מסופר על רשעותו של אחשורוש, כיון שהמגילה נכתבה גם בספר דברי הימים למלכי פרס ומדי, ומפני כבוד המלכות לא היה אפשר לכתוב בגלוי ולפרסם דברים אלו. אבל בגמ' במגילה (דף יא.) מבואר עד כמה היה אחשורוש רשע.

ז"ל הגמ': "אחשורוש", אמר רב אחיו של ראש, ובן גילו של ראש. אחיו של ראש - אחיו של נבוכדנצר הרשע שנקרא ראש וכו'. בן גילו של ראש, הוא הרג - הוא ביקש להרוג, הוא החריב - הוא בקש להחריב, שנאמר ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלים. ושמואל אמר שהושחרו פניהם של ישראל בימיו כשולי קדרה. ור"י אמר כל שזוכרו אמר אח לראשו. ורבי חנינא אמר שהכל נעשו רשין בימיו.

מבואר בגמ' שאחשורוש היה רשע כמו נבוכדנצר שהחריב את בית המקדש, הגלה את ישראל מארצם, והרג ריבי רבבות יהודים. ולרשע כזה בוודאי שלא הייתה שום כוונה לעזור ולהיטיב ליהודים שתחת ממשלתו. למרות זאת נעשו הרבה ניסים ליהודים בזמן מלכותו, כמו שיבואר. ללמדנו שכל הניסים מאת ה' היו, וברצונו היטה את ליבו של אחשורוש להיטיב ולעזור לעמ"י.

עוד כתוב במדרש אסתר רבה (ז סימן כ) בענין רשעותו של אחשורוש. ז"ל: "ויסר המלך את טבעתו ויתנה להמן", רבנן אמרין **אחשורוש שונא את ישראל יותר מהמן הרשע**. מנהגו של עולם דרכו של לוקח ליתן ערבון למוכר, ברם הכא המוכר נותן ערבון, הה"ד "ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן".

עוד כתוב בהמשך הגמ' הנ"ל: "הוא אחשורוש", הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו. הגר"ח קניבסקי בספרו 'טעמא דקרא' מבאר שכוונת המגילה לומר שלא נטעה שכיון שאחשורוש לקח את אסתר לאשה, היא הצליחה להשפיע עליו שלא יהיה שונא יהודים. או שכיון שמינה את מרדכי היהודי למשנה למלך, הרי זה

מוכיח שהשתנה להיות אוהב יהודים, אלא הוא נשאר אותו רשע מתחילת המגילה עד סופה. ולמרות ששנא את היהודים, עשה שלא ברצונו פעולות שהביאו טובה ליהודים: הרג את ושת, לקח את אסתר למלכה, תלה את המן, מינה את מרדכי היהודי למשנה שלו, והסכים שהיהודים ילחמו ויהרגו גויים בכל מדינות מלכותו. (שו"מ במהר"ל שכבר קדמו בביאור זה).

יש להוסיף בענין רשעותו של אחשורוש, את דברי המדרש רבה (ז-ג), שלפני המשתה שעשה אחשורוש לאנשי שושן שביניהם היו יהודים רבים, התייעץ עם המן כיצד להכשיל את היהודים בעבירת זנות, ועיקר זימונם למשתה היה כדי שיכשלו בעבירה זו. לכן לא כפה עליהם לבא למשתה, כדי שלא יחשב לישראל שעשו את העבירה באונס שחומרתה פחותה. גם לא כפה עליהם לשתות יין, שלא תהיה העבירה מתוך שכרות, אלא מתוך דעת ורצון.¹ בספר 'מגילת סתרים' מבאר כיצד כל פסוק ופסוק בפרק הראשון של המגילה מרמז לתוכנית זו של אחשורוש להכשיל את עמ"י במשתה.

"המולך מהודו ועד כוש" - כתב רש"י: שמלך מעצמו ולא היה מזרע המלוכה. מבארים המפרשים שיש בזה הגדלת הנס, שאע"פ שאחשורוש לא היה בן של מלך, אלא היה שומר הסוסים של בלשצר מלך בבל כמבואר בגמ' במגילה (דף יב:), והשייכות שלו למשפחה מלכותית מיוחסת נוצרה ע"י שהתחתן עם ושת שהייתה בת של בלשצר ונינה של נבוכדנצר מלכי בבל, א"כ לא היה לו להרוג אותה, כי בכך הוא כורת את הענף עליו הוא יושב, ולא יחשב מזרע

---

¹ ז"ל המדרש: אמר המן לאחשורוש, אלוהיהם של אלו שונא זימה, העמד להם זונות ועשה להם משתה, וגזור עליהם שיבואו כולם ויאכלו וישתו ויעשו כרצונם, שנאמר "לעשות כרצון איש ואיש". כיון שראה מרדכי כך, עמד והכריז עליהם, וא"ל לא תלכו לאכול בסעודתו של אחשורוש, שלא הזמין אתכם כי אם ללמד עליכם קטיגוריא, כדי שיהא פתחון פה עם מידת הדין לקטרג עליכם לפני הקב"ה. ולא שמעו לדברי מרדכי, והלכו כולם לבית המשתה, א"ר ישמעאל שמונה עשר אלף וחמש מאות הלכו לבית המשתה, ואכלו ושתו ונשתכרו ונתלקלו, עכ"ל. בהקדמה לפירוש 'עקידת יצחק' הביא מדרש זה, ובמקום המילה "נתלקלו" כתב "והסתכלו". נראה מדבריו שלא עברו על גופה של עבירה, אלא רק על עוון "לא תתורו אחרי עיניכם", אבל ה'מגילת סתרים' כתב שנכשלו בגופה של עבירה ממש.

המלוכה, אעפ"כ הרג את ושתי. זה שאחשורוש עשה דבר כ"כ לא הגיוני, הוא נס נסתר מאת ה', שהטה את דעתו למעשה זה.

כתב המהר"ל מזה שאחשורוש הצליח למלוך מעצמו אע"פ שלא היה מזרע המלוכה, נראה שהיה מלך חזק וחכם. לא כמו שמשתמע מסיפור המגילה שהיה מלך הפכפך וטפש, שאפשר להטות את דעתו בקלות. פעם להרוג את אשתו, פעם להרוג עם שלם, ופעם להרוג את המשנה שלו. ואע"פ שהיה מלך חכם, עשה מעשים רבים שנראים כשטות, וזאת משום שהקב"ה הכניס בדעתו לעשות מעשים אלו, להצלת עמ"י.

"שבע ועשרים ומאה מדינה" - כעין דברי המהר"ל שהובאו בפסוק הקודם, כותב ה"יוסף לקח" על פסוק זה. הטעם שסיפרה המגילה את גדלות מלכות אחשורוש, כדי להודיע שלא יתכן שהגיע לדרגה רמה כזאת, אם לא שהיה מלך חכם מאוד. ולמרות זאת, הקב"ה מוליך יועצים שולל, וחכמתו של אחשורוש התבלעה והתנהג בשיגעון. בהיותו בבית מלכותו בשיא תפארתו, וכל מגמתו להראות את גדולתו, עשה לעצמו רעה שאף שונא שלו לא היה יכול לעשות לו, הרג את אשתו והפך את שמחתו לאבל.

עוד כותב ה"יוסף לקח", דרך העולם שמלך שמואלך רק על עיר אחת או מדינה אחת רוצה להראות את גדולתו ביחס לשאר מלכים, כדי להתגדל בפני עבדיו. אבל מלך שמואלך בכיפה וכל העולם מכיר בגדולתו לרוב פרסומה, אינו צריך להראות את גדולתו ועושרו. ואחשורוש למרות שמלך על כ"כ הרבה מדינות והיה עשיר מופלג מאוד, רצה להראות את עושרו וגדולתו, ולכן עשה משתה לכל שריו ועבדיו, ובמשתה רצה להראות את יופיה של אשתו, שהיא יפה יותר מכל נשות שאר השרים, וע"י כך התגלגלה מיתתה של ושתי.

פסוק ב' "על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה" - אע"פ שמקום מושבם של מלכי פרס ומדי היה בבבל, אחשורוש קבע את עיר בירתו בשושן. זאת משום שרצה לבנות לעצמו כסא מלכות דומה לכסא של שלמה המלך, וכיון שהאומנים שהכינו את הכסא גרו בשושן, לכן נבנה הכסא בשושן. כשהסתיימה

בניית הכסא התברר שמחמת כובדו אי אפשר לנושאו ולהעבירו לבבל, ובגלל זה החליט אחשורוש להעביר את עיר בירתו לשושן, מקום הכסא.

בענין בניית כסא המלך נראה שנעשו כמה דברים לא מובנים, אם לא שיד ההשגחה העליונה פעלה זאת. **א.** במקום לבנות את הכסא בשושן, היה צריך להביא את הבונים לבבל. הרי גם אם היה אפשר להעביר את הכסא משושן לבבל, הרבה יותר חכם היה לבנות מלכתחילה את הכסא בעיר הבירה. **ב.** איך לא חשבו מראש שהכסא יהיה כל כך כבד, ולא יהיה אפשר לנושאו למקום אחר. **ג.** גם אחרי שהתברר שאי אפשר להעביר את הכסא לבבל, מ"מ להעביר בשביל כסא את עיר המלוכה לעיר אחרת, נראה דבר מוזר. **ד.** האבן עזרא כתב שרוב תושבי העיר שושן היו יהודים, ולכן נכתב "והעיר שושן נבוכה", וכן "והעיר שושן צהלה ושמחה", כיון שהיו רוב תושביה יהודים. למרות שאחשורוש מאוד שנא יהודים כמו שנתבאר, קבע את עיר בירתו בעיר שרובה יהודים.

כותבים הגר"א וה'יוסף לקח' שהתשובה לכל תמיהות אלו היא, שכיון שמרדכי היהודי היה גר בשושן, לכן הביא הקב"ה את אחשורוש לשם, כדי שמרדכי לא יהיה צריך לטרוח לבוא אל אחשורוש לבבל. דבר זה נרמז בפסוק "איש יהודי היה בשושן הבירה". שהיה כבר. ולא נאמר "ויהי איש", כמו שנאמר באלקנה "ויהי איש מרמתיים צופים".

פסוק ג' "עשה משתה לכל שריו ועבדיו חיל פרס ומדי הפרתמים

ושרי המדינות לפניו" - בפסוק זה מסופר שהמשתה נעשה לשרים ולעבדים של חיל פרס ומדי, וגם לשרי המדינות לפניו, היינו לשרים של המדינות שאחשורוש כבש לפני זמן קצר. (בתחילה מלך רק על פרס ומדי ואח"כ כבש מדינות נוספות). וצ"ב מדוע מסופר במגילה לאיזה שרים נעשה המשתה, היה די לומר שעשה משתה לשרים ועבדים בלי לפרט לאיזה שרים ועבדים.

ביאר ה'יוסף לקח' שדבר זה היה חלק מהגורם למיתתה של ושת. רק בגלל שאחשורוש עשה את המשתה לשרים החדשים שבמלכותו, לכן קיבל את טענתו של ממוכן שבסירובה של ושת לבוא, התבזה המלך לעיני כל השרים. אם היה

הדבר נעשה רק לעיני שריו ועבדיו חיל פרס ומדי, לא היה המלך חושש על ביזיונו בעיניהם, כיון שהם בני בית אצלו. רק בגלל שהתבזה לעיני השרים החדשים, הקפיד כל כך על מה שושתי עשתה, וגזר עליה עונש מוות.

פסוק ד' "בהראותו את עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת

גדולתו ימים רבים שמונים ומאת יום" - הקשה הגר"א מה הכוונה במילה "בהראותו". עוד צ"ב שלכאורה המילים "ימים רבים" מיותרות, שהרי כתוב שמונים ומאת יום. עוד צ"ב מדוע באמת עשה משתה כ"כ הרבה זמן.

ביאר הגר"א: תתר"פ אוצרות היו לנבוכדנצר וטמן אותם בנהר פרת, וגילה הקב"ה לכורש על מקומם בשכר שפקד לבנות את בית המקדש, ומכורש ירש אותם אחשורוש. ענין המשתה היה כדי להראות את עושרו לשאת חן בעיניהם, אך אין זה כבוד למלך לקרותם כך ולהראותם, ולכן עשה משתה, וכטוב ליבם הלך עמם להראותם. והראה ששה אוצרות בכל יום כמ"ש חז"ל, והם המפורשים בפסוק זה: עושר, כבוד, מלכותו, יקר, תפארת, גדולתו, הרי ששה אוצרות. נמצא שהיה צריך מאה ושמונים יום, כד להראות תתר"פ אוצרות, ולכן עשה משתה ק"פ יום. ופירוש הפסוק "בהראותו" - כלומר באותם הימים שהראה להם את העושר, ששה אוצרות בכל יום. "ימים רבים" - עשה באותן הימים משתה, וכמה הם הימים שמונים ומאת יום.

הקשה ה'טעמא דקרא' מה הטעם שהמגילה מספרת מדוע עשה אחשורוש את המשתה, הרי אין לזה שייכות לנס, די היה לומר שעשה משתה מאה ושמונים יום, בלי לבאר מה הסיבה למשתה. ותירץ שהמגילה סיפרה זאת כדי שנבין כיצד התגלגל הנס שאירע בסוף המשתה השני, שאחשורוש הסכים לכזאת שטות גדולה, להראות לכל העמים והשרים את ושתני כשהיא ללא בגדים.

הטעם שהסכים לכך, משום שמטרתו במשתה הייתה להראות לשרים אוצרות שלא ראו מעולם, וברור שבכל יום הראה לשרים אוצרות חדשים. בסוף המשתה שארך מאה ושמונים יום, נגמרו לו האוצרות החדשים. אח"כ עשה משתה לבני שושן וגם אז רצה להראות דברים חדשים, לכן הוסיף וקישט את

גינת הביתן בחור כרפס וכו' ומיטות בהט ושש ודר וסוחרת, ושמחם בדברים אלו. אחרי שהתרגלו בהם כמה ימים שוב לא היה להם חידוש בדברים אלו, לכן ביום האחרון של המשתה כשבקשו לראות את ושתי הסכים מיד, כיון שרצה לשמחם בדבר חדש שעדיין לא ראו.

"שמונים ומאת יום" - הקשו המפרשים מדוע הוצרכה המגילה לספר שאחשורוש עשה משתה במשך מאה ושמונים יום. הרי אין לזה שייכות לנס המגילה, שהרי הריגת ושתי הייתה במשתה השני, שנעשה לתושבי שושן וארך רק שבעה ימים. (בדברי הגר"א מבואר מה הסיבה שאחשורוש עשה משתה כל כך ארוך, אך לא מדוע דבר זה סופר במגילה).

ללמדנו שמה שאחשורוש עשה במשתה השני, שביקש להביא את ושתי כדי להראות לשרים והעמים את יופיה, ומתוך שכרותו עשה מעשה שטות והרג את אשתו כשלא הסכימה לבוא, אין זה מהלך טבעי, שהרי קודם לכן עשה משתה מאה ושמונים יום, ולא עשה שטות כזו. ע"כ שמה שציווה להביא את ושתי במשתה השני, נס נסתר היה.

יש להוסיף שגם מה שציווה להביא את ושתי במשתה השני, היה ביום השביעי של המשתה שהיה אמור להיות היום האחרון של המשתאות, וממש רגע לפני שכל הענין הסתיים, הכניס הקב"ה בליבו שטות זו להביא את ושתי בצורה מבישה, והיא לא הסכימה לבוא וע"י כך התגלגלה מיתתה.

ה'יוסף לקח' מבאר שהטעם שהמגילה מספרת זאת הוא ללמדנו שלמרות שאחשורוש עשה כל מה שאפשר כדי להתגאות ולקבל כבוד, ולהראות עד כמה ראוי הוא למלכות, וא"כ בצורה טבעית משתה כזה היה אמור להביא לו רק כבוד, אעפ"כ הכבוד ברח ממנו, והוא התבזה לעיני השרים, שאפילו אשתו לא הקשיבה לדבריו, והזכירה לו שהוא היה שומר סוסים ואינו מזרע המלוכה. מטעם זה גם האריכה המגילה בתיאור הפאר וההדר שהיה במשתה, להראות

שלמרות כל מה שעשה לרדוף אחרי הכבוד, הכבוד ברח ממנו ונעשה כדי בזיון וקצף, ללמדנו שכל זה נעשה מאת מסובב הסיבות.²

פסוקים ו'-ז' "חור כרפס ותכלת וגו' מיטות זהב וכסף, על ריצפת בהט ושש ודר וסוחרת. והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים" -

הקשה ה'מגילת סתרים' לכאורה פסוקים אלו מיותרים, כי לאיזה צורך נכתב במגילה ממה היה עשוי כל דבר במשתה, וסוגי המיטות והריצפה, ואיכות הכלים וריבויים. עוד צ"ב שבמשתה הראשון שארך מאה ושמונים יום, המגילה לא סיפרה על כל הפאר וההדר שהיה במשתה, אע"פ שבוודאי גם המשתה הראשון היה מפואר כמו המשתה השני, שהרי את המשתה הראשון עשה אחשורוש לשרי המדינות, ואילו את המשתה השני עשה רק לאנשי שושן. א"כ מדוע רק במשתה השני מתואר כל מה שנעשה לכבוד באי המשתה.

ותירץ בכל אחד מדברים אלו התכוון אחשורוש לגרום לעמ"י לחטוא, ולא נעשה שום דבר לחינם, יעוין שם שביאר כיצד כל דבר שייך לתוכנית זו של אחשורוש. לכן זה לא מוזכר במשתה הראשון, כי שם באמת אין טעם לספר זאת, כיון שלא היו אז יהודים.

לעיל הובאו דברי ה'טעמא דקרא' שדברים אלו לא נכתבו במשתה הראשון משום שבאמת הם היו רק במשתה השני. ובגלל שאחשורוש רצה להראות לשרים בכל יום אוצרות חדשים, ובסוף המשתה השני נגמרו לו האוצרות

---

² הגר"א מבאר באופן אחר מדוע סיפרה המגילה את עושרו של אחשורוש. ז"ל: מספר לנו הכתוב כל זאת, להראות מעלת הצדיקים לעולם הבא, כי יפה שעה אחת של עולם הבא מכל חיי העולם הזה, ואין אנו יודעים כמה גדול כח עולם הבא, ואמר לנו הכתוב גודל עולם הזה, שיהיה לנו להבין מזה את העולם הבא. יש בנותן ענין להביא את דברי המדרש רבה (פרשה ב סימן ה): אמר רב חנינא בר עוקבא יהודים היו שם באותה סעודה, אמר להם אותו רשע, יכול אלוהיכון עתיד דעביד לכוון יותר מכן. אמרו לו (ישעיה סד) "עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה", אם כסעודה זו הוא עושה לנו, אנו אומרים לו כבר אכלנוה על שולחנו של אחשורוש, עכ"ל.

החדשים, הסכים להראות את ושתי ללא בגדים, בתור דבר חדש שעדיין לא ראו, ועי"י כך התגלגלה מיתתה.

פסוק ז' "ויין מלכות רב כיד המלך" - הקשה המהר"ל מדוע את כמות ואיכות השתיה במשתה מתארת המגילה בכמה פסוקים, ואילו את האכילה שהייתה מרובה מהשתיה, לא מספרת המגילה במפורש אלא רק רומזת ברמז קל כמו שדרשו חז"ל מ"והשתיה כדת", כדת של תורה שאכילה מרובה משתיה. ומתרץ שהמגילה לא מאריכה בדברים שאינם שייכים לסיפור הנס, ולכן שתיית היין שעל ידה התגלגלה מיתתה של ושתי האריכה בה המגילה כי היא שייכת לסיפור הנס, אבל באכילה המרובה שאינה שייכת לנס קצרה המגילה.

פסוק ח' "והשתיה כדת אין אונס" - בגמ' (דף יב.) כתוב: "מאי כדת", א"ר חנן משום רבי מאיר כדת של תורה, מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה, אף סעודתו של אותו רשע אכילתו מרובה משתיה. וצ"ב מדוע נכתב במגילה דבר זה שבסעודתו של אותו רשע הייתה האכילה מרובה מהשתיה, הרי אין בזה שום שייכות לנס.

נראה לבאר ע"פ דברי המהר"ל בביאור פסוק זה. שכתב ששתיה מרובה מאכילה היא דבר הגורם לשכרות, ושכרות היא דבר בזוי, ואחשורוש רצה שסעודתו תהיה מכובדת ולא בזויה, ולכן הקפיד שתהיה אכילה מרובה משתיה, כדי שלא תהיה שכרות בסעודה. ואע"פ שאחשורוש לא רצה שתהיה שכרות בסעודה, הוא עצמו השתכר ועשה דברי גנאי מתוך שכרות. ללמדנו שלב מלך ביד ה' לכל אשר יחפוץ יטהו, גם נגד רצונו.

"אין אונס" - כתוב בגמ' מגילה (דף יב.): אמר רבא מלמד שכל אחד השקהו מיין מדינתו. ביאר רש"י מיין מדינתו - יין הרגיל בו ולא ישכרהו, ולא ישתהו אלא לפי רצונו. כתב ה'מנחות הלוי' נראה מפסוק זה שאחשורוש השתדל שלא תהיה שכרות במשתה, ולכן דאג שכל אחד יקבל יין שרגיל בו שלא גורם לו לשכרות. אעפ"כ אחשורוש עצמו השתכר ועשה שטות מתוך שכרות.

"לעשות כרצון איש ואיש" - צ"ב מה בא פסוק זה ללמדנו, שלא הכריחו

אף אחד לשתות במשתה נגד רצונו. בספר 'ראשון לציון' (לבעל ה'אור החיים' על התורה) ביאר: נראה שיכוון למאמרם (במדרש) אמר רבי לוי כך היה טכסיס אנשי פרס, היה להם כוס אחד מחזיק כ"ב רביעיות כו', והיו משקין בו לכל אחד ואחד, ואפילו הוא מת בו, ואפילו משתגע הוא שותהו, אבל אחשורוש לא הכניס אותו הכוס בסעודתו, אמר מי שהוא רוצה לשתות וכו', כדכתיב "אין אונס" עכ"ד. אלא שעדיין צ"ב מה הטעם שסיפרה המגילה שאחשורוש ביטל במשתה את מנהג אנשי פרס לשתות בכוס גדולה, הרי אין בזה שייכות לנס.

מבארים המפרשים שהמגילה באה להדגיש עד כמה היטה ה' את ליבו של אחשורוש, שהרי ציווה לעשות במשתה כרצון איש ואיש, ואפילו הפחות שבפחותים, ולשם כך אפילו ביטל את המנהג שהיה נהוג בפרס להשקות בסעודה כל אחד מכוס גדולה, והכל כדי "לעשות כרצון איש ואיש", ואילו את אשתו ציווה להביא בצורה בזויה בעל כורחה, היפך מה שציווה את עבדיו להתנהג כלפי כל אחד מבאי המשתה.

פסוק ט' "גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים" - המפרשים עמדו

על כך שלכאורה המשתה של ושתי נעשה ללא צורך. אחשורוש עשה את המשתה או כדי לרצות את אנשי מלכותו שלא ימרדו בו, או לכבוד הכסא החדש שהוכן עבורו, אבל לושתי לא היה את שתי הסיבות הללו, ולא היה צורך עשתה משתה. אלא וודאי היה זה מאת ה', כדי להמיתה, וכמו שיבואר.

רק בגלל שושתי עשתה משתה לשרות, הייתה לממוכן טענה נגדה, "היום הזה תאמרנה שרות פרס ומדי וגו'", היינו שאמנם ושתי אמרה את דברי הביזיון רק לסריסים, אבל כיון שגם השרות שמעו זאת, וכשהן תבואנה לביתן הן תספרנה זאת לבעליהן השרים, וכדאי בזיון וקצף, ועל טענה זאת נחרץ דינה.

עוד כתב בפירוש רבי זכריה בן סרוק³, שאם לא הייתה עושה משתה לנשים, מסתבר שהייתה יושבת עם אחשורוש במשתה שלו, ולא היו השרים מבקשים להביאה לראות את יופיה, שהרי הם היו רואים אותה במשתה. רק משום שושתי עשתה משתה לנשים, ולא השתתפה במשתה של המלך והשרים, ביקשו השרים לראותה, ומבקשה זו התגלגלה מיתתה.

הקשה בספר 'מנות הלוי', מדוע עשה אחשורוש משתה לאנשים, ואילו ושתי עשתה משתה נפרד לנשים, ולא עשו משתה לאנשים ולנשים יחדיו. ותיריך: אולי (ושתי) נטתה מפניו מפחד שמא מתוך יין יבוא לידי כיעור לפני הפרתמים ושרי המלך. והמיפר מחשבות ערומים היפר עצתה וקלקל מחשבתה, והמלך אחשורוש ממכון שבתו השגיח עליה ושלח בעדה, עכ"ל.

מבואר בדבריו שמה שושתי עשתה משתה לנשים לבד, הוא משום שהיה לה חשש שאחשורוש ישתכר ויעשה איזו שטות של כיעור. ואעפ"כ לא הועיל לה מה שעשתה משתה נפרד, ואחשורוש קרא לה לעשות דבר כיעור שלא רצתה בו וניסתה מראש למונעו.

"בית המלכות אשר למלך אחשורוש" - הגר"א מבאר שמה שכתוב

שהמשתה של ושתי היה בבית המלכות אשר למלך אחשורוש, הכוונה שושתי עשתה את המשתה בבית המלכות שסמוך למקום המשתה של אחשורוש, וע"י כך התגלגל הנס, שמתוך שדברו השרות בקול, ומקום המשתה שלהן היה קרוב למקום משתה אחשורוש והשרים, מתוך כך שמעו השרים את קול הנשים, והתחילו לומר מדיות נאות פרסיות נאות, עד שאמר אחשורוש כלי שאני משתמש בו נאה משל כולכם, ומזה התגלגל שרצו השרים להביא את ושתי כדי לראות את יופיה, וכיון שלא הסכימה לבא, כעס עליה המלך והרג אותה.

ה"יוסף לקח" ביאר שהנס קרה אך ורק משום שעשתה את המשתה בבית המלכות של המלך, כי אם הייתה עושה זאת בבית המלכות שלה, שלא היה

---

³ חכם קדמון מסוף תקופת הראשונים.

סמוך לבית המלך, לא היה מצווה עליה המלך לעזוב את השרות ולבוא אליו. רק בגלל שהייתה סמוכה למקום המשתה שלו קרא לה לבוא. ולכן כתוב "ויאמר המלך וכו' להביא את ושת", כיון שהייתה בקירבת מקום, ואילו אצל המן כתוב "וישלח המן ויבא את אוהביו", כיון שהיו במקום רחוק.

כתוב בגמ' במגילה (דף יב.): "גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות", בית הנשים מיבעי ליה. אמר רבא שניהן לדבר עבירה נתכוונו, עכ"ל. ה'מנות הלוי' מבאר שבלשון חז"ל בכל מקום הלשון "דבר עבירה" כוונתה מעשה עבירה ממש, ולא רק ראיית איסור, וא"כ בפשטות זו כוונת חז"ל גם בגמ' זו. ועוד שדבר זה הוא שיקראו חכמים להסתכלות בושתי לגבי אחשורוש וושתי דבר עבירה. רצונו של אחשורוש בדבר זה היה לרוב גאוותו, להראות שכולם כאפס נגדו. יש בדבר זה נס נסתר עצום, שאחשורוש רצה לעשות שטות כזו. ובפרט שחז"ל ציינו על אחשורוש שבענין זה היה צנוע, וא"כ מעשה כזה הוא נגד טבעו הרגיל.

פסוק י' "ביום השביעי כטוב לב המלך ביין" - מדוע סיפרה המגילה

שהמלך ביקש מושתי שתבוא לפניו בזמן שהיה טוב ליבו ביין, הרי פרט זה אינו נצרך לעצם סיפור הנס. ביאר ה'יוסף לקח' כיון שאין קצף כמו קצף הבא לאדם בזמן של שמחה וטוב לב, היינו כשאדם שמח ובשעת שמחתו מכעיסים אותו, כעסו רב ביותר, כמו שנאמר לגבי פנינה שהכעיסה את חנה דווקא בזמן שהן היו במשכן בעת הפלגת השמחה, ובעת שמחה יפליג הכעס מאוד. לכן גלגל הקב"ה שושתי הכעיסה את אחשורוש דווקא בזמן כזה שהיה שמח מאוד, והיה "טוב לב המלך ביין", ע"י כך גדלה חמתו על ושתי.

עוד אפשר לבאר דהנה במדרש רבה (ג-יד) כתוב: "תמאן המלכה ושתי", שלחה ואמרה לו דברים שהם נוגעים בלבו, אמרה לו אם רואין אותי נאה, הן נותנים עיניהם להשתמש בי והורגין אותך, ואם רואין בי ערוה, א"כ מתגנת בי. רמזתו ולא נרמז, עקצתו ולא נעקץ, עכ"ל.

מבואר במדרש שבתחילה ושתי שלחה לאחשורוש מסר באופן מכובד שלא כדאי שתבוא לא לבושה, והוא לא הבין את רמזיה, ורק אח"כ התחצפה כנגדו. וצ"ב מדוע באמת אחשורוש לא הבין את רמזיה, הרי שלחה לו דברי טעם. אולי י"ל משום שהיה זה בעת שכרותו, כשדעתו לא הייתה צלולה. א"כ יש נס נסתר במה ששלח לקרא לה דווקא בזמן שהיה שיכור כטוב לב המלך ביין.

"כטוב לב המלך ביין" - תמה המדרש מדוע נאמר "כטוב" ולא "בטוב לב המלך", ותירץ: לומר שהיה הדבר טובה ולא טובה. מבאר ה'מנות הלוי' כוונת המדרש שמה שנכתב בכף הדמיון הוא לומר שעדיין לא הגיע אחשורוש לכלל שכרות, ואעפ"כ עשה שטות זו, לומר שמידו יתברך הייתה זאת.

מוסיף ה'מנות הלוי' הטעם שנכתב במגילה שאחשורוש השתדל שלא תהיה שכרות בסעודה, וגם כששלח לקרוא לושתי לא היה במצב של שכרות מוחלטת, אלא רק שתוי מעט. הוא לא כדי להקטין בגנותו של אחשורוש הרשע, אלא להגדיל בכבוד שמים, שאם היה הנס נעשה מתוך שכרות גמורה אין זה נס כ"כ גדול, לכן מודגש במגילה שאע"פ שלא היה שיכור מוחלט, עשה שטויות כאדם ששיכור כמו לוט.

"אמר למהומן ביזתא חרבונא" - הקשה בספר 'טעמא דקרא' מדוע פירטה המגילה את שמותיהם של הסריסים, הרי היה די לכתוב "אמר לשבעת הסריסים". וביאר שבתרגום כתוב: מהומן - דמתמני על מהומתא, פירוש שהיה ממונה על המהומות. ביזתא - בוז ביתא וכו'. פירושם של שמות אלו, שסריסים אלו היו ממונים על המהומות ועל הביזות, ובאו לושתי בדרך מהומה ובהלה וחיפזון שתבוא מיד כדרך שמביאים אסירים. לכן נעלבה ולא רצתה לבוא, אבל אילו היו מבקשים ממנה בדרך כבוד ומוליכים אותה בדרך שמוליכים מלכה, הייתה מסכימה לבוא. בגלל שאחשורוש היה שתוי ומבולבל, שלח להביאה ע"י סריסים אלו שממונים על מהומות. כל זה היה מאת ה' כדי שתסרב לבוא ותהרג, ותבוא אסתר תחתיה.

פסוק י' "שבעת הסריסים המשרתים את פני המלך" - הקשה

המהר"ל מדוע הוצרכה המגילה לספר ששלח שבעה סריסים כדי להביאה, הרי היה מספיק לומר ששלח להביאה ולא באה. ומתוך שהיה לושתו ללמוד ממה שאחשורוש שלח אליה את שבעת הסריסים החשובים שלו, שמאוד חשוב לו שתבוא לפניו ולא לסרב לבקשתו, ואעפ"כ סירבה לבקשתו ולא באה.

פסוק יא' "להביא את ושתי המלכה לפני המלך בכתר מלכות" -

לכאורה המילים "בכתר מלכות" מיותרות, שהרי ודאי שהמלכה תבוא בכתר מלכות. מבאר ה'מנות הלוי' מיתור זה למדו חז"ל שאחשורוש בקש מושתו שתבוא ערומה מבגדיה. לכן הודגש בדבריו שתבוא ב"כתר מלכות", היינו שרק כתר מלכות יהיה עליה ולא שאר בגדים. עוד הוסיף שדבר זה מדויק גם ממה שאמר אחשורוש "כי טובת מראה היא", היינו היא בעצמה, לא בגלל הבגדים או התכשיטים שלובשת.

כתוב בגמ' במגילה (דף יב:): בסעודתו של אותו רשע, הללו אומרים מדיות נאות, והללו אומרים פרסיות נאות. אמר להם אחשורוש כלי שאני משתמש בו אינו לא מדיי ולא פרסי אלא כשדיי, רצונכם לראותה, - אמרו לו אין, ובלבד שתהא ערומה, עכ"ל. מזה התגלגלה מיתתה של ושתי, שלא רצתה לבוא ללא בגדים, או משום שצמח לה זנב, או משום שפרחה בה צרעת. יש בענין זה כמה דברים לא מובנים כיצד קרו, אם לא שיד ה' פעלה אותם.

א. כיצד העיזו השרים לבקש בקשה חצופה כזו, שהמלכה תבוא למשתה כשהיא ערומה, ולא חששו שהמלך יכעס עליהם.

ב. כיצד הסכים המלך לכזו בקשה משונה, שתבוא בצורה מבוזה כזו. עוד הוסיף המלבי"ם: איה סכלות גדול מזה, שמושל אדיר כזה יצווה להביא אשת חיקו, להראותה לפני המון גוים והמון לאומים כי יפת מראה היא. ובשגם לקבלת חז"ל שציווה להביאה ערומה.

ג. הקשה המהר"ל כיצד הסכים אחשוורוש לבקשת השרים להביא את ושותי למשתה בלי בגדים, הרי נראה בגמ' (דף יג.) שאחשוורוש היה מלך צנוע. ז"ל הגמ': "בערב היא באה ובבקר היא שבה", אמר רבי יוחנן מגנותו של אותו רשע למדנו שבחו, שלא היה משמש מיטתו ביום.⁴ וא"כ בקשת השרים הייתה דבר שלא לפי טבעו של אחשוורוש, ואעפ"כ הסכים לבקשתם להביאה בצורה זו.

יש להוסיף שלפי דברי המהר"ל לא היה ראוי שאחשוורוש כ"כ יכעס כשושותי שלא הסכימה לדבר שגם טבעו התנגד לו, ואעפ"כ היה כעסו כ"כ גדול עד שהסכים להמיתה.

ד. עוד כתבו המפרשים, מדוע אחשוורוש לא התייעץ עם שבעת השרים רואי פני המלך, האם להענות לכזו בקשה מוזרה אלא הסכים מיד להביא את ושותי. הרי מסתבר שהיו שיועצים לו שלא לעשות שטות כזו.

ה. לעיל הובאו דברי המדרש שושותי שלחה לאחשוורוש דברי טעם שלא כדאי שתבוא. ז"ל: שלחה ואמרה לו דברים שהם נוגעים בליבו, א"ל אם רואין אותי נאה, הן נותנים עיניהם להשתמש בי והורגין אותך. ואם רואין בי ערוה, א"כ מתגנתה בי. רמזתו ולא נרמז, עקצתו ולא נעקץ, עכ"ל. מדברי המדרש עולה נס נסתר נוסף, אע"פ שושותי הסבירה לאחשוורוש בהגיון שלא כדאי שתבוא בצורה כזו, הוא לא שמע לדבריה והתעקש שתבוא.

הצורה המבישה בה התבקשה ושותי לבוא לפני המלך והשרים, היא שגרמה למותה, שהרי הסיבה שלא רצתה לבוא, היא מפני שגדל לה זנב או שפרחה בה צרעת, ואם לא היה המלך מצווה עליה שתבוא ללא בגדים, לא היו רואים זאת, והייתה יכולה לבוא.

---

⁴ למהר"ל כ"כ משונה מה שאמרו חז"ל שרצה להביאה ערומה, עד שדוחק ומפרש שכוונת חז"ל שרצה להביאה ערומה מבגדי מלכות, ולא ערומה ממש בלי בגדים. אך כל המפרשים לא ביארו כדבריו, אלא שדברים כפשוטם שרצה שתבוא ערומה ממש.

עוד כתב המלבי"ם: ביותר יפלא איכות הבאתה אשר נראה שציווה תיכף להביאה בעל כורחה ביד הסריסים, כמביאים אחת הנבלות, עד שנבחר לה מות מחיי הבז והקלון, עכ"ד. גם האלשיך עמד על כך שושתי הצטוותה לבוא בעל כורחה ביד הסריסים, ולא בצורה מלכותית יחד עם המשרתות שלה. והוסיף שדבר זה היה הסיבה שלא רצתה לבוא, משום שאם היה אחשורוש מבקש ממנה לבוא כרצונה ולא בע"כ ביד הסריסים, הייתה באה.⁵

"לפני המלך" - הקשה ה'מנות הלוי', מדוע נאמר בפסוק שושתי תבוא "לפני המלך", ולא הוזכר לפני השרים והעמים, הרי כוונתו הייתה שהשרים והעמים יראו אותה ולא המלך עצמו. וביאר שהמלך חשש בליבו שמא ושתי לא תסכים לבוא ערומה לפני כל השרים והעמים, ולכן שיקר ואמר לה שתבוא ערומה "לפני המלך", שרק הוא בלבד יראה אותה כך, ולזה בוודאי שהיא לא תתנגד. אך מאת ה' היה שושתי הבינה את כוונתו שרצונו להראותה לכולם, ולכן לא באה.

האלשיך הקשה בשם הרמ"ע מפאנו, הרי אחשורוש עשה במשתה כל מה שאפשר כדי שיהיה נעים וטוב לאורחים, כלשון הפסוק "כרצון איש ואיש". א"כ מדוע לא הביא תזמורת וכלי נגינה למשתה. ותיירץ שהיא הנותנת, כיון שרצה לעשות כרצון איש ואיש, לכן לא הביא תזמורת, משום שכל אדם אוהב סוג ניגונים אחר, וא"א לרצות את כולם באותם ניגונים.

ה'מנות הלוי' מבאר טעם נוסף מדוע לא הביא אחשורוש תזמורת למשתה. ע"פ המבואר לעיל מדברי המדרש שרצונו של המלך היה שישראל יתגעלו באכילה ושתייה ויחטאו, ודרכו של ניגון ערב שפונה לנפש האדם, ועלול לגרום לשינה, ולמיעוט אכילה, שלא כרצון המלך, לכן לא היו ניגונים במשתה.

---

⁵ כנראה כוונתו שהייתה באה לבושה, שהרי מבואר בגמ' שלא רצתה לבוא מחמת שצמח לה זנב או פרח בה צרעת, וא"כ גם אם היה מבקש ממנה לבוא כרצונה, לא יכלה לבוא מחמת הצרעת והזנב.

ביאר הגר"י גלינסקי שגם בזה יש נס נסתר, שהרי ה' גלגל את הריגת ושתי ע"י שאחשורוש ציווה להביאה וסירבה לבוא, והסיבה שרצה להביאה היא, בגלל שהשרים שמעו את קולות הנשים ממשתה ושתי, התחילו לדבר על נשים יפות, ואחשורוש אמר שאשתו יפה מכולן, ורצה להביאה כדי להראות את יופיה. א"כ אם הייתה תזמורת מנגנת במשתה, מסתמא לא היו השרים שומעים את קולות הנשים, ולא היו מתחילים לדבר עליהן, וממילא לא היו מבקשים להביא את ושתי. א"כ מה שלא היה תזמורת במשתה היה נס נסתר כדי שושתי תהרג.

"להראות העמים והשרים את יופיה כי טובת מראה היא" - בגמ'

במגילה (דף טו.) כתוב שושתי הייתה אחת מד' נשים יפיפיות שהיו בעולם. הקשו המפרשים הרי הגמ' בע"ז (דף כ.) כתוב שאסור לאדם לומר כמה נאה גוי זה, שנאמר "לא תחנם", לא תתן להם חן. א"כ כיצד אמרו חז"ל שושתי היא אחת מהנשים היפות ביותר שהיו בעולם, הרי יש בזה נתינת חן לגוי.⁶

יש שתרצו שדבר זה נאמר כדי להגדיל את הנס בלקיחת אסתר, שאחשורוש בחר את אסתר למלכה למרות שהאשה שהייתה לו קודם הייתה מארבע הנשים היפות ביותר, ובוודאי כל אשה שראה השווה אותה לאשתו הקודמת, כמבואר במדרשים שהייתה לו מעל מיטתו תמונה של ושתי, וכל אשה שבאה אליו השוותה אותה לתמונה של ושתי, וכשבאה אסתר הסיר את התמונה של ושתי ותלה תמונה של אסתר. א"כ אין כוונת חז"ל לתת חן לושתי, אלא להגדיל את הנס שנעשה בלקיחת אסתר.

פסוק יב' "ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך" - בספר 'מנות

הלוי' הביא בשם אחד המפרשים שהלשון "ותמאן" מורה שהפציר בה פעמיים

---

⁶ לכאורה יש להקשות כן גם על המגילה עצמה שסיפרה ביופיה של ושתי, שנאמר "כי טובת מראה היא". וי"ל שהמגילה אינה מספרת שושתי טובת מראה, אלא שאחשורוש אמר לשרים להביא את ושתי כי היא טובת מראה.

ושלוש שתבוא, ואעפ"כ לא באה. והוסיף שכן מפורש בתרגום ירושלמי, שאחשורוש שלח כמה פעמים שתבוא, ולא באה.

יש להוסיף שבתרגום כתוב, שבפעם השניה שאחשורוש שלח לושתי שתבוא, הוא הזהיר אותה שאם לא תבוא היא תהרג, ואעפ"כ סירבה לבקשתו ולא באה.

"ותמאן המלכה ושתי לבוא בדבר המלך אשר ביד הסריסים" -

כתב בספר 'טעמא דקרא' הטעם שנכתב במגילה שהמלכה סירבה לבוא "בדבר המלך אשר ביד הסריסים", כדי לומר שאם היה אחשורוש בעצמו הולך לקרוא לושתי, היא הייתה מסבירה לו למה אינה יכולה לבא ערומה, וממילא הוא לא היה כועס על כך שאינה באה. אבל כיון ששלח להביאה ע"י סריסים, התביישה לגלות להם למה אינה באה, והייתה מוכרחת לומר להם שהיא מסרבת לבוא, ולכן אחשורוש כעס עליה מאוד, וע"י כך התגלגלה מיתתה.

"ויקצוף המלך מאוד וחמתו בערה בו" - כתוב במדרש: אמר רב חנינא

באותה שעה רמז הקב"ה למלאך הממונה על החימה, א"ל חות ומתח קיטומי לזרוק גפן באתונא, א"ר יוחנן כל אותן שבע שנים משנהרגה ושתי עד שנצלב המן הייתה חמתו בוערת בו. מתיבי הא כתיב כשוד, כשוד ולא שוד, שכיכה ולא שכיכה, וכיון שנצלב המן וחמת המלך שככה, עכ"ל. מבואר במדרש שבאמת מצד הטבע הרגיל אחשורוש לא היה אמור כ"כ לכעוס, לולי שציווה הקב"ה על המלאך הממונה על החימה להבעיר את חמתו של אחשורוש, ולא נרגעה חמתו עד שהמן נתלה.

הגמ' במגילה (דף יב) מקשה אמאי דלקה ביה כולי האי, ומתרצת שאחשורוש כ"כ קצף וכעס, משום שושתי ביזתה אותו, ואמרה לו שהוא היה שומר הסוסים של אבא שלה, ושאביה לא השתכר גם כששתה יין כנגד אלף איש, ואילו הוא משתכר כ"כ מהר.

הגר"א מבאר שכוונת הגמ' להקשות, דרכו של אדם שקוצף, שאחרי שאומר את דבריו, הכעס נח ואינו בוער בו, ואילו אצל אחשורוש למרות שדיבר וקצף

מאוד, עדיין חמתו בערה בו. לכן מקשה הגמ' "אמאי דלקה ביה", פירוש מבפנים, וזהו "בו" דייקא. ותירצה הגמ' שושתי שלחה לו שהוא היה שומר הסוסים של אביה, ולכן חמתו בערה בו, משום שאת הדברים האלו שושתי אמרה, אחשוורוש לא היה יכול לומר לשרים, כי יהיה לו בזיון מזה, ורק אמר להם שהיא לא מוכנה לבא.

לפי זה מבאר הגר"א את הכפילות בפסוק. "ויקצוף המלך מאוד" - על מה שהסריסים אמרו בפרהסיא לפני כל השרים שושתי לא רוצה לבוא. "וחמתו בערה בו" - על דברי הביזיון שאמרו לו הסריסים בחשאי.

יש בדבר זה נס נסתר, משום שלא מובן מדוע ענתה ושתי תשובה חצופה ומכעיסה כ"כ, הרי יכלה לומר את הטעם האמיתי שלא באה, כי גדל לה זנב או פרחא בה צרעת, וגם הוא לא היה רוצה שתבוא כך, והיה מבין ולא היה כועס. אלא וודאי מאת ה' הייתה זאת, כדי שתהרג ותבוא אסתר במקומה. רק בגלל שושתי אמרה דברים כאלו שאחשוורוש לא היה יכול לאומרם לשרים, לכן נשאר כעוס ומלא חימה ולא נרגע עד שפסק דינה למיתה.

הגר"א מבאר שושתי לא אמרה למלך את הסיבה האמיתית שבגללה אינה רוצה לבוא, כי חששה שאם ידע שיש לה זנב או צרעת יגרש אותה. אך לכאורה יכלה לומר לו איזה סיבה אחרת שמחמתה אינה יכולה לבוא, כגון שלא חשה בטוב, ולא הייתה צריכה להתחצף ולהכעיס אותו. בוודאי מה שעשתה כן היה נס מה' כדי שתהרג.

הטעם האמיתי שושתי לא הסכימה לבוא, כתוב בגמ' הנ"ל, או משום שגדל לה זנב, או משום שפרחה בה צרעת. דברים אלו וודאי הם נס מה', שחז"ל ברוח קודשם גילו לנו שכך היה.

בפירוש רבינו בחיי ביאר שזנב זה הוא יתרת בשר שנעשה לה בפניה. לפי דבריו יש בזה נס נסתר נוסף, כיון שהיה הדבר ניכר בפניה של ושתי, היו הסריסים צריכים לומר למלך שלא כדאי שתבוא כדי להראות את יופיה, כיון

שיש לה משהו לא כ"כ יפה בפניה, ולא היה אחשורוש כועס, ואעפ"כ שתקו ולא אמרו למלך דבר.

כותב ה'מנות הלוי' שבמדרש רבה כתוב שאחרי שושתי שמעה שהמלך והשרים דנים אותה על שלא באה, התחרטה על מה שעשתה, וביקשה לבוא כרצון המלך, ולא נתנו לה. ז"ל המדרש (פרשה ג סימן יג): רבי פנחס ורבי חמא בר גוריא בשם רב אמר, בקשה ליכנס אפילו בצלצל (חגור קטן לכסות בשר ערוה) כזונה, ולא הניחו אותה, אמר לון וערומה. אמרה אכנס בלא כתר, הן אומרים שפחה היא זו. תלבש בגדי מלכות ותכנס, א"ר הונא אין הדיוט משתמש בבגדי מלכות, עכ"ד.

מבאר ה'מנות הלוי' את כוונת המדרש. ושתי ביקשה להכנס בלי בגדים, אבל עם חגור על מקום ערוה, ולא הסכימו לה, אלא שתכנס ערומה לגמרי. חזרה וביקשה להכנס כרצון המלך, אבל בלי כתר, אך אמרו לה שהמון העם שמעולם לא ראו אותה, יגידו שאין זו ושתי המלכה, אלא סתם שפחה, שהרי אין לה כתר. חזרה וביקשה להכנס בבגדי מלכות בלי כתר, וכך ידעו שהיא ושתי המלכה, ואח"כ תסיר את בגדי המלכות כרצון המלך, וגם לזה אחשורוש לא הסכים, משום שאמר שאם לא תכנס עם כתר, לא ידעו שזאת ושתי, ויאמרו שפחה היא.

מבואר ממדרש זה גודל הנס בסירובה של ושתי לבוא. גם ושתי וגם אחשורוש התעקשו על פרטים קטנים ממש. ושתי התעקשה שאינה מוכנה לעשות את רצון המלך במלואו ממש. ואחשורוש התעקש שאינו מוכן לוותר לה עד שתעשה את רצונו בצורה מוחלטת, ואע"פ שהסכימה לעשות את רצונו כמעט במלואו, לא הסכים לה, והרג אותה.

פסוקים יא-יב' "להביא את ושתי המלכה לפני המלך וגו'". ותמאן

המלכה ושתי לבוא בדבר המלך - המפרשים הקשו מדוע לפעמים כתוב במגילה "המלכה ושתי", ולפעמים "ושתי המלכה". וביארו שאחשורוש אמר "ושתי המלכה", כי כוונתו הייתה לומר שמצד עצמה ושתי אינה מלכה, וכל מה שנעשתה למלכה זה בזכות שהתחתנה אתו, היינו שקודם הייתה ושתי, ואח"כ

נהייתה מלכה. (אמנם ושתי הייתה בתו של בלשצר מלך בבל, אבל מלכות בבל נכבשה ע"י מלכות פרס, וכל מלכותה היא רק בגלל שהיא אשתו). ואילו ושתי אמרה "המלכה ושתי", לומר שמלכותה היא בזכות עצמה, כיון שהיא בת מלכים, ולא בגלל שהתחתנה עם אחשורוש.

אלא שא"כ צ"ב מדוע כשאחשורוש פונה לשרים כדי לשאול מה לעשות במלכה, הוא אומר "במלכה ושתי", ולא "בושתי המלכה". וביארו המפרשים שבאמת אחשורוש ריחם על ושתי, ולא רצה שתענש, ורמז לשרים את רצונו במה שאמר שהיא מלכה מצד ייחוסה, ואם תהרג לא תהיה לו מלכה מיוחסת כמוה.

פסוק יג' "ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים" - צ"ב מה הכוונה

"יודעי העתים". ביאר הגר"א שיש שני סוגי בתי דינים, אחד שפוסק עפ"י שורת הדין, ואחד שפוסק בדברים שהם הוראת שעה, כשצריך לפעמים להקל במשפט ולא לפסוק לפי שורת הדין, כמו למלך או לאדם גדול, שצריך לחוס על כבודו ולהקל בעונשו. חכמים שפוסקים בדברים שצריך בהם הוראת שעה, נקראים "יודעי העתים".

הוסיף הגר"א, שאחשורוש היה במצב מסובך מאוד, ולא ידע מה לעשות. רצונו היה להציל את ושתי, מפני שהיא מיוחסת גדולה, וגם יפיפיה שלא היה כמותה בעולם כמו שאמרו חז"ל, אך מצד שני חשש שאם יציל אותה, העם ילמד מכך שאפשר לזלזל בכבוד המלך. לכן שאל את החכמים יודעי העתים, היינו חכמים שיודעים בכל עת ועת האם אפשר להקל, שיפסקו את דינה של ושתי.

"כי כן דבר המלך, לפני כל יודעי דת ודין" - מדוע הוצרך המלך

לשאול את החכמים מה משפטה של ושתי, מדוע לא חרץ בעצמו את דינה. מתרצים המפרשים שלבאר ענין זה כתוב במגילה, "כי כן דבר המלך, לפני כל יודעי דת ודין", היינו שהחוק בפרס היה, שכל מה שנוגע למלך עצמו, אין המלך פוסק לבדו, אלא צריך להביאו למשפט לפני יודעי דת ודין. וכיון שדינה של המלכה, הוא דבר הקשור למלך עצמו, לא היה המלך יכול לשפטה בעצמו, והוצרך להביא את משפטה לפני השרים. ע"י עצתו של ממוכן השתנה החוק

שגם דבר שנוגע למלך יכול המלך לשפוט בעצמו, וכמו שיבואר לקמן פסוק יט', ועיי' כך התגלגלו כמה ניסים במגילה.

פסוק טו' "אשר לא עשתה את מאמר המלך" - מדוע אחשורוש לא אמר את דברי הביזיון שושתי שלחה לו, אלא רק אמר שלא עשתה את מאמר המלך. מבאר הגר"א כיון שאחשורוש לא רצה שושתי תהרג לכן הפחית בחומרת המעשה שעשתה, ואמר שרק לא עשתה את מה שאמר לה לעשות, ולא אמר שעשתה איזה מעשה שלילי נגד המלך.

"ביד הסריסים" - מדוע אחשורוש הוסיף את המילים "ביד הסריסים", הרי די היה לו לומר שלא עשתה את מאמר המלך, הדבר החמור שושתי עשתה, הוא שלא באה כשהמלך אמר לה לבוא, ולא משנה כיצד שלח לה המלך את ציוויו שתבוא, אם ביד הסריסים או בצורה אחרת. מבאר הגר"א שגם בזה כוונתו הייתה להפחית בחומרת המעשה שעשתה, שלא אמרה את סירובה בפני המלך עצמו, אלא רק לסריסים ששלח להביאה, ואין ראוי להענישה כ"כ.

רואים בכל ענין זה, כיצד הקב"ה היטה את ליבו של אחשורוש, שאע"פ שבתחילה רצה שלא יהרגו את ושתי, לרוב יופיה וייחוסה, מ"מ לבסוף החליט להרוג אותה כעצתו של ממוכן. כל זה עשה ה', כדי שאסתר תוכל להכנס לבית המלכות, ובבוא הזמן תוכל להציל את עמ"י.

פסוק טז' "ויאמר ממוכן לפני המלך והשרים" - ממוכן נמנה אחרון משום שהיה הפחות שבשרים, אך קפץ לדבר לפני כולם, וקבלו את דבריו, ולא משום שדברי שאר השרים לא היו דברי טעם כמו דבריו של ממוכן. אלא כיון שקפץ ראשון והקדים את דבריו. כמו שלמדו חז"ל (דף יב:) ממה שנאמר "לפני המלך והשרים", מכאן שהדיוט קופץ בראש. וביאר הגר"א שלכאורה מילים אלו מיותרות, שהרי ודאי שדבריו נאמרו לפני המלך והשרים. אלא כוונת המגילה לרמז במילים אלו, שהקדים את דבריו לפני דברי המלך והשרים. אחרי שממוכן אמר את דבריו, הסכימו המלך השרים לדבריו, ולא אמרו את דבריהם כלל.

אלא שצ"ב מה הטעם שסיפרה המגילה שממוכן היה הדיוט וקפץ לדבר ראשון, מה דבר זה בא ללמדנו. נראה שכוונת המגילה לרמוז בזה לנס נסתר, השרים מצד עצמם לא תכננו לומר שמגיע לושת עונש מיתה, משום שראו שהמלך רוצה לרחם עליה כמו שנתבאר לעיל, ולכן אם שאר השרים היו מדברים לפני ממוכן כמו שהיה אמור להיות, כיון שהם היו יותר חשובים ממנו, ושתי לא הייתה נהרגת, ואסתר לא הייתה יכולה להיות מלכה. אך כיון שממוכן קפץ ראשון ואמר את דבריו, הסכימו השרים לטענותיו, ממילא כבר לא אמרו את מה שחשבו באמת, ונפסק דינה של ושתי למיתה כדברי ממוכן.

במדרש רבה כתוב שממוכן יעץ למלך עצה זו, לא משום שחשב שושתי עשתה מעשה כ"כ חמור שראוי להמית אותה, אלא שרצה במיתתה מפני סיבות צדדיות. במדרש מובא כמה דעות מה היה טעמו של ממוכן. חד אמר על שהייתה מסטרתו במנעלה על פניו. חד אמר על שלא הזמינה את אשתו לסעודת הנשים. וחד אמר שהייתה לו בת, והיה מבקש להשיאה למלכות. טעם נוסף הביא הגר"א בשם המדרש, מפני שהיה נשוי לאשה שגדולה ממנו, ולא הסכימה לקבל את מרותו ולדבר בלשונו, ורצה ממוכן לכפות עליה לדבר כלשונו. בשביל דברים פעוטים אלו, יעץ להרוג את ושתי. בוודאי היה זה נס מאת ה', כדי להמית את ושתי, כדי שתוכל אסתר לבא במקומה.

"ויאמר ממוכן" - המלך שמע לעצתו אע"פ שעצה של שטות היא, כמו שמבואר בגמ', שהרי כל אדם שולט בביתו. ומשום שטות כזו הרג את אשתו, שהייתה מלכה בתכלית היופי והייחוס.

כותב המלבי"ם איך יתכן שעל חטא כזה שהנשים יבזו את בעליהן, תומת המלכה, הרי המלך היה יכול לחוקק שכל איש יהיה שורר בביתו, גם בלי שימית את אשתו.

"לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה, כי על כל השרים" -

הקשה המהר"ל, המלך שאל את השרים מה לעשות לושת על שלא עשתה את דבר המלך ביד הסריסים, ואילו ממוכן אומר שמגיע לה עונש גם על מה שעשתה

נגד השרים, וצ"ב הרי לא זאת שאל המלך. אפשר לומר שגם זה היה נס נסתר מאת ה' כדי שושתי תקבל את עונשה, כמו שיבואר בהמשך מדברי הגר"א.

הקשה הגר"א לכאורה דברי ממוכן הם חוצפה נגד המלך, שאמר שראוי להעניש את ושתי, משום שמה שעשתה הוא לא רק נגד המלך, אלא גם נגד השרים, וכי מה שעשתה נגד המלך אינו מספיק חמור וראוי שתענש, ורק בגלל שעשתה גם נגד השרים צריך להענישה.

מבאר הגר"א טענת ממוכן הייתה, מה שושתי עשתה אינו נוגע רק למלך לבדו, שאין המלך יכול לשפוט דין זה, כמו כל דבר שנוגע למלך שאין המלך שופט בעצמו. אלא מה שושתי עשתה נוגע לכל השרים, ודבר שנוגע לשרים יכול המלך לשפוט בעצמו. רצונו של ממוכן היה שהמלך יהיה חייב לשפוט אותה, כי ידע שאם המלך ישפוט אותה, היא תענש בצורה חמורה, כיון שהמלך מפחד להקל בדינה, כדי שהשרים לא ילמדו לזלזל במלך.

פסוק יט' "אם על המלך טוב, יצא דבר מלכות מלפניו" - מבאר
הגר"א שממוכן יעץ למלך שגם דבר מלכות יצא מלפניו, היינו שגם דבר שנוגע למלך עצמו, יוכל המלך לשפוט בעצמו, "ויכתב בדתי פרס ומדי", כחוק. ולכן הוכרח המלך להרוג את ושתי, שלא יהיה נראה שמוכן להקל בכבוד המלכות. אם החוק לא היה משתנה ומשפטה של ושתי היה ע"י השרים, השרים לא היו שופטים אותה למיתה, כי ראו שרצון המלך להקל בדינה.⁷

עצה זו של ממוכן (המן) גרמה שהמלך יכל להרוג את המן עצמו במשתה אסתר ע"פ החלטתו בלבד בלי משפט, שהרי הריגת המשנה למלך היא דבר הנוגע

---

⁷ הגר"א לא מבאר מדוע הוצרך ממוכן להוסיף שיחוקקו חוק חדש שגם דבר ששייך למלך יכול המלך לשפוט בעצמו, הרי ממוכן כבר אמר שמה שושתי עשתה נוגע לשרים, והמלך צריך לדון אותה בעצמו.

אולי טעם הדבר, ממוכן חשש שיהיו שרים שיתוכחו ויאמרו שמה שושתי עשתה אינו נוגע לשרים אלא רק למלך, וממילא השרים צריכים לדון אותה, ולא המלך, והשרים הרי רצו לזכות אותה. לכן אמר שיחוקקו שגם דבר שנוגע למלך, המלך שופט בעצמו, ואז בכל מצב המלך יהיה חייב לדון את ושתי ולא השרים.

למלך עצמו, ורק משום עצתו של המן, שגם דבר הנוגע למלך עצמו יכול המלך לשפוט לבדו, יכל המלך לצוות לתלות את המן ע"פ רצונו בלבד.

ה'יוסף לקח' מבאר באופן קצת שונה את שינוי החוק. עד עתה היה המלך צריך להתייעץ עם החכמים לפני כל החלטה ולא יכל לעשות דברים ע"פ דעתו בלבד. ממוכן יעץ למלך לשנות את החוק, שהמלך יוכל להחליט בכל ענין לבדו בלא צורך להתייעץ. לולי החוק החדש, כשמרדכי ואסתר בקשו מהמלך לשלוח את האגרות השניות שיוכלו היהודים לעשות בשונאיהם כרצונם, לא היה יכול המלך להסכים לבקשתם בלי להתייעץ, ומסתבר שאם היה מתייעץ לא היה מסכים. בשונה מהאגרות הראשונות שהמן בקש מהמלך לשלוח, גם לפי החוק הישן יכל המלך להסכים, כיון שהתייעץ על כך עם המן שהיה אחד מיועציו, בשונה ממרדכי ואסתר שלא היו מיועצי המלך. (מרדכי התמנה למשנה למלך רק כמה חודשים אח"כ כמו שיבואר לקמן).

"אשר לא תבוא ושתי" - כיצד לא פחד ממוכן ליעץ למלך להרוג את ושתי המלכה כשראה שהמלך בעצמו לא רוצה זאת. הרי אם לא יקבל המלך את עצתו הוא עלול להרוג אותו, וגם המלכה תשנא אותו על שרצה להורגה. אלא ודאי שהיה זה נס נסתר מאת ה' שיאמר דברים אלו, כדי להמית את ושתי.

הקשו המפרשים מדוע ממוכן הוסיף שושתי לא תבוא יותר לפני המלך, הרי ברור שאם תהרג לא תבוא יותר. יש שביארו שממוכן לא אמר שיהרגו את ושתי, אלא רק שלא תבוא עוד לפני המלך, והמלך יקח מלכה חדשה במקומה, ורק זה יהיה העונש שתקבל על שלא עשתה את רצון המלך, ואחשורוש מעצמו הרג אותה, לא ע"פ עצת ממוכן.

אך ה'מנות הלוי' דוחה ביאור זה. ומתרץ בשם ה'עקידת יצחק' שכוונת המן הייתה שלפני שיהרגו את ושתי יביאו אותה בע"כ כמו שרצה המלך, להראות שאינה שלטת לעשות כרצונה, אלא רק את רצון המלך. כי אם תומת בלי שתובא, יהיה נראה שהיא ניצחה את המלך, שהרי נהרגה כשהיא בגבורת ליבה, שלא עשתה את רצונו. ופירוש הפסוק הוא "ולא יעבור", היינו לא יתקיימו

דבריה של ושתי שאמרה "אשר לא תבוא אל המלך", אלא יביאנה בע"כ, להראות כי אין היא ברשות עצמה. מבואר מזה שסוף דבר ושתי באה לפני המלך והתבזתה, ואעפ"כ נהרגה.

הקשו היוסף לקח' והמלבי"ם, מדוע כתבה המגילה את כל סיפור המשתה והריגת ושתי, הרי אפשר היה שהמגילה תתחיל שאחשורוש חיפש אשה ומצא את אסתר, מה הצורך לספר כיצד נהרגה ושתי.

ומתרצים שלא תאמר שסיפור המגילה הוא דבר טבעי, שהרי דרך הטבע הוא שאדם בשביל אהבת אשתו יסכים להרוג את ידיו. וא"כ יתכן שאחשורוש הסכים להרוג את המן בשביל אהבת אסתר, ואפילו שלמה המלך, החכם מכל אדם, נאמר עליו שנשיו הטו את לבבו, ואחשורוש בוודאי. וא"כ כל המעשה היה באופן של מקרה והזדמן. לכן פתחה המגילה בסיפור המשתה, לומר שאחשורוש לא היה מתפתה אחרי אהבת נשים, שהרי ושתי הייתה בת בנו של נבוכדנצר, והייתה אישה בתכלית היופי, ומסתמא אהב אותה מאוד, ואעפ"כ לא קלקלה אהבתה את השורה, ולא הצילה אותה ממות.

כתבו ה'מגילת סתרים' ור"י אייבשיץ, במיתת ושתי היה נס נוסף לעמ"י, משום שלאחשורוש הייתה מזימה להחטיא את עמ"י במשתה, כמבואר במדרש שהובא לעיל. וכן נראה בגמ' (דף יב:) שמקשה, הרי שניהם לדבר עבירה נתכוונו, א"כ מדוע ושתי לא באה למשתה כמו שביקש ממנה אחשורוש. המזימה הייתה שושתי תבוא בצורה בזויה כדי שעוד נשים תעשנה כן, ובתערובת כזו של גברים ונשים, יכשלו רבים מעמ"י בעבירה. בגלל שושתי לא הסכימה לבוא התקלקלה התוכנית, והיהודים שבאו למשתה ניצלו מחטא חמור.

"ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה" – מבארים ה'מנות

הלוי' והגר"א "לרעותה" - מיוחסת כמותה. "הטובה ממנה" - ישא המלך יותר יפיפיה. צ"ב כיצד אמר ממוכן שטות כזו, שהמלך ימצא אשה יותר יפה ומיוחסת מושתי, הרי בגמ' במגילה (דף טו.) ושתי נמנית כאחת מארבע הנשים היפות ביותר שהיו בעולם, א"כ וודאי שלא תמצא אף אשה יותר מושתי.

ועוד שצריך שאותה אשה תהיה גם מיוחסת כמו ושתי, וושתי הייתה בתו של בלשצר ונינה של נבוכדנצר מלכי בבל שמלכו על כל העולם, שזה יחוס מלכותי עצום שודאי לא ימצא כמותו. א"כ מה הסיכוי שימצאו אשה שיש לה גם כזה יחוס וגם כזה יופי. אעפ"כ אחשורוש וכל השרים הסכימו לדברי ממוכן. אלא מאת ה' הייתה זאת, כדי שושתי תומת ותבוא אסתר במקומה.

פסוק כא' "וייטב הדבר בעיני המלך והשרים" - השרים הסכימו
שגם דין הנוגע למלך וכול המלך לשפוט לבדו, כמו שהובא לעיל בשם המפרשים, שזו הייתה הצעתו של ממוכן, שצריך לחוקק חוק חדש, שגם דין הנוגע למלך, יוכל המלך לשפוט לבדו, וע"כ תומת ושתי. הסכמת השרים לדבר זה היא נס נסתר, שהרי כעת יכול המלך לשפוט לבדו, ויש בזה סכנה גדולה עבורם, שוודאי ע"י משפט לפני בית דין יהיה דינם קל מאשר ע"פ החלטת המלך בשעת כעסו, וכמו שהיה באמת סופו של המן, שבגלל שהמלך שפט אותו בעצמו נתלה על העץ.

"ויעש המלך כדבר ממוכן" - הקשה המהר"ל בהמשך המגילה (ב-ד)
מסופר שנערי המלך יעצו למלך כיצד לחפש אשה שתמצא חן בעיניו, ובסוף הענין כתוב "וייטב הדבר בעיני המלך, ויעש כן". א"כ מדוע גם בפסוק זה לא כתוב כמו שכתוב שם "ויעש כן", אלא כתוב "ויעש המלך כדבר ממוכן". ומתרץ שהמגילה רוצה להדגיש שממוכן יעץ דבר מאוד מחודש, ואם היה המלך שואל את שאר חכמי העולם הם לא היו יועצים לו כך. זו הייתה עצה של ממוכן לבדו, ואעפ"כ קיבל המלך את דבריו, כדי שושתי תהרג ותוכל אסתר לבוא במקומה.

פסוק כב' "וישלח ספרים אל כל מדינות המלך, אל מדינה ומדינה ככתבה ואל עם ועם כלשונו" - המפרשים תמהים מדוע הוצרכה המגילה
לספר שאחשורוש שלח לכל מדינה ככתבה ולכל עם בשפתו, מספיק היה לומר ששלח ספרים לכל מדינות המלך. וביאר המלבי"ם וכן הובא באלשיך בתחילת דבריו, שגם זה היה חלק משינוי החוק שיעץ ממוכן, שמעתה אין חובה בכל המדינות להשתמש רק בשפה הפרסית שהיא שפת המלך, אלא כל מקום יכול

לדבר ולכתוב לפי לשונו ושפתו. אלא שצ"ב מדוע נכתב דבר זה במגילה מה הוא מוסיף בסיפור הנס.

ביאר ב'טעמא דקרא' אלמלי חוק זה שכל אחד יכול לדבר כלשון עמו, היה המן כותב לכל המדינות את האגרות בשפה הפרסית בלבד, ורוב האנשים לא היו מבינים את מה שכתוב באגרות מלבד יחידים שידעו פרסית, וממילא נקל היה לשונאי ישראל לתרגם את תוכן האגרות כרצונם, ולהוסיף בהם ביאורים שונים לרעת עם ישראל. אך כיון שהשתנה החוק שכל מדינה וכל עם יכולים לדבר בשפה שלהם ולא רק בפרסית שהיא שפת המלך, מוכרח היה המן לכתוב לכל מדינה ומדינה ככתבה ולכל עם ועם כלשונו, כמו שכתוב "גלוי לכל העמים", וממילא לא יכלו שונאי ישראל לשנות ולהוסיף בדברי האגרות. ובא הכתוב לספר שממוכן הוא המן בעצמו תיקן את התקנה שעל ידה ניצלו היהודים.

"ומדבר כלשון עמו" - בספר 'מלא העומר' תמה על חוק זה, שכל אשה חייבת לדבר בשפתו של בעלה. וביאר שושי התחכמה ואמרה לסריסים את דברי הביזיון בשפה שלה בבליית, כדי שהם לא יבינו את מה שאמרה, ולא ימנעו מלומר למלך את דבריה. וכיוון שהסריסים לא הבינו את לשונה, אמרו למלך את דברי הביזיון בשפה שאמרה להם ושת, ומשום כך המלך כעס מאוד, מפני שהתבזה. אם ושת הייתה אומרת את דבריה בלשון פרסי, היו הסריסים מבינים את מה שאמרה, ולא היו אומרים זאת למלך. לכן הסכים אחשורוש לתקן את החוק "ומדבר כלשון עמו", שהאשה חייבת לדבר בלשונו של בעלה. תיקון החוק היה ענין עיקרי שעל ידו התגלגל הנס כמו שיבואר בהמשך.

"להיות כל איש שורר בביתו ומדבר כלשון עמו" - בספר 'מלא העומר' מבאר שהחוק בא לומר שהבעל הוא עיקר הבית ולא האשה. בקביעת החוק היה נס נסתר ועל ידו התגלגלה הישועה, משום שבתחילה לפי חוקי פרס ומדי, למלך היה מותר לישא למלכה רק אישה ממשפחה מיוחסת, ובהכרח שלא יוכל להתחתן עם אסתר שאינה מגדת את עמה ואת מולדתה. אך כיון שהשתנה החוק, ונכתב בדתי פרס ומדי שהבעל הוא העיקר והחשוב בבית, והייחוס נקבע

רק לפי האיש, ואין לחוש לייחוס האשה כלל, לכן היה אפשרי שאסתר תבחר למלכה, אע"פ שייחוסה לא ידוע.

יש להוסיף, חוק זה היה בגלל עצתו של המן, א"כ יוצא שהמן הוא זה שגלגל שאסתר תוכל להיות מלכה, וע"כ כך הביא על עצמו את מיתתו.

"להיות כל איש שורר בביתו" - כתוב בגמ' במגילה (דף יב:): אלמלא

אגרות ראשונות לא נשתייר משונאיהן של ישראל שריד ופליט. אמרי מאי האי דשדיר לן להיות כל איש שרר בביתו, פשיטא, אפילו קרחה בביתה פרדשכא ליהוי, עכ"ד הגמ'.

המהר"ל מבאר שאין כוונת הגמ' שבגלל שחשבו שאחשורוש הוא מלך שוטה לכן לא התכוונו לקיים את תוכן האגרות, שהרי את האגרות ששלח מרדכי בשם המלך כן קיימו. אלא שלולי שנשלחו הספרים הראשונים שהתוכן שלהם היה מיותר, שהרי כל אדם שורר בביתו, ואין צורך לחוקק זאת כחוק, כשהגיעו הספרים השניים בשם המלך להתכונן ליי"ג באדר כדי להרוג את היהודים, לא היו הגויים ממתנינים בסבלנות עד יום זה, אלא היו הורגים את היהודים מיד, והיו אומרים שמה שנכתב באגרות תאריך כ"כ מאוחר, זאת משום שהמלך רצה שהאגרות יגיעו לכל מדינות מלכותו, אבל באמת זריזים מקדימים ואפשר להרוג את היהודים כבר עכשיו. אך כיון שראו מהאגרות הראשונות שמלך שוטה הוא, חששו שמא עכשיו הוא רוצה להרוג את היהודים, ואח"כ יתחרט ויבטל את הגזירה, וכעס עליהם מדוע הרגו את היהודים לפני הזמן שנכתב באגרות, לכן חיכו עד שיגיע י"ג אדר, ועד שהגיע הזמן כבר התבטלה הגזירה.

עולה מדברי הגמ' הנ"ל שע"י העצה של המן עצמו לחוקק חוק שיהיה כל איש שורר בביתו, סיבב הקב"ה שינצלו היהודים מהגזירה שהוא עצמו גזר להרוג ולהשמיד את כל היהודים.

הוסיף המהר"ל שאע"פ שהיו לאחשורוש יועצים חכמים גדולים והיה ראוי שהם ימנעו אותו מלשלוח כאלו אגרות מיותרות שיציגו אותו כטיפש בעיני העם, מ"מ מאת ה' היה שחכמיו לא מנעו ממנו שטות זו, כדי לשמור על עמ"י.

עוד כותב המהר"ל שהמון העם לא הבינו נכון את כוונת האגרות, ולכן אמרו שמלך שוטה הוא. הם הבינו שמה שכתוב באגרות "להיות כל איש שורר בביתו", הכוונה שכל בעל בית ישלוט על בני ביתו, היינו ילדיו, ולכן אמרו שדבר פשוט הוא. אך באמת כוונת המלך הייתה שכל אדם ישלוט על אשתו, וזה לא דבר פשוט כ"כ, וכדי שלא לבזות את הנשים לא נכתב הדבר במפורש. מאת ה' הייתה זאת שלא יבינו נכון את האגרות, כדי שיחשבו שאחשורוש הוא מלך שוטה, וע"י כך יחששו להרוג את היהודים לפני הזמן שכתוב באגרות.

פרק ב'

בפרק זה יש במגילה רמזים לניסים רבים שקרו כדי שאסתר תבחר למלכה. בדרך הטבע לא היה כמעט שום סיכוי שהמלך ירצה את אסתר, אך כיון שהקב"ה הוא בעל הבירה, והוא המנהיג את העולם, ורצונו היה שאסתר תבחר למלכה, ובכך להקדים רפואה למכה של עמ"י, לכן נבחרה אסתר, ורצה בה אחשורוש מאוד, ומינה אותה למלכה תחת ושתי, כמו שיבואר.

פסוק א' "אחר הדברים האלה כשך חמת המלך אחשורוש זכר

את ושתי" - כתב המהר"ל בכל מקום שכתובה בתנ"ך המילה "אחר" הכוונה מיד. כוונת המגילה לומר שמיד אחרי המשתה, אחשורוש נזכר בושתי והצטער על מיתתה. וצ"ב, הרי במשתה אחשורוש קצף עליה מאוד וחמתו בערה בו, ובדרך הטבע כשאדם מאוד כועס עובר זמן עד שנרגע מכעסו, וא"כ כיצד אחשורוש מיד אחרי המשתה נרגע מכעסו ורצה את ושתי, היה מן הראוי שיעבור זמן עד שינוח מכעסו. ומבאר משום שכל כעסו של אחשורוש על ושתי היה מאת

ה' שגזר עליה שתהרג, ולכן מיד אחרי שנהרגה התבטל כעסו וחזר לדעתו האמיתית, וממילא נזכר בה והצטער על שהרג אותה.

"זכר את ושתי ואת אשר עשתה" - הגמ' במגילה (דף יב:) דורשת מפסוק זה שעונשה של ושתי היה מידה כנגד מידה על מה שעשתה לבנות ישראל. עונש או שכר שבאים במידה כנגד מידה הם נס נסתר מאת ה', ללמדנו שאינם מקרה אלא מה', ולכן הם במידה כנגד מידה.

ז"ל הגמ': במידה שאדם מודד בה מודדין לו. מלמד שהייתה ושתי הרשעה מביאה בנות ישראל ומפשיטתן ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת. היינו דכתיב "אחר הדברים האלה כשך חמת המלך אחשורוש, זכר את ושתי, ואת אשר עשתה, ואת אשר נגזר עליה", כשם שעשתה כך נגזר עליה, עכ"ל הגמ'.

כתב החיד"א בספרו 'נחל אשכול' (ב-א): בא וראה מפלאות תמים דעים, כי עתה שנשתמש בעלה בכלי בית המקדש הנחמדים ניטלה ממנו אשתו מחמד עיניו, ופגעה בה הדין שהיא בטלה מלאכת בית המקדש. ולפי שביום השבת הייתה מפשטת ערומות בנות ישראל שיתגרו בהם אנשים, נגזר עליה שתבוא ערומה לפני ההמון הרב ונהרגה ביום שבת, עכ"ל.

במהר"ל ועוד מפרשים כתוב שלא רק שושתי נצטוותה לבוא למשתה ערומה בשבת לעיני כל השרים והעמים, אלא כך הייתה גם צורת הריגתה, ערומה בשבת. וכן נראה מפשטות הגמ' שכתוב בה כשם שעתה כך נגזר עליה, ואם לא נהרגה ערומה בשבת, א"כ סוף דבר אין זו ממש מידה כנגד מידה, שהרי היא הפשיטה את בנות ישראל ערומות ואותה לא הפשיטו ערומה. אבל לפי המהר"ל שהרגו אותה ערומה, הרי זה ממש מידה כנגד מידה כמו שעשתה כך עשו לה.

וצ"ב שאם ושתי הוצאה להורג ערומה, היה אפשר לראות שצמח לה זנב או פרח בה צרעת ולכן מיאנה לבוא למלך, וממילא אין להורגה. ביותר צ"ב שבמדרש רבה (פרשה ד סימן יא) נראה שאחשורוש בעצמו הרג את ושתי. ז"ל: "ווייטב הדבר בעיני המלך והשרים", גזר והכניס ראשה בדיסקוס. (מכונה

שמכניסין ראשו של אדם בתוכה ונחתך). וכתב בפירוש 'עץ יוסף' שאחשורוש בעצמו הכניסה בדיסקוס והרגה. וצ"ב מדוע לא אמרה לו ושתי את האמת שלא באה מחמת שצמח לה זנב ופרחה בה צרעת, והייתה יכולה להראות לו את הזנב והצרעת שעל גופה ובכך תינצל ממיתה. וצ"ל שהצרעת והזנב נעלמו מגופה כשהוציאו אותה להריגה, א"כ יש בזה נס נסתר מאת ה', שהצרעת והזנב נעלמו כדי שלושתי לא תהיה אפשרות להנצל ברגע האחרון.

פסוק ב' "ויאמרו נערי המלך משרתיו" - צ"ב מדוע נטל המלך עצה מהנערים שמשרתים אותו, ולא משבעת השרים רואי פני המלך, הרי השרים הרואים פני המלך הם חכמים יותר מנערי המלך המשרתים.

במדרש פסיקתא זוטרתא כתב על פסוק זה: כיון שנהרגו יועציו הראשונים, התחיל ליטול עצה מן הנערים. אחרי שאחשורוש התפקח מיינו וגילה שהרגו את ושתי, הוא כעס מאוד, וציווה להרוג את אלו שנתנו לו עצה להרוג את ושתי, ולכן כתוב **"נערי המלך משרתיו"**, ולא **"שבעת הסריסים היושבים ראשונה במלכות"** כמו שכתוב לעיל. אלא שצ"ב לאיזה צורך נרמז דבר זה במגילה, שהמלך קיבל עצה מהנערים, ולא מהשרים החשובים.

נראה לבאר שיש כאן נס נסתר מאת ה'. הרי כשממוכן ייעץ למלך בהסכמת שבעת השרים בענין בחירת מלכה במקום ושתי, הוא אמר **"ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה"**. וביאר הגר"א **מיוחסת כמות**. אבל נערי המלך משרתיו יעצו למלך שיחפשו **"נערות בתולות טובות מראה"**, היינו נשים יפות, ולא הזכירו גם מיוחסות. דבר זה גרם שאסתר תוכל להבחר, כי אם היו מחפשים גם מיוחסות כעצת ממוכן, אסתר ששייכת לעמ"י, וגם ייחוסה לא ידוע, לא הייתה יכולה להבחר.

המפרשים מבארים שהנערים יעצו למלך לחפש דווקא אשה שאינה מיוחסת, משום שושתי ברוב גאוותה להיותה בת מלכים, לא עשתה את רצון המלך. לכן עצתה הייתה שישא אשה שאין לה ייחוס וחשיבות מחמת עצמה, וכל חשיבותה תהיה מחמת שהיא אשת המלך, וממילא היא לא תהיה גאוותנית כמו ושתי.

"יבקשו למלך נערות בתולות" - כתב הגר"א "נערות" - ולא זקנות, "בתולות" - ולא בעולות. אע"פ שחיפשו למלך נערה בתולה, ואסתר לא הייתה כזו, שהרי הייתה אשתו של מרדכי, כמו שדרשו חז"ל מהפסוק "לקחה לו לבת" - לבית, היינו לאשה. וגם לא הייתה נערה, שהרי במדרש מובאות ג' דעות מה היה גילה של אסתר כשנלקחה לבית אחשורוש, י"א ארבעים, י"א שבעים, וי"א שבעים וחמש. א"כ לכל הדעות לא הייתה נערה, ואעפ"כ רצה אותה המלך.

פסוק ד' "תמלוך תחת ושתי" - ה'יוסף לקח' מבאר שהעצה שיעצו נערי המלך הייתה לא לתת כתר מלכות לאשה שתמצא חן בעיניו, ולא למנותה למלכה, אלא רק שתהיה אשת המלך, כדי שלא תהיה גאוותנית כמו ושתי, שהעיזה להחציף פניה במלך משום היותה מלכה. אבל בפועל כשהמלך ראה את אסתר, הוא לא עשה כמו שיעצו לו, אלא "וישם כתר מלכות בראשה, וימליכה תחת ושתי", גם נתן לה את הכתר, וגם עשה אותה למלכה כמו ושתי, ולא לקחה לאשה בלבד.

"ויפקד המלך פקידים" - בגמ' במגילה (דף יב:) כתוב על פסוק זה: א"ר נחמן וכו' מאי דכתיב (משלי יג-טז) "כל ערום יעשה בדעת, וכסיל יפרוש אולת". "כל ערום יעשה בדעת", זה דוד המלך ע"ה דכתיב ביה (מלכים א) "ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה בתולה", וכל מאן דהוה ליה ברתיא אייתי ניהליה. "וכסיל יפרוש אולת", זה אחשורוש דכתיב ביה "ויפקד המלך פקידים" דמאן דהוה ליה ברתיא אטמרא מיניה, עכ"ל הגמ'.

כתב המהר"ל דבר זה נאמר ללמדנו גודל הנס, כי מנע ה' מאחשורוש החכמה עד שיהיה אויל בדבר זה, שאם עשה כמו שעשה דוד אפשר שהיה מוצא אחרות שנראות נאות מאסתר, אבל כאשר עשה כך היו מסתירין הבנות הנאות ממנו.

ה'מגילת סתרים' מבאר שהעצה שהנערים נתנו למלך הייתה, שכל הבתולות יופקדו בידי פקידים, ורק נערה שתמצא חן בעיני הפקידים תבוא למלך. המטרה בעצה זו הייתה, שלא תבוא המלכה מעם שאינו רצוי בעיניהם, וגם שלא תהיה קרובה של ושתי, כדי שלא תנקום מהם את הריגת ושתי. לכן אע"פ שאסתר

הייתה גרה בשושן שהיא עירו של המלך, והפקידים ידעו שהיא מאוד יפה, עברו ארבע שנים עד שהובאה למלך, כיון שלא רצו להביאה למלך בגלל שגדלה בביתו של מרדכי היהודי. אע"פ שהפקידים לא רצו את אסתר, נודע למלך עליה, והיא הובאה לבית המלכות ולבסוף נבחרה למלכה על כרחם של הפקידים.

לעומת פירושו של ה'מגילת סתרים', המלבי"ם מפרש שאסתר הובאה למלך רק אחרי כמה שנים, משום שמרדכי החביא אותה, והסתכן מאוד במה שעשה, עד שלבסוף גילו אותה ונלקחה בע"כ. מוסיף המלבי"ם שהיה ראוי להעניש את מרדכי ואסתר במשפט מוות, על כך שלא שמעו לדבר המלך להביא כל נערה יפת לבית המלך, והיה בדבר נס גדול.⁸

המגילה מדגישה כמה פעמים שלקיחתה ושהייתה של אסתר בבית המלכות הייתה בעל כורחה. גם בתחילה כשנלקחה לבית הנשים, וגם בהמשך כשהלכה לבית המלך, נאמר "ותלקח" שמשמעו בע"כ, נגד רצונה. זה שאסתר לא רצתה במלך, הוא ביזוי גדול למלך, וסיבה שלא תבחר למלכה, וגם תענש על כך. גם מה שאסתר לא הייתה מוכנה לומר את עמה ומולדתה, למרות שהמלך עצמו בקש ממנה לומר לו, היה אמור לגרום שבדרך הטבע המלך לא ירצה בה.

מטעם זה מרדכי בא כל יום לשער המלך לדעת את שלום אסתר, משום שחשב שיענישו אותה על כך או יגרשו אותה מבית המלך. למרות שאסתר עשתה כל שביכולתה לא להבחר למלכה, בחר בה המלך ונשאה חן וחסד לפניו, כי כך היה רצון ה' שתוכל בעתיד לבקש על עמ"י מהמלך ולבטל את גזירת המן.

---

⁸ המלבי"ם כותב שמטעם זה המגילה האריכה וכתבה "איש יהודי היה בשושן הבירה וגו' אשר הגלה עם הגולה". שלכאורה לשם מה הוצרכה המגילה לספר כל ענין זה, הרי זה לא שייך לסיפור הנס. וביאר שכוונת המגילה לומר שלמרדכי לא היה תירוץ מדוע לא הביא את אסתר למלך, שלא היה יכול לומר שלא ידע שמחפשים אשה למלך, שהרי גר בשושן הבירה, וא"א שלא ידע. יעוין בדבריו שביאר שהאריכה המגילה בפסוקים אלו לבאר ברמז מדוע למרדכי לא היה תירוצים נוספים לומר לאנשי המלך, אע"פ שלאנשים אחרים היו יכולים להיות תירוצים שונים.

פסוק ז' "ויהי אומן את הדסה וכו' ובמות אביה ואמה לקחה

מרדכי לו לבת" - הרלב"ג (בסוף פירושו למגילה) מבאר שרק משום שמרדכי גידל את אסתר בביתו, והייתה קשורה אליו מאוד, לכן מילאה את בקשתו להכנס למלך מיד ולבקש על עמ"י, אע"פ שהיה אפשר להמתין עד שהמלך יקרא לה, ואז לא תהיה הכניסה למלך כרוכה עבורה בסכנת נפשות.

יש להוסיף, הרי דעת אסתר הייתה שלא כדאי שהיא תכנס למלך בלי שיקרא לה, וכתוב בגמ' (דף יד.) שאסתר הייתה אחת משבע נביאות שעמדו לעמ"י, ובוודאי יש משקל רב לדעתה, ולא הייתה צריכה לבטל דעתה מפני דעתו של מרדכי. כמו שנראה במגילה ממה שכתוב "ויעבר מרדכי, ויעש ככל אשר ציוותה עליו אסתר", ומבארים חז"ל "ויעבר מרדכי", שהעביר יום ראשון של פסח בתענית, שאסתר אמרה לו לבטל את כל מצוות האכילה של ליל פסח, ומרדכי שמע לה, מבואר מזה שנתן חשיבות רבה לדעתה של אסתר. (כמו שאמר הקב"ה לאברהם אבינו לגבי גירוש ישמעאל, לשמוע בקול שרה, "שמע בקולה", בקול רוח הקודש שבה), ומ"מ אסתר עשתה מה שמרדכי ציווה עליה, לא כמו שחשבה היא עצמה, כיון שגידל אותה בביתו ולקחה לו לבת. א"כ זה שמרדכי לקח את אסתר וגידלה בביתו במות אביה ואמה, היה נס נסתר שעל ידו בסופו של דבר התגלגלה הישועה לעמ"י.

פסוק ח' "ויהי בהשמע דבר המלך ודתו וגו' ותלקח אסתר אל בית

המלך" - צ"ב מה הכוונה "דבר המלך ודתו". עוד צ"ב מדוע נלקחה אסתר לבית המלך, הרי מרדכי החביא אותה במשך כמה שנים, ומה התחדש עכשיו שגרם לו להוציאה ולמוסרה לבית המלך. הגר"א מבאר שהמלך הכריז שמי שיש בביתו נערה ולא יביאנה לבית המלך, יומת, ולכן הוכרח מרדכי לגלות את אסתר ולקחו אותה בע"כ. וזהו "דבר המלך", שהוא דבר ראשון, "ודתו" הוא מה שנתן דת שאם לא יביאו יומת.

נראה שהיה בהכרזה השניה נס נסתר, שהרי יש בהכרזה זו ביזיון למלך, שצריך להעניש את מי שיחביא נערה ולא יביאנה לבית המלך, כי מתגלה

בהכרזה זו שיש נערות שאינן רוצות להתחתן עם המלך. ועוד, עצם הדבר שהמלך לוקח נערות בעל כורחן הוא ביזיון למלך, לקחת אשה שלא ברצונה. ועוד, מדוע ירצה אחשורוש להתחתן עם אשה שאינה מעוניינת להתחתן אתו, היה ראוי שהמלך יאמר שמי שאינה רוצה בזכות להתחתן עם המלך, אינה ראויה למלכות. למרות כל השיקולים ההגיוניים הנ"ל, הכריז המלך כזו הודעה של שטות, ומאת ה' הייתה זאת כדי שאסתר תלקח בע"כ להיות מלכה.

פסוק ט' "ותשא חסד לפניו" - הקשו ה'מגילת סתרים' והמלבי"ם מה הכוונה שאסתר נשאה חסד לפניו. עוד צ"ב שלקמן פסוק ט"ו נאמר "ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה", ולא כתוב שנשאה **חסד**. וביארו שאסתר נלקחה לבית המלכות שלא ברצונה בהכרח גמור. דבר זה נודע להגי סריס המלך, והיה ראוי שאסתר תענש על כך, ובגלל שנטה אליה חסד מחל לה על עוונה ולא העניש אותה.

"ואת שבע הנערות הראויות לתת לה מבית המלך" - ה'מגילת סתרים' ו'מלא העומר' מבארים שהפסוק בא לומר שה' גלגל שהנערות שנתנו לאסתר היו "ראויות לה", כלומר שנערות אלו היו יהודיות, ואע"פ שהגי לא ידע כלל שהיא יהודייה, נתן לה נערות יהודיות, וכך יכלה לשמור על יהדותה גם במקום טמא זה. בספר 'מלא העומר' מביא ראייה שנערותיה היו יהודיות, שהרי אסתר אמרה למרדכי שגם היא ונערותיה יצומו ג' ימים יחד עם כל עמ"י, ואם לא שהיו יהודיות, אין טעם במה שיצומו.

"וישנה ואת נערותיה לטוב בית הנשים" - הקשה ה'מגילת סתרים', הרי כתוב שלכל אחת מהנערות ניתן כל מה שביקשה, א"כ מה הכוונה שניתן לאסתר יותר טוב מכולן, הרי אין טוב יותר ממה שכל אחת רצתה וביקשה לעצמה. וביאר שכוונת הפסוק לומר שניתן לאסתר כל מה שנצרך לה ע"פ דת של תורה שנקראת טוב, שנאמר "לקח טוב נתתי לכם", כגון דברי מאכל כשרים, כדי שלא תתגעל במאכלי עכו"ם, כמבואר בגמ' (דף יג.) שהאכילה מאכל יהודי, וגם ניתנו לה מלבושים בלי שעטנז. מסיים ה'מגילת סתרים': ואין לך נס גדול

מזה, שאע"פ שלא ידעו שהיא יהודייה, נתנו לה הכל כדת של תורה, "כי רצון יראיו יעשה".

עוד כותב ה'מגילת סתרים', שגם למ"ד בגמ' שם שאסתר אכלה רק זרעונים כדי שלא תתגעל במאכלי עכו"ם, היה בדבר נס מאת ה', שאע"פ שאכלה אוכל גרוע כזה, לא השתנה תוארה ויופיה, וחשק בה המלך.

פסוק י' "לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה" - רש"י מבאר

את טעמו של מרדכי: כדי שיאמרו שהיא ממשפחה בזויה וישלחוה, שאם ידעו שהיא ממשפחת שאול המלך היו מחזיקים בה, עכ"ד. אך הקב"ה רצה שתבחר, לכן למרות שלא גילתה את עמה ומולדתה, ואדרבה אמרה שהיא אסופית, וגם לא לבשה בגדים מפוארים כמו שאר הנשים, וגם לא לקחה את כל מה שנתנו לשאר הנשים, נשאה חן בעיני המלך ונבחרה למלכה.

יש להוסיף, לעיל הובא בשם המפרשים שנערי המלך יעצו לקחת בדווקא אשה שאינה מיוחסת כמו ושתי, כדי שלא תהיה גאוותנית כמוה. א"כ מסתבר שאם היו יודעים שאסתר ממשפחה מיוחסת של מלכים, לא היו לוקחים אותה. אבל כיון שאסתר הייתה צריכה להלקח לבית המלכות, לכן סיבב הקב"ה שמרדכי יחשוב שעדיף שהיא לא תאמר את עמה ומולדתה, אבל האמת הייתה הפוכה שאם הייתה אומרת את מוצאה, היו משלחים אותה, כי לא רצו מיוחסת.

פסוק טו' "ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה" - כתב הגר"א

אע"פ שהייתה מצטערת תמיד ונעשית ירקרוקת מחמת זה, אעפ"כ "ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה". זו כוונת הגמ' "אסתר ירקרוקת הייתה", אע"פ שבמגילה נאמר "והנערה יפת תואר ויפת מראה", שבאמת הייתה יפת תואר, אלא מחמת גודל צערה נעשתה ירקרוקת, ואעפ"כ נתן לה הקב"ה חן, וחוט של חסד היה משוך עליה, וחשק בה המלך.

כתוב בגמ' (דף טו.): "ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה", מלמד שכל אחד נדמתה לו כאומתו. צ"ב לשם מה נעשה נס זה, שכל אחד מהעמים חשב

שאסתר היא מהעם שלו. ותירץ ב'מנות הלוי', הרי אסתר הסתירה את עמה ומולדתה, ולכאורה כיצד הצליחה להסתיר את מוצאה, הרי לכל עם יש את מראה הפנים שלו, והיה אפשר לגלות שהיא מעמ'י ע"י מראה פניה. וי"ל שלכן נעשה נס זה שכל אחד מהעמים חשב שהיא מאומתו, וע"י כך יכלה אסתר להסתיר את עמה ומולדתה.

עוד יש להוסיף, לקמן יבואר שבגלל שהמן לא חשד שאסתר יהודייה, הוא לא נזהר ממנה, ולכן יכלה לטמון לו פחים במשתה. אולי הסיבה שהמן לא חשד שאסתר יהודייה, היא משום שגם לו אסתר נראתה שהיא מאומתו עמלק.

יש להוסיף בגודל הנס, הרי אחשורוש מלך על ק"ז מדינות, ולכל אחד מהם אסתר נראתה שהיא מהאומה שלו, אע"פ שיש הרבה הבדלים מהותיים במראה של העמים, כגון לבנים וכושים. גם הכושים חשבו שאסתר היא מהעם שלהם.

פסוק טז' "ותלקח אסתר אל המלך וגו' בשנת שבע למלכותו" -

הרלב"ג עומד על כך שלפי המסופר במגילה ושתי נהרגה בשנת שלוש למלכות אחשורוש, (המשתה נערך בשנת שלוש למלכות אחשורוש). ואילו אסתר נלקחה לבית המלכות בשנת שבע למלכותו. במשך כל השנים הללו אחשורוש חיפש אשה. יוצא שבארבע שנים נבדקו יותר מאלף נשים. וכל אחת מהנשים הללו, הייתה בעצמה אשה שנבחרה מתוך נשים רבות, שהרי רק הנשים היפות שבכל מדינה ומדינה הובאו לבית המלך. א"כ אסתר הייתה אחת מתוך למעלה מאלף נשים יפות ביותר, ודווקא היא מצאה חן בעיני המלך יותר מכל הנשים. מכאן יש ללמוד על גודל הנס בבחירת אסתר למלכה.

"ותלקח אסתר וגו' בחודש העשירי הוא חודש טבת" - כתוב בגמ'

(דף יג.) שחודש טבת הוא עת צינה שהגוף נהנה מן הגוף, זימן הקב"ה עת צינה כדי לחבבה עליו.

נס נוסף היה במה שאסתר נלקחה למלך בחודש טבת, שכתב הגר"א שכיון שאחשורוש נשא את אסתר בחודש טבת שהלילות ארוכים, היה מרבה

בתשמיש, וע"י כך גלגל הקב"ה שבגתן ותרש כעסו עליו, כמו שכתוב בגמ' (דף יג:): "אר"י בגתן ותרש שני טרסיים היו וכו', ואומרים מיום שבאת זו, לא ראינו שינה בעיינינו, ופרש"י שם לפי שהיה מרבה בתשמיש, היה צמא, והיה מטריחם להביא לו לשתות.

פסוק יז' "ותשא חן וחסד לפניו" - גם בפסוק זה הקשה ה'מגילת סתרים' מה הכוונה שאסתר נשאה חסד לפני אחשורוש. וביאר כנ"ל (פסוק ט') שנודע לאחשורוש שאסתר נלקחה על כורחה לבית המלכות וכעס עליה בליבו, ולולי שנטה אליה חסד היה הורג אותה.

נטיית חסד זו הייתה נס מאת ה', שהרי את ושתי אחשורוש הרג כי פעם אחת לא עשתה את בקשתו, ואילו את אסתר, שכלל לא רצתה אותו, לא בלבד שלא הרג, אלא בחר למלכה. נס זה נרמז במילה "חסד", שאין לה הבנה, אם לא כדי לומר דבר זה.

עוד יש להוסיף בענין זה, כיצד רצה המלך לישא אשה שאינה רוצה לישא אותו, וכי לזה נישואין יקרא, וכיון שנודע לו שאינה רוצה להתחתן עמו, היה לו לשלח את אסתר ולא לבחור בה למלכה, אלא מאת ה' היה הדבר, כדי שאסתר תוכל להציל את עמ"י מגזירת המן.

"וישם כתר מלכות בראשה" - כתב הגר"א תיכף שם הכתר בראשה, ולא המתין שמא ימצא נאה מזאת, כי אמר בלבו שאין נאה מזו בעולם, עכ"ד. למרות שהיו עוד נערות רבות בשושן, שחיכו שהמלך יבדוק אולי הן הראויות להיות מלכה, מ"מ החליט המלך שוודאי אין יפה כמו אסתר בכל העולם, ואין טעם לראות כלל את שאר הנערות. ולכן שילח את כל הנערות חזרה לביתן, כמו שמסופר במגילה, "ובהקבץ בתולות שנית", וביאר הגר"א שקבצו את כל הבתולות הנשארות לשלוח אותן חזרה לביתן.

"וימליכה תחת ושתי" - כתב הגר"א שהייתה בעיניו כמו ושתי, אע"פ ששתקה ולא היה יודע את משפחתה, וגם היא אמרה שאינה יודעת, אעפ"כ הייתה בעיניו כמו ושתי שהייתה בת מלכים.

פסוק יח' "ויעש המלך משה גדול לכל שריו ועבדיו את משה אסתר, והנחה למדינות עשה, ויתן משאת כיד המלך" - כתוב בגמ' במגילה (דף יג.): "ויעש המלך משה גדול", עבד משתיא ולא גליא ליה, דלי כרגא (מס) ולא גליא ליה, שדר פרדישני (מתנות לשרים בשם אסתר) ולא גליא ליה. ובהקבץ בתולות שנית וגו', אזיל שקל עצה ממרדכי. אמר אין אשה מתקנאה אלא בירך חבירתה, ואפילו הכי לא גליא ליה, דכתיב אין אסתר מגדת מולדתה וגו' עכ"ל הגמ'.

מבואר בגמ' שאחשורוש ניסה הרבה דרכים שאסתר תגלה לו את מוצאה, ואעפ"כ לא גילתה לו. נראה מזה שהיה חשוב לו מאוד לדעת את מוצאה, ואע"פ שאסתר לא נענתה לבקשתו לא העניש אותה, למרות שאת ושתי הרג בגלל שפעם אחת לא עשתה את בקשתו. אלא ש"רגלי חסידיו ישמור", ה' שמר על אסתר שלא יאונה לה כל רע.

יש להוסיף הרי אסתר אמרה לאחשורוש שאינה יודעת את מוצאה, א"כ מדוע הוא ממשיך לבקש ממנה שתאמר לו, ואינו מסתפק רק בלבקש ממנה שתאמר לו, אלא הוא גם משקיע רבות עבור זה. הוא מבטל את חיוב המס מכל הקכ"ז מדינות למשך חמש שנים, כדי למצא חן בעיניה שאולי תאמר לו, למרות שאסתר במשך כל השנים הללו חוזרת ואומרת לו שאינה יודעת, הוא לא מאמין לה, שהרי אם היה מאמין שאינה יודעת, היה מחזיר את המס, כמו שעשה מיד אחרי שנודע לו מוצאה כמבואר בסוף המגילה. ואע"פ שאחשורוש לא מאמין לאסתר הוא לא כועס עליה על שאינה מגלה לו. נראה שכל זה היה נס מאת ה'.

עוד יש להתפלא, מנין היה לאסתר כזה כח נפשי עצום לעמוד בהפצרות המלך ולא לגלות לו את מוצאה. הרי כשמרדכי ביקש ממנה לבוא אל המלך ללא שנקראה, אמרה לו אסתר שעשיית דבר שלא כרצון המלך היא דבר מסוכן,

ומוכח מזה שאצל מלך כמו אחשורוש, גם אשתו צריכה לחשוש שיהרוג אותה על סירוב לבקשתו, ומזה אסתר חששה. א"כ כיצד לא חששה לא לגלות לו את מוצאה למרות שכ"כ רצה לדעת אותו. אלא מאת ה' ניתן לה כח זה, כדי שלא יודע שהיא יהודייה, כמו שיובא לקמן (פסוק יט) מדברי ה'מגילת סתרים'.

"והנחה למדינות עשה" - הקשה ה'יוסף לקח' מה הטעם שסיפרה המגילה שאחשורוש עשה הנחה למדינות בשביל אסתר. וביאר, כשהמן ביקש מהמלך להרוג את היהודים הוא חשש שהמלך לא יסכים מפני הפסד המיסים שהם משלמים למלך, ולכן הציע שישקול עשרת אלפים ככר כסף לגנזי המלך. א"כ כיצד הסכים אחשורוש לבקשת מרדכי ואסתר שישראל יהרגו בשונאיהם, הרי הוא יפסיד את כספי המיסים של הנהרגים, ומרדכי ואסתר לא הציעו לשלם כסף לגנזי המלך כמו שהציע המן. אלא הביאור הוא שכשאחשורוש ויתר על המס לכל העמים כמו שכתוב "הנחה למדינות עשה", ישראל לא היו כלולים בהנחה זו, אלא המשיכו לשלם מיסים למלך. (כוונת הפסוק "הנחה למדינות עשה" - לשרי המדינות מלבד ישראל שאין להם שרים). לכן הוצרך המן לשקול כסף לגנזי המלך עבור הפסד המס, אבל מרדכי לא הוצרך לכך כיון שבאותו זמן כל העמים היו פטורים מתשלום מיסים למלך.

לכן כתוב בסוף המגילה שאחשורוש ביטל את הפטור ממס מכל העמים, וחזר להיות המצב כקדמותו, כי אחרי שנגמר הצורך של ישראל בהנחת המס, חזר הדבר לקדמותו. ללמדנו שההנחה שעשה אחשורוש לכל המדינות הייתה נס מאת ה', כדי שישראל יוכלו להרוג בשונאיהם, ולא יהיה צורך לשלם למלך את הפסד המיסים.

פסוק יט' "ומרדכי יושב בשער המלך" - הגר"א מבאר שכדי לכבד את אסתר, הושיב אחשורוש את מרדכי בין השרים, מפני שמרדכי גידל אותה, וזו הכוונה ש"מרדכי יושב בשער המלך", היינו בין שרי המלך. מוסיף הגר"א שאע"פ שמרדכי היה יהודי, מינה אותו המלך לשר.

היה בדבר זה נס נסתר, כי בגלל שמרדכי ישב בשער המלך, לכן יכל לשמוע את בגתן ותרש זוממים להרוג את המלך. (בהמשך יובאו עוד ניסים נסתרים שהיו בגלל שמרדכי ישב בין שרי המלך).

פסוק כ' "אין אסתר מגדת את מולדתה ואת עמה" - הטעם שמרדכי

אמר לאסתר שלא תאמר את עמה ואת מולדתה הוא משום שחשב שהמלך לא יקח אשה שמוצאה אינו ידוע, וממילא אסתר לא תבחר למלכה, (שם ברש"י), אך לאחר שכבר נבחרה, אין טעם להמשיך להסתיר את עמה ומולדתה, א"כ מדוע לא גילתה אסתר את מוצאה גם אחרי שנבחרה למלכה.

הגר"א (פ"י) מבאר שאסתר לא גילתה את עמה ומולדתה כיון שרצתה לשמור על מצות מרדכי גם אם הטעם לציווי כבר לא קיים. כעין מה שידוע בשם הגר"א לגבי תקנות דרבנן, שגם אם התבטל הטעם, לא בטלה התקנה. אך צ"ב מדוע סיפרה זאת המגילה, הרי אין לזה שייכות לנס.

נראה להוסיף את דברי ה'מגילת סתרים' שדבר זה היה מאת ה', בגלל שאסתר לא גילתה את עמה ומולדתה, לא ידע המן שהיא יהודייה, ולא נשמר ממנה כראוי. כך יכלה לזמן אותו למשתה יחד עם אחשורוש, ולהפיל אותו שם.

פסוק כא' "בימים ההם ומרדכי יושב שער המלך קצף בגתן ותרש

שני סריסי המלך משומרי הסף" - הקשה ה"יוסף לקח': א. מדוע נכתב בפסוק זה שמרדכי יושב בשער המלך, הרי דבר זה כבר סופר שני פסוקים קודם לכן. **ב.** מדוע נכתב שבגתן ותרש היו שומרי הסף, היה די לומר שהם מסריסי המלך, בלי לפרט את תפקידם המדויק שהם שומרי הסף. **ג.** מדוע סופר שהם קצפו, הרי לצורך סיפור המעשה די לומר שרצו לשלוח יד במלך, ומרדכי שמע את דבריהם וסיפר למלך, ולא משנה מה הסיבה שבגללה רצו לשלוח יד במלך.

וביאר (וכ"כ המלבי"ם) בגלל שהיו שומרי הסף היו צריכים לעמוד על משמרתם על הסיפים (רגליים) כל היום, וכאשר ראו שמרדכי היהודי יושב והם

צריכים לעמוד, כעסו על המלך וביקשו לשלוח בו יד על שנתן למרדכי רשות לשבת בשער המלך בעוד הם צריכים לעמוד על רגליהם.⁹

לפי זה יש נס נוסף במה שהמלך מינה את מרדכי לשר ונתן לו לשבת בשער המלך, כי זה עצמו היה חלק מהסיבה שבגתן ותרש כעסו עליו ורצו להורגו.

כתב בפירוש רבי זכריה בן סרוק, מרדכי שמע את מזימתם של בגתן ותרש להרוג את המלך, משום שדברו בקול, והטעם שדברו בקול ולא חששו שמא מרדכי שומע, כי חשבו שאינו מבין לשון טרסית. הסיבה שדברו בלשון טרסית ולא בלשון פרסית שהיא השפה המדוברת בשושן הבירה, היא משום שאחרי הריגת ושת, נחקק חוק שכל אחד מדבר בלשון עמו, היינו שכל אחד יכול לדבר בשפה שהוא רוצה ואינו חייב לדבר דווקא בשפת המקום. לולי החוק החדש בגתן ותרש היו מדברים בלשון פרסית והיו נוהרים לדבר בלחש, ומרדכי לא היה שומע. מה שהשתנה החוק היה נס נסתר מאת ה', כדי שמרדכי ישמע את דברי בגתן ותרש.

"קצף בגתן ותרש וגו' וביקשו לשלוח יד במלך אחשורוש" - בענין
מזימתם של בגתן ותרש להרוג את המלך, יש ניסים נסתרים רבים.

א. המלבי"ם כותב שעצם זה ששני הסריסים רצו להרוג את המלך, אע"פ שיש במעשה זה סיכון גדול לנפשם, שהרי אם תהיה איזו תקלה ויתגלו מיד יהרגו אותם, הוא דבר פלאי ונס נסתר.

ב. הטעם שבגתן ותרש כעסו על אחשורוש ורצו להורגו, כתוב בגמ' (דף יג:): מחמת שהיה מרבה להיות עם אסתר, והיה צמא, היה מטריח אותם להביא לו

---

⁹ בילקוט שמעוני (תתרג) כתובה סיבה אחרת לכעסם של בגתן ותרש על מרדכי. ז"ל: בגתן ותרש היו עומדים בשער, כיון שהעבירים המלך והעמיד מרדכי תחתיהם, קצפו ואמרו הואיל והעבירנו המלך נלך ונהרגהו בצינעא, ויהו הכל אומרים בגתן ותרש כששמרו את המלך היו משמרים יפה, עכשיו שהעמיד שם יהודי נהרג. (בהמשך המדרש מובאת גם הדעה שמוזכרת בגמ' שכעסו על כך שמטריח אותם להביא לו משקה פעמים רבות). גם לפי טעם זה התגלגל הנס בגלל שאחשורוש מינה את מרדכי לשר.

לשתות, ולא יכלו לישון. לעיל הובא טעם נוסף מדברי המפרשים, שקנאו במרדכי שיכול לשבת בשער המלך והם צריכים לעמוד.

כתב המלבי"ם שתמוה שבגלל דברים פעוטים כאלה, הם כ"כ כעסו על המלך עד שרצו להורגו, ובפרט שזה היה התפקיד שלהם, לעמוד בשער המלך ולהביא למלך מה שהוא מבקש. המלך לא הטריח אותם מעבר לתפקיד שלהם, ומה להם לכעוס עליו. בגמ' (שם) נראה שבאמת היה זה נס מאת ה' שיקצפו על המלך. ז"ל הגמ': הקציף הקב"ה וכו' עבדים על אדוניהן לעשות נס לצדיק, ומנו מרדכי.

ג. עוד כתב המלבי"ם בגתן ותרש היו שומרי הסף, ולתפקיד זה בוחרים אנשים שיודעים שהם אוהבים את המלך, ואע"פ שוודאי הם היו מאוהבי המלך, כ"כ קצפו עליו עד שרצו להורגו.

ד. עוד כתב המלבי"ם תמוה מאוד שרצו להורגו, הרי גם אם יקרה ששרים יעזו למרוד במלך, זה יהיה רק שרים שחושבים שאם המלך ימות, אחד מהם ימלוך במקומו, אבל שומרי הסף ודאי שלא יתמנו להיות מלכים, אלא רק יענשו על שלא שמרו על המלך כראוי ומעלו בתפקידם, ודאי שלא היה כדאי להם שהמלך ימות בזמן שהיה מוטל עליהם לשומרו.

ה. בדיוק בזמן שבגתן ותרש שוחחו על התוכנית שלהם להרוג את המלך, ישב מרדכי בשער המלך ושמע את דבריהם.

ו. בגתן ותרש לא נזהרו שמרדכי לא ישמע את דבריהם, כי חשבו שאינו מבין לשון טרסית. אע"פ שכל בר דעת מבין, שעל תוכנית של הריגת מלך, לא מדברים במקום שיש אנשים שעלולים לשמוע, אלא רק במקום נסתר.

נראה להוסיף עוד בגודל הנס. הקשה ה'מלא העומר' מדוע כתוב בפסוק "קצף בגתן ותרש" בלשון יחיד, הרי שנים הם, היה צריך להיות כתוב "קצפו בגתן ותרש". ותיירץ שבגתן פחד לספר לתרש את תוכניתו, שמא תרש לא יסכים עמו, ויגלה למלך שבגתן זומם להורגו. כדי לדעת מה תרש חושב על המלך, חיבל בגתן תחבולה, ועשה עצמו כועס, ואמר לתרש, מיום שבאת זו לא ראינו שינה לעינינו,

(כמו שהובא לעיל מדברי הגמ'). אחרי שראה שגם תרש חושב כמותו וכועס על המלך, גילה לו את תוכניתו להרוג את המלך. כל זה נרמז במגילה במילה "קצף" שנאמרה בלשון יחיד אע"פ שהיו שנים, שכל הענין התחיל מכעס של אחד. מבואר מכך שבגתן היה זהיר מאוד בתוכניתו להרוג את המלך, ואעפ"כ לא נזהר שמרדכי היהודי לא ישמע את תוכניתו. ללמדנו שדבר זה היה נס נסתר.

ז. מרדכי הבין את לשונם לשון טרסי, משום שהיה מיושבי לשכת הגזית שבקיאים בשבעים לשון.¹⁰

ח. תלמיד חכם גדול בתורה לא היה אמור לשים לבו לדבריהם של בגתן ותרש, משום שהוא שקוע בלימודו בכל עת, ובוודאי מרדכי, שהיה מראשי הסנהדרין והוגה בתורה בכל עת, לא היה אמור לשמוע את דברי בגתן ותרש, ובוודאי מה שמרדכי שמע היה נס נסתר מאת ה'.

ט. מדוע מרדכי גילה למלך את מזימת בגתן ותרש והציל אותו ממוות, הרי אחשוורוש היה רשע, ומה היה אכפת למרדכי שימות.

י. אסתר ספרה למלך בשם מרדכי, ולא אמרה מעצמה, אע"פ שהייתה מלכה חדשה, והיה כדאי לה לומר למלך בשם עצמה, כדי למצוא חן בעיניו. בספר 'יוסף לקח' מבאר שמרדכי אמר לה שתאמר למלך בשם עצמה, כדי שתמצא חן בעיניו, ואעפ"כ אמרה בשם מרדכי, ולא שמעה לו, למרות שתמיד שמעה למה שמרדכי ציווה אותה.

---

¹⁰ מהמשנה במסכת שקלים (ה-א) נראה שמרדכי היה בקי בלשונות העמים יותר משאר החכמים. ז"ל המשנה: אלו הן הממונין שהיו במקדש, יוחנן בן פנחס על החותמות וכו', פתחיה על הקניין, פתחיה זה מרדכי, למה נקרא שמו פתחיה, שהיה פותח בדברים ודורשן, ויודע שבעים לשון, עכ"ל. וכתב בפירוש הרע"ב: הוא מרדכי בלשן שעלה מן הגולה. ונקרא כן, שהיה בולל לשונות הרבה, עכ"ל. מבואר בדברי הרע"ב שמרדכי נקרא בלשן, משום שידע לבלול בלשונות רבים, ואם כל חכמי הסנהדרין היו בקיאים בלשונות כמו מרדכי, מה מעלתו של מרדכי שנקרא בלשן בגלל זה. ע"כ שלמרדכי היה מעלה יתירה בידיעת לשונות העמים.

יא. עבדי המלך הצליחו לגלות שבגתן ותרש באמת זממו להרוג את המלך, אע"פ שבוודאי הם הסתירו את מעשיהם היטב. מסתבר שלולי שנמצא הדבר כמו שאמר מרדכי, לא היה המלך מכיר לו טובה על כך שהציל אותו.

עוד יש להוסיף את מה שכתב בספר 'מלא העומר', שהטעם שמרדכי לא אמר זאת בעצמו למלך, אלא ביקש מאסתר שתאמר למלך, כי חשש פן לא יצליחו לחשוף את המזימה, ויכניס את עצמו לסכנה גדולה, שיאמרו עליו שזמם להרוג את שומרי הסף, (בפירוש הגר"א כתוב ששומרי הסף היו שרים גדולים וחשובים).¹¹ מבואר מזה שלא היה זה ברור פשוט שיצליחו לגלות שבגתן ותרש באמת זממו להרוג את המלך, שהרי הם עצמם בוודאי הכחישו זאת, ואעפ"כ נמצא הדבר כמו שאמרה אסתר בשם מרדכי.

לפי דבריו תמוה מדוע מרדכי גילה למלך ששומרי הסף מתכננים להרוג אותו, ובכך הכניס את עצמו ואת אסתר לסכנה. אלא וודאי שהיה זה נס מאת ה', שהכניס לליבו של מרדכי להציל את המלך. (ה'מלא העומר' מבאר שהטעם שהצליח הדבר, משום שאסתר אמרה זאת למלך בשם מרדכי, והאומר דבר בשם אומרו, מביא גאולה לעולם).

פסוק כב' "וידוע הדבר למרדכי ויגד לאסתר המלכה" - צ"ב כיצד

הצליח מרדכי להכנס לארמון מיד באותו יום ולספר לאסתר את מזימתם של בגתן ותרש. נראה לומר כיון שמרדכי ישב בשער המלך והיה משרי המלך, הייתה לו רשות להכנס לארמון כרצונו. א"כ יש נס נסתר נוסף במה שמרדכי התמנה לשר, שע"י כך יכל לגלות לאסתר את מזימתם של בגתן ותרש. מצאתי במסכת כלה רבתי (פ"ב הט"ו) שהקשה כן, ז"ל: ת"ר כיצד יכול מרדכי להגיד לאסתר, מלמד שנפתחו לו כולם (כל השערים), ונכנס לפנים והגיד לה כל הסימנים.

---

¹¹ צ"ב וכי לא חשש מרדכי שאסתר תהיה בסכנה גדולה אם תאמר למלך שבגתן ותרש זוממים להרוג אותו, ולבסוף לא ימצא כדבריה. צ"ל שמרדכי סמך על כך שלאסתר המלך יאמין גם אם לא ימצא כדבריה. משא"כ ביחס אליו אין סיבה שהמלך יאמין לו יותר מאשר לבגתן ותרש כשיכחישו שזממו להרוג את המלך.

פסוק כג' ויבקש הדבר וימצא - כתוב במדרש: י"א שמעו בגתן ותרש

שנאמר למלך, והעבירו הנחש מתוך הקיתון, וברא הקב"ה נחש אחר לתוך הקיתון, בשביל מרדכי, לכך נאמר "ויבקש הדבר וימצא", אין אומרים וימצא אלא לדבר האבוד ונמצא, וי"א ביקשו לחונקו ומצא אותו, לכך נאמר וימצא¹².

"ויכתב בספר דברי הימים לפני המלך" - מדוע המלך לא נתן למרדכי

מיד שכר על שהציל אותו, אלא רק נכתב בספר הזיכרונות שעשה דבר טוב למלך. הרי להיטיב למי שהציל את המלך הוא טובת המלך, כדי שכולם יראו שכדאי להציל את המלך. רק כמה שנים אח"כ כשנדדה שנת המלך וציווה להביא את ספר הזיכרונות גילה שלא היטיב למרדכי, והחליט להיטיב לו. דבר זה היה נס מאת ה', כדי שמרדכי יקבל את ההטבה בזמן שהוא צריך אותה, ולא בזמן שאין לו כל ענין בטובה מהמלך.

יש להוסיף עוד בענין זה, לקמן (תחילת פ"ג) יובא מדברי המפרשים שהמלך גידל את המן ונישאו מעל כל השרים, משום שהכיר לו טובה על כך שבזכות עצתו להמית את ושתי לקח לאשה את אסתר, ובזכות שלקח את אסתר ניצל ממזימת בגתן ותרש להורגו. א"כ ק"ו שהיה צריך להכיר טובה למרדכי שהוא זה שגילה לאסתר על מזימת בגתן ותרש. ובוודאי תמוה מאוד מדוע לא הכיר לו המלך טובה מיד, אלא ודאי היה זה מאת ה' כדי שמרדכי יקבל את ההטבה בזמן שהוא צריך אותה.

בספר 'טעמא דקרא' כתב טעם נוסף מדוע סובב הקב"ה שלא ייטיבו עם מרדכי מיד, כדי שישתכח כל הענין שמרדכי סיפר על בגתן ותרש. מן הסתם היו לבגתן ותרש משפחה וידידים, ואילו היה מתפרסם שמרדכי הלשין עליהם, בוודאי הם היו מנסים לנקום בו ולהרוג אותו. לכן סיבב הקב"ה שישתכח הדבר מכולם, ורק בספר הזיכרונות נכתב מה שעשה מרדכי, ורק כעבור זמן סיבב הקב"ה שנודע הדבר.

---

¹² כנראה הכוונה שבקשו לחנוק את הנחש שאתו זממו להרוג את המלך, ומצאו אותו.

האלשיך מבאר שהמלך לא היטיב מיד למרדכי, משום שחשב שאם מרדכי באמת רצה להציל אותו, מדוע גילה את המזימה לאסתר, ולא למלך ישירות. ע"י מחשבה זו שהכניס הקב"ה בדעתו של אחשורוש, התגלגל שההטבה למרדכי תהיה בזמן שיצטרך לה.

לפי דברי האלשיך יש כאן נס נסתר, שלמרות שהמלך לא ייחס את הצלתו למרדכי, מ"מ בספר הזיכרונות של המלך נכתב שמרדכי הוא זה שהציל את המלך, ואע"פ שהדבר נכתב במעמד המלך כמו שיובא לקמן. גם כשנדדה שנת המלך וביקש שיביאו לפניו את ספר הזיכרונות, והקריאו לו שמרדכי הציל אותו, לא זכר שבשעת מעשה לא ייחס את ההצלה למרדכי ורצה להטיב איתו על שהציל אותו.

נראה להוסיף שלכאורה מדוע חשב המלך שמרדכי היה יכול לספר לו זאת ישירות, וכי כל אדם שרוצה לדבר עם המלך יכול לדבר אתו, הרי אפילו אסתר המלכה פחדה להכנס למלך. אלא בגלל שמרדכי ישב בין שרי המלך, לכן יכל להגיד למלך בעצמו. א"כ זה שהמלך הושיב את מרדכי בין השרים, גרם שמרדכי היה יכול להכנס למלך, וממילא מה שלא גילה את התוכנית של בגתן ותרש ישירות למלך, גרם שהמלך חשד בו ולא היטיב איתו מיד.

המלבי"ם מבאר שהדברים לא נכתבו בספר דברי הימים הכללי של פרס ומדי, אלא בספר דברי הימים המיוחד למלך. ומאת ה' היה דבר זה, משום שספר דברי הימים הכללי, היה שמור בידו של המשנה למלך, והמן ששנא את מרדכי ודאי היה מוחק את מה שנכתב לטובת מרדכי, אך כיון שנכתב בספר דברי הימים המיוחד למלך שלא היה בידי המן, לא היה המן יכול למוחקו, וע"י כך קיבל מרדכי השכר מאת המלך.

עוד כתב שהיה כאן נס נוסף שהזיכרונות נכתבו לפני המלך, היינו בפניו, שאל"כ היה נקל לסופר לזייף ולגרוע בו דבר. כמו שבאמת אירע כשנדדה שנת המלך, וביקש שיקריאו לו מספר הזיכרונות, כתוב בגמ' (דף טז.) ששמשי שהיה סופר המלך, היה שונא ישראל, ומחק את הכתוב שמרדכי היהודי הציל את

המלך, משום שלא רצה שיתנו כבוד למרדכי, ובא המלאך גבריאל וכתב את הדבר מחדש.

כתוב במדרש ילקוט שמעוני (תתרנט) על הפסוק (סוף פ"ז) "ויאמר חרבונה וגוי' גם הנה העץ": אמר חרבונה וכי הרעה הזאת בלבד עשה לך, הוא היה עם בגתן ותרש באותה עצה, תדע לך שכן היה, שמיד כשהודיעך מרדכי הדבר, מיד שטמו והכין לו צליב, והנה הוא בביתו של המן, מיד אמר המלך תלוהו עליו, עכ"ל. אומר האלשיך מבואר במדרש שהמן היה שותף לבגתן ותרש בעצה להרוג את המלך. בגלל עצה זו שזמם המן יחד עם בגתן ותרש, לבסוף עלה מרדכי לגדולה, כיון שסיפר למלך על מזימתם להורגו, א"כ ע"י עצתו של המן סיבב הקב"ה את גדולתו של מרדכי.

פרק ג'

ה'יוסף לקח' מבאר שממה שהאריכה המגילה בתיאור הכבוד שנתן אחשורוש להמן: מינהו למשנה למלך אע"פ שהיה השר הפחות בין השרים הרואים פני המלך. ציווה על כל עבדי המלך שבשער המלך להשתחוות לו. נתן לו את טבעת המלך, נתן לו רשות להשמיד עם שלם כרצונו, ולא נטל ממנו את עשרת אלפי ככר הכסף שרצה לתת לגנזי המלך. מכל זה נראה שהייתה ביניהם אהבה חזקה מאוד, ולמרות זאת החליט ברגע אחד להרוג את המן, ותלה אותו בביזיון גדול כאחד הריקים, ללמדנו גודל הנס שהיה בדבר זה.

פסוק א' "אחר הדברים האלה גידל המלך אחשורוש את המן" -

במגילה לא התפרש מה הטעם שאחשורוש גידל את המן. המפרשים מבארים כמה סיבות: א. אחשורוש ניצל ממוות בזכות אסתר שגילתה לו את מזימת בגתן ותרש, וייחס להמן את מה שלקח לאשה את אסתר, בגלל עצתו להמית את ושתי לקח המלך את אסתר למלכה, א"כ מה שהמלך ניצל ממוות הרי זה בזכות המן, ולכן כיבד את המן וגידל אותו. ב. הגר"א מבאר שבגלל שהמן יעץ לשרים שגם

ענין שקשור למלך יוכל המלך לשפוט אותו בעצמו, ועצתו התקבלה, ולכן יכל המלך לשפוט את בגתן ותרש בעצמו, משום כך הכיר טובה להמן וגידל אותו.

במדרשים על פסוק זה כתוב שהקב"ה הכניס בליבו של אחשורוש לגדל את המן, כדי להפרע מהמן על שיעץ לבטל את בנין בית המקדש. ז"ל: לא נתגדל המן אלא לרעתו. אמר ריב"ל משל לגולייך שקלל בנו של מלך. אמר המלך, אם אני הורגו יאמרו הכול גולייך הרג. אמר המלך אגדלנו ואח"כ אהרגנו. עשה אותו טריכונוס, ואח"כ עשה אותו הגמון, ואח"כ התיז את ראשו. כך אמר הקב"ה אם יהרג המן שיעץ לבטל בנין בית המקדש אין מי יודעו, אלא יתגדל ואח"כ יתלה, עכ"ל המדרש.

פסוק ב' "וכל עבדי המלך וגו' כורעים ומשתחוים להמן וגו' ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה" - מרדכי עבר על ציווי המלך לכרוע ולהשתחוות להמן, ועבדי המלך ראו זאת והזהירו אותו שהוא עובר על מצות המלך, ומ"מ אף אחד מהם לא הלשין עליו למלך, ולכן מרדכי לא נענש על זלזולו במצות המלך.

יש להוסיף בגודל הנס שכתוב בילקוט שמעוני (תתרנד): "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה", אמרו לו (למרדכי) הוי יודע שאתה מפילנו בחרב, מה ראית לבטל קלבסים (גזירה) של מלך. אמר שאני יהודי, א"ל והרי מצינו אבותיך שהשתחוו לאבותיו, שנאמר "וישתחו ארצה שבע פעמים". א"ל בנימין אבי במעי אמו היה ולא השתחוה, ואני בן בנו שנאמר "איש ימיני", וכשם שלא כרע אבי, כך אני איני כורע ולא משתחוה עכ"ל.

כותב ה'מנות הלוי' ממה שעבדי המלך אמרו למרדכי שהוא מפיל אותם בחרב, יש ללמוד שהמלך ציווה לעבדי המלך להכריח אחד את השני להשתחוות להמן, שאל"כ מדוע מה שמרדכי אינו משתחוה יגרום לשאר עבדי המלך היושבים בשער המלך ליפול בחרב. לפ"ד יש תוספת בגודל הנס, שאף אחד מעבדי המלך לא הלשין על מרדכי, למרות שהיה להם סכנה בדבר שהמלך יהרוג אותם בחרב.

פסוק ג' "ויאמרו עבדי המלך אשר בשער המלך" - בספר 'מלא

העומר' הקשה מדוע ספרה המגילה שהעבדים "אשר בשער המלך" הם שאמרו למרדכי "מדוע אתה עובר על מצות המלך", הרי היה די לכתוב שעבדי המלך אמרו לו, בלי לפרט שעבדים אלו יושבים בשער המלך. וביאר שעבדי המלך אמרו למרדכי שעבדי המלך שיושבים בשער המלך, יותר צריכים לקיים את גזירות המלך, ומה שאינו מקיים את מצות המלך הוא עוון חמור מאוד. ואעפ"כ לא נענש מרדכי על שעבר על מצות המלך.

פסוק ו' "ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם

מרדכי" - יש לשאול מדוע התגלגלה גזירת השמד על עמ"י בצורה זו, שמרדכי הכעיס את המן, ומחמת כך המן החליט להרוג את עמ"י כולו. הרי הסיבה שישראל נענשו, מבואר בגמ' כי השתחוו לצלם בימי נבוכדנצר מלך בבל, ונהנו מסעודת אחשורוש, וא"כ גם לולי מרדכי היה נגזר עליהם עונש מיתה.

כתב ה'מנות הלוי': **עמוד והתבונן נפלאות תמים דעים, והנה הוא בעיני מהפלאים הגדולים אשר במגילה הזאת, כי אם הייתה שנאת מרדכי מסובבת מצד שנאת ישראל, (כוונתו שסיבת הגזירה של המן הייתה מצד שהוא שנא את עמ"י, וממילא מרדכי היה בכלל הגזירה כיון שהוא מעמ"י), כמו שהייתה שנאת ישראל מסובבת מצד שנאת מרדכי, כמו שנאמר "כי הגידו לו את עם מרדכי, (כוונתו שבפועל הגזירה של עמ"י הייתה מחמת שהמן שנא את מרדכי ומחמת כך גזר על כל העם של מרדכי). אפשר קרוב לוודאי שיוכל לו בכללם, כי רוב פעמים הגזירה הכוללת תנצח לפרטית. (כוונתו שאע"פ שיש אנשים צדיקים שבעצם לא ראויים להענש, מ"מ כיון שיש גזירה כללית על עמ"י גם הם בכלל). שא עיניך וראה, כי הגם שנמצאו שם נביאי ה' חגי זכריה ומלאכי והחרש והמסגר אלף, לא עמד זכותם וכולם לקוחים למות בכלל להשמיד להרוג ולאבד וכו'. לכן סיבב מסובב הסיבות יתברך שמו שתהיה שנאת ישראל מסובבת מצד שנאת מרדכי, כדי שתהיה רפואה למכתם, עכ"ל.**

פסוק ז' "בחודש הראשון, הוא חודש ניסן" - שואל האלשיך לכאורה

המילים "הוא חודש ניסן" מיותרות, כיון שכבר כתוב "בחודש הראשון". וכן בהמשך הפסוק "לחודש שנים עשר, הוא חודש אדר", המילים "הוא חודש אדר" מיותרות, שכבר כתוב "לחודש שנים עשר". ומתרץ שהמגילה רומזת במילים אלו, שהמן הפיל את הגורל נגד עמ"י בחודש ניסן, שהוא זמן שיש בו מזל לעמ"י, ועלה לו הגורל על חודש אדר, שגם הוא זמן שיש בו מזל לישראל. ומתוך שזמנים אלו הם זמני מזל לישראל, באמת הייתה ישועה לעמ"י.¹³

האלשיך מבאר שהשם ניסן הוא מלשון ניסים, שהוא זמן שמוכן לניסים לישראל, וזו הכוונה של הפסוק בפרשת בא לגבי חודש ניסן, "החודש הזה לכם ראש חודשים", היינו שתמיד יהיה טוב לעמ"י בחודש זה, ולכן הוא ראש לחודשים. כך גם לגבי חודש אדר, כתוב בגמ' בתענית (דף כט:): ישראל שיש לו דין עם נכרי, ידון עמו בחודש אדר, כיון שהמזל של ישראל חזק בחודש זה.¹⁴

"לחודש שנים עשר הוא חודש אדר" - המן הפיל את הגורל בחודש

ניסן, ועלה לו חודש אדר שהוא כעבור י"א חודשים. הוא הסכים לחכות זמן רב כ"כ, אע"פ שבזמן כה רב המלך עלול להתחרט מהסכמתו לגזירה, וגם היהודים יכולים לבטל את הגזירה. לכן באמת היה ליהודים זמן לבטל את הגזירה ע"י אסתר. כתב ה'אבן עזרא' בטעם הדבר שעלה לו הגורל בחודש אדר. ז"ל: כן יצא בגורלו, כי מה' משפטו, וה' האריך הזמן עד שיעשו ישראל תשובה וימלטו, עכ"ל. (לקמן יבואר מדוע היה נצרך זמן רב כ"כ לביטול הגזירה).

מדברי המלבי"ם יש ללמוד כמה גדול היה הנס שנעשה כשהמן הפיל את הגורל. ז"ל: הגורל היה ב"י בניסן, ובוודאי מחשבת המן הייתה לנקום בעם ה'

---

¹³ אמנם לקמן (פ"ט) הובא שהרבה מהמפרשים למדו שחודש אדר היה זמן של מזל רע לישראל, והקב"ה היפך את המזלות ונעשה החודש זמן של מזל טוב.

¹⁴ האלשיך גורס בגמ' זו, לדון עם הנכרי בחודש אדר ובחודש ניסן. לא כמו שנראה בגירסת הגמ' שלפנינו שמוזכר רק חודש אדר. כדבריו מדויק ברש"י שם שכתב על דברי המשנה "משנכנס אדם מרבים בשמחה" - ימי נסים היו לישראל פורים ופסח. ועל משנה זו כתוב בגמ' שישראל שיש לו דין עם נכרי שידון עמו בחודש אדר.

תיכף, והתחיל בגורלו מ"ד בניסן שהוא יום המחרת, ולא עלה בידו. ושוב הגריל על ט"ו ט"ז ניסן, תמיד דחהו הגורל עד סוף ימי החדש. כיון שהגיע לחדש הבא התחיל מיום א' של אייר, ודחהו הגורל מיום ליום, עד יום האחרון שהוא י"ג אייר, כי הגורל מוכרח ליפול על יום אחד מימים הנגרלים. והיה בהשגחת ה' שיפול על יום המאוחר, כדי שירויחו ישראל זמן. אח"כ חשב המן בלבו אולי החודש אינו מצליח, והתחיל להגריל על החודשים, והתחיל מניסן שעומד בו ולא עלה הגורל, וכן דחהו הגורל מחודש לחודש עד החודש האחרון שהוא אדר. ושוב לא הגריל על ימי החודש, כי כבר בגורל הראשון יצא יום י"ג, ובא גורלו על י"ג אדר וכו'. ועל זה אמר "מיום ליום ומחדש לחדש". תחילה דחהו הגורל מיום אל יום, ואח"כ מחודש לחודש, עכ"פ מהגורל הזה כבר היה לו לראות שעצת ה' הופיע בגורל הזה להרויח זמן לתשועת ישראל, עכ"ד.

נס נוסף בענין הגורל, כתב בספר 'חמדת ימים' (מבית מדרשו של האר"י) ז"ל: אלמלא ח"ו לא היה משליך את הגורל, והיה מצוה שמיד באותו היום אשר יגיעו הכתבים חתומים, הנה היהודים בידכם עשו בהם כטוב בעיניכם. אזי חיים בלעונו בחרות אפס בנו, בלי חמלה וחנינה, ומה' יצא הדבר שיפיל גורל. (עוד כתב שם שלכן נקראו הימים האלו פורים ע"ש המקרה העיקרי, ונס בתוך נס, שגם נפל הגורל למרחוק, עד י"ב חודש, שהיה זמן רב לעשות השתדלות נמרץ, כי אם ח"ו יפול הגורל באותו החדש או אחר, הן גוענו כולנו אבדנו, עכ"ד).

פסוק ח' "ויאמר המן למלך וגו' ודתיהם שונות מכל עם, ואת דתי

המלך אינם עושים" - הגמ' (דף יג:) מרחיבה את מה שהמן אמר למלך על עמ"י כדי לשכנעו שיסכים להורגם. ז"ל הגמ': "ודתיהם שונות מכל עם" - דלא אכלי מינן, ולא נסבי מינן, ולא מנסבי לן. "ואת דתי המלך אינם עושים" - דמפקי לכולא שתא בשבת היום פסח היום. "ולמלך אין שוה להניחם" - דאכלו ושתו ומבזו ליה למלכות. ואפילו נופל זבוב בכוסו של אחד מהן - זורקו ושותהו. ואם אדוני המלך נוגע בכוסו של אחד מהן, חובטו בקרקע ואינו שותהו, עכ"ל.

וכתוב במדרש : אמר רבי לוי כל מה שהיה המן מקטרג ישראל מלמטה, היה מיכאל מלמד זכות מלמעלה, אמר לפניו ריבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שאין מקטרגין שעבדו ע"ז, ולא על שגילו עריות, ולא על ששפכו דמים, אלא על ששומרים תורתך, א"ל הקב"ה חייך לא שבקינן ולא אשבקינן, דכתיב "כי לא יטוש ה' את עמו", עכ"ל.

מבואר במדרש שהקטרוג של המן על ישראל, שבגלל שהם שומרים את התורה ומקיימים מצוותיה אינם נצרכים למלך וכדאי להורגם, זה עצמו היה לימוד זכות עליהם לפני הקב"ה, ובזות זה אמר הקב"ה שלא יטוש את עמ"י.

פסוק ט' "ועשרת אלפים ככר כסף אשכול על יד עושי המלאכה להביא אל גנזי המלך" - אפשר לחשב את שוויים של עשרת אלפים ככר כסף לפי ערך השקלים שיש בימינו, מדברי תוס' במגילה (דף טז.). כתוב בתוס' (ד"ה דחי): שמעתי שעשרה אלפי ככר כסף עולין חצי שקל לכל אחד מישראל, שהיו שש מאות אלף כשיצאו ממצרים, ואמר שיתן לאחשוורוש כל פדיונם, ודוק ותשכח, עכ"ד. תמיהו המפרשים, הרי בתורה מבואר שמחצית השקל לשש מאות אלף שיצאו ממצרים, הם 300,000 שקלים, שהם מאה ככר של קודש (ככר של קודש 3000 שקלים), שהם מאתיים ככר של חול (ככר של חול 1500 שקלים), ואין זה אלא חלק חמישים ממה שנתן המן 10,000 ככר של חול.

תירץ הב"ח: ימי שנותינו שבעים שנה, ומבין כ' ומעלה נתנו כופר נפש, והמן נתן בעד חמישים שנה, בעד ת"ר אלף מבנ"י, עכ"ל. זו כוונת תוס' שעשרת אלפים ככר כסף הם מחצית השקל לשישים ריבוא יוצאי מצרים למשך חמישים שנה.

החשבון: ככר של חול = 60 מנה. מנה = 25 שקלים. כל ככר הוא 1500 שקלים.

כיום (תשפ"ג) מחצית שקל היא בערך 20 ₪, ושקל שלם הוא 40 ₪.

כל ככר הוא $1500 \times 40 = 60,000$ ₪.

לפי זה 10,000 ככר $10,000 \times 60,000 = 600,000,000$ ₪, שש מאות מיליון ₪.

פסוק י' "ויסר המלך את טבעתו מעל ידו ויתנה להמן" - היוסף

לקח' (ח-ב) מבאר שעד עתה טבעת המלך הייתה נתונה על ידו של המלך, ומכאן ואילך קבע המלך מנהג חדש, שטבעת המלך תהיה באופן קבוע אצל המשנה למלך, ולכן נתנה להמן. שינוי המנהג גרם שגם מרדכי קבל את הטבעת מיד כשנהיה משנה למלך, ולכן יכל לבטל ביתר קלות את רעת המן, ע"י שכתב אגרות חדשות וחתמם בטבעת המלך.

"ויתנה להמן בן המדתא האגגי צורר היהודים" - הקשה הי'מנות

הלוי' מדוע רק בפסוק זה נכתב ייחוסו של המן, שהוא בן המדתא האגגי. (כוונתו מלבד מה שכתוב בפעם הראשונה שנכתב שמו של המן במגילה). עוד צ"ב מדוע רק בפסוק זה מתואר המן כ"צורר היהודים". ותיירץ שהמגילה רומזת שאחשורוש נתן להמן את הטבעת, משום שידע שהוא צורר היהודים מבטן ומלידה, ובוודאי יעשה כל מה שיוכל כדי להשמיד את היהודים.

יש ללמוד מפסוק זה כמה רצה אחשורוש עצמו בגזירה, ואעפ"כ בסוף הוא עצמו ביטל את הגזירה, ועוד נתן ליהודים לעשות בשונאיהם כרצונם.

פסוק יא' "הכסף נתון לך" - צ"ב כיצד ויתר אחשורוש על עשרת אלפים

כבר כסף שהוא סכום גדול מאוד. יש להעצים את השאלה שנראה בכמה מקומות שאחשורוש אהב כסף. כתוב בגמ' במגילה (דף יא.) שאחד הטעמים שנקרא שמו אחשורוש, משום שהכל נעשו רשין בימיו, שנאמר וישם המלך אחשורוש מס. מבואר מזה שאהב לקחת כסף מאחרים. וכן נראה מסוף המגילה שכתוב שנתן מס על הארץ ואיי הים, מבארים המפרשים שהסיבה שעשה הנחה למדינות הייתה משום שרצה לגלות את מוצאה של אסתר, אבל אחרי שנודע לו מוצאה, מיד ביטל את ההנחות, א"כ מבואר שלא רצה להפסיד אפילו מעט כסף, ומיד כשיכל לגבות כסף מעמו גבה, א"כ מדוע ויתר על סכום כזה גדול של כסף.

נראה שהיה בזה נס נסתר, משום שכתוב במדרש אגדת אסתר שאם היה אחשורוש לוקח מהמן את הכסף, כבר לא היה יכול לבטל את הגזירה של הריגת היהודים, כי היו כולם אומרים לו, כבר מכרת את היהודים והם אינם שלך, ולא

הייתה תקומה לשונאיהם של ישראל. לכן גלגל הקב"ה שאחשורוש לא יקח את הכסף למרות טבעו לאהוב כסף, כדי שאסתר תוכל לבקש ממנו לבטל הגזירה.

יש להוסיף בגודל הנס שכתוב בילקוט שמעוני (תתרנד): הצר המן על הכסף צרה גדולה, ראה המלך שהרע לו על הכסף, אי"ל על הכסף רע לך, הכסף נתון לך והעם לעשות בו כטוב בעיניך, עכ"ל. מבואר במדרש שמחמת שהיה רע להמן לתת את הכסף למלך, ויתר המלך על הכסף, אי"כ המן עצמו גלגל שלא ימכרו ישראל בפועל, וע"י כך היה אפשר שתבטל הגזירה.

פסוק יב' "ויקראו סופרי המלך בחדש הראשון בשלושה עשר בו"

- כתב ה'מנות הלוי', פסוק זה נכתב לספר על חריצותו של המן, שבאותו יום הכתיב והחתים ושלח את הספרים לכל קצ"ז מדינות המלך. כל זאת משום שחשש פן יתחרט המלך על שהסכים לגזירת שמד על עם שלם. יש בזה נס נסתר, שלמרות שהמן חשש שהמלך עלול להתחרט, ולכן כ"כ הזדרז לשלוח את הספרים, מ"מ את זמן הגזירה דחה לאחר י"א חודשים.

"ויכתב ככל אשר ציווה המן וגו' בשם המלך" - המפרשים התקשו

בשינוי לשון הפסוקים בין מה שנכתב באגרות הראשונות ששלח המן, לבין מה שנכתב באגרות השניות ששלח מרדכי. באגרות ששלח המן נאמר "ככל אשר ציווה המן וגו' בשם המלך", שמשמעותו שהמן ציווה בשם המלך, ואילו באגרות ששלח מרדכי נאמר "ויכתב בשם המלך וכו' אשר נתן המלך ליהודים". שמשמעו שהמלך בעצמו ציווה לכתוב את תוכן האגרות, והמלך עצמו נתן ליהודים רשות להרוג בשונאיהם.¹⁵

ביאר בספר 'מלא העומר' (בדומה לכך כתב גם המלבי"ם) שבאמת היה הבדל בין נוסח האגרות, וזה היה נס נסתר מאת ה', כדי שהעמים יאמינו לדברי האגרות השניות, ולא ילחמו ביהודים כדברי האגרות הראשונות. כיון שבאגרות

---

¹⁵ אמנם גם באגרות ששלח מרדכי נאמר "ויכתב ככל אשר ציווה מרדכי", אך מיד בפסוק אח"כ יש תוספת דברים, בשונה מהאגרות ששלח המן שלא כתובה תוספת זו.

הראשונות לא היה כתוב שהמלך עצמו ציווה לסופרים לכתוב את דברי האגרת, אלא שהמן אמר כן בשם המלך, ואילו באגרות השניות נכתב שהמלך עצמו ציווה לכתוב, ולא שמרדכי אמר בשם המלך. לכן אחרי שהמן נתלה, הבינו המון העם, שהמן בדה מליבו את דברי האגרות הראשונות ואינם מפי המלך, ולכן שלח המלך אגרות שניות לתקן את המעוות שבאגרות הראשונות, וגם תלה את המן על ששלח דבר שקר בשמו. דבר זה היה אחד מדרכי ההצלה שה' סיבב כדי לבטל את האגרות הראשונות.

פסוק יג' "ונשלוח ספרים ביז הרצים אל כל מדינות המלך להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים" - במדרש פנים אחרים (נוסח א פרשה א) מובא נוסח האגרת שכתב המן.¹⁶ כתבתי אני גדול המלך ושני לו, ראש לסגנים ושביעי לסריסים, ומובחר שבגדולי המלכות, הסכמתי אני וכל אפרכין וכל שרי המלך והפחות והסגנים, וכל מלכי בני קדם והאחשדרפנים, הוסכמנו כולנו בעצה אחת, בפה אחד, ובדבור אחד, ולשון אחד, כתבנו מרשות המלך אחשורוש, וחתמנו בטבעתו. שלא להשיב על עסק הנשר הגדול, (כוונתו לעמ"י שנמשל כאן לנשר) שהיו כנפיו פרושים על כל העולם כולו, ולא היה עוף בהמה וחיה יכולין לעמוד בפניו, עד שבא הארי הגדול (כוונתו לנבוכדנצר מלך בבל שנמשל לאריה) והכה את הנשר מכה גדולה, ונשברו כנפיו, ונמרטו אגפיו, ונתקצצו רגליו, ונעשה כל העולם כולו בנחת בשלוחה והשקט, מיום שנדד מקינו עד היום הזה.

ועכשיו אנו רואים שהוא רוצה לגדל ולפרוח נוצה ואגפיו, ורוצה לכסות אותנו ואת כל העולם כולו, כדרך שכיסה ושיסה את אבותינו הראשונים שהיו לפנינו, לכן נקבצו כל גדולי מלכי מדי ופרס מרשות המלך אחשורוש, וכתבנו לכם להיות כולנו בעצה אחת, להכין פחים לנשר זה, ללכודו קודם שיגדל כוחו, ויחזור אל

---

¹⁶ לפי מה שיובא לקמן שהמן שלח שתי סוגי אגרות, אחת לשרים שבה פירט את כל מזימתו להרוג את היהודים, ואחת להמון העם שבה נכתב רק שיהיו מוכנים ליום יג' באדר, צ"ל שאגרת זו נשלחה לשרים ולא לכל המון העם.

קיננו. וראינו למרט אגפיו, ולשבור כנפיו, ולהאכיל בשרו לעוף השמים, ולבקע ביציו, ולפצוע אפרוחיו, ולעקור זכרו מן העולם.

ולא תהא עצתינו כעצת פרעה, שגזר על הזכרים, והניח את הנקבות. ולא כעשיו שאמר "יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי" (בראשית כז-מא), ואניח את בניו להיות לי לעבדים. ולא כעמלק שרדף אחר ישראל, והרג נחשלים שבהם, והניח גיבוריהם. ולא כנבוכדנצר שהגלם והניחם והושיבם בכסא מלכותו. ולא כסנחריב שהגלם אל ארץ כארצם.

אלא הסכמנו ברוח ברורה, להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן, ולא יהיה להם לא זכר ולא שם ולא זרע בעולם, שלא יעשו בנו כדרך שעשו בזקינינו ובאבותינו ובגדולינו שהיו לפנינו. שכל מי שעשה עמהם טובה, לא גמלוהו אלא רעה, וראוי לנו ללמוד מפרעה העני שעשה עמהם כמה טובות כדלעיל, עכ"ד.

כמה שקרים שכתב המן באגרת: **א.** כתב שגזירה זו היא בהסכמת כל גדולי המלכות וכל השרים ומרשות המלך, אע"פ שהדבר נעשה ע"פ עצתו בלבד, ואף אחד משרי המלכות לא היה שותף לה, ולפי דעת הרבה מהמפרשים אפילו המלך עצמו לא ידע מתוכניתו להרוג את היהודים. (כמו שיבואר לקמן ז-ז בהערה).

ב. בסוף האגרת נכתב: "ולא תהא עצתינו כעמלק שרדף אחר ישראל, והרג נחשלים שבהם, והניח גיבוריהם". נראה בדבריו שעמלק מרצונו וחמלתו הניח ולא הרג את גיבוריהם של ישראל, ולפי המסופר בתורה הוא הרג את הנחשלים משום שרק הם היו מחוץ לענן ורק אותם יכל להרוג, וכשיהושע וגיבורי ישראל יצאו מהענן להלחם עמו, הוא ניגף לפנייהם, ולא הצליח להלחם עמם, ולא הניח להם מרצונו כמו שנראה בדברי המן. ואדרבה בני"י הרגו רק את גיבורי עמלק והניחו את החלשים, ולא שעמלק מעצמו הניח ולא הרג את גיבורי עמ"י.

ג. המן מסיים את האגרת: "שכל מי שעשה עמהם טובה, לא גמלוהו אלא רעה, וראוי לנו ללמוד מפרעה העני שעשה עמהם כמה טובות". גם זה שקר, הרי פרעה עשה עמהם רק רעות, שהעביד אותם בפרך ועינה אותם בכל מה שאפשר,

וכמו שהמן עצמו הזכיר בדבריו שפרעה גזר על הזכרים. ולזה המן קורא שעשה עמהם כמה טובות.

פסוק יד' "להיות עתידים ליום הזה" - המפרשים מבארים שהמן לא כתב באגרות בגלוי את הגזירה על הריגת היהודים, משום שחשש שאם תתפרסם הגזירה, היהודים ינסו לבטל אותה, או לברוח ולהסתתר. לכן באגרות ששלח לכל העמים רק כתב לחכות ולהיות מוכנים ליום י"ג באדר, ולא ביאר את סיבת הדבר.¹⁷ רק באגרות ששלח לאחשדרפנים, היינו השרים, גילה שכוונתו שביום זה הם יהרגו את כל היהודים.

ה'מגילת סתרים' מוסיף שהמן חשש שמא יהיו יהודים שביום זה לא ישהו בביתם, אלא במדינה שאינה תחת מלכות אחשורוש¹⁸, וכך ינצלו מגזירת השמד. לכן ציווה באגרות ששלח להיות עתידים ליום הזה, דהיינו שכולם כולל היהודים ישארו בבית, כדי שכל היהודים יהרגו, ואף אחד לא ינצל.

דבר זה גרם להצלחתם של היהודים, שהרי כתב שנחתם בטבעת המלך אין להשיב, ואם היה כתוב באגרות במפורש להרוג את היהודים, לא היה אפשר להשיב את הגזירה גם אחרי שהמן מת. רק משום שלא נכתב באגרות את מי להרוג, אלא רק להיות עתידים ליום הזה, לכן יכל מרדכי לבטל את מחשבתו של המן, ע"י שהוסיף ביאור שהיהודים יהיו מוכנים ליום זה ויהרגו את שונאיהם. בהוספה זו לא הייתה סתירה למה שנכתב באגרות הראשונות.

---

¹⁷ בספר 'ראשון לציון' הקשה שפירוש זה נסתר מפסוק מפורש (פסוק יג'): "ונשלוח ספרים ביד הרצים אל כל מדינות המלך, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקף טף ונשים ביום אחד". מפורש שנכתב באגרות שהגזירה היא להרוג את כל היהודים. אך לפי מה שהוסיפו המפרשים שהמן שלח אגרות נוספות לשרי המדינות לא קשה, שפסוק זה מספר על האגרות ששלח לשרים. רק באגרות ששלח להמן העם לא כתב את מזימתו במפורש.

¹⁸ במדרש מבואר שבתחילה מלך אחשורוש על כל העולם, היינו מאתיים וארבעים מדינות, ואחרי שביטל את בנין בית המקדש, נטל ממנו הקב"ה מאה ושלוש עשרה מדינות, ומלך רק על מאה עשרים ושבע, אך במדינות שניטלו ממנו לא התגוררו יהודים.

ה'יוסף לקח' (פסוק יב) מוסיף שלמרות שהמן עשה תחבולה זו, כדי שהיהודים לא ידעו על הגזירה ולא ינסו לבטל אותה, מסובב הסיבות סיבב, שנודעה עצתו של המן למרדכי, וכמו שכתב המלבי"ם: יושב בשמים ישחק, ועם כל המחשבות שחשב, שישאר הדבר בסוד, נודע הדבר למרדכי ע"י השגחת ה', עכ"ל. ומרדכי ספר זאת לאסתר, וציווה עליה להכנס למלך מיד ולנסות לבטל את הגזירה. ובזכות כך התבטלה הגזירה.¹⁹

פסוק טו' "הרצים יצאו דחופים" - הקשה בספר 'טעמא דקרא', גזירתו של המן להרוג את כל היהודים נועדה לתאריך י"ג באדר לשנה הבאה, היינו בעוד י"א חודשים, א"כ מדוע הוצרך המן לשלוח את האגרות כבר ב"ג ניסן כמעט שנה קודם, הרי נותר עוד זמן רב עד לגזירה.

יש להוסיף לחומר הקושיא לפי מה שנתבאר לעיל שהמן חשש שהיהודים יצליחו לבטל את הגזירה, ולכן באגרות שכתב להמון העם לא גילה את דבר הגזירה, אלא רק כתב שיהיו עתידים ליום הזה, א"כ ודאי שהיה המן צריך להמתין ולשלוח את האגרות רק זמן קצר לפני י"ג באדר.

ותירץ שהיה בדבר נס נסתר מאת ה', שאם המן היה שולח את האגרות רק זמן קצר לפני י"ג באדר, גם אם היה נודע למרדכי ואסתר על הגזירה, ואסתר הייתה נכנסת למלך כמו שעשתה, והמן היה נהרג והייתה מתבטלת מחשבתו על היהודים, לא היה צורך שאסתר תבקש שתנתן ליהודים רשות להרוג את מבקשי נפשם. אך כיון שהמן שלח את האגרות מוקדם, וכתב שנשלח בשם המלך אין להשיבו, כדי להציל את עמ"י, אסתר הייתה מוכרחת לבקש מהמלך להוסיף בתוכן האגרות, שיהיו עתידים ליום הזה, דהיינו שביום זה יש רשות ליהודים להרוג את מבקשי נפשם. ממילא ע"י כך זכו ישראל לקיים מצות מחיית עמלק ולהרוג בשונאיהם כרצונם.

---

¹⁹ אמנם באלשיך מבואר שבשושן כן כתב המן באגרות שביום י"ג באדר ינתן להרוג את היהודים, וא"כ אין נס במה שמרדכי ידע את תוכן האגרות.

פרק ד'

פסוק ז' "ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו, ואת פרשת הכסף

אשר אמר המן" - הקשה ב'טעמא דקרא' לאיזה צורך סיפר מרדכי לאסתר את פרשת הכסף, הרי היה מספיק שיאמר לה שנגזרה על היהודים גזירת שמד. ותירץ, כדי שאסתר לא תחשוב שאפשר ע"י שוחד כסף לבטל את הגזירה, שהרי המלך ויתר על כסף רב שהמן הציע לתת לו, וא"כ בוודאי חשובה לו הגזירה יותר מאשר כסף. יש ללמוד מפסוק זה על המצב החמור שבו היו שרוי עמ"י, שלא הייתה דרך לבטל את הגזירה, גם לא ע"י שוחד כספי.

פסוק ח' "לבוא אל המלך ולהתחנן לו" - הקשה ב'טעמא דקרא'

לכאורה הציווי של מרדכי לאסתר לבא למלך מיד, ולא להמתין עד שהמלך יקרא לה, תמוה מאוד. הרי ידוע לכל שמי שנכנס למלך בלי רשות אחת דתו להמית, ואם תכנס למלך בלא שנקראה, אולי המלך ימחל לה על שעברה על דבריו, אבל בוודאי שלא יתן לה דבר נוסף שתבקש ממנו. ובפרט שלא יסכים לביטול גזירת השמד, שהרי גם הוא מאוד רצה בגזירה זו כמבואר בגמ'.

יש להוסיף לחומר התמיהה, הרי המן שלח את האיגרות בניסן, והגזירה הייתה לחודש אדר בעוד י"א חודשים, שהוא עוד זמן רב, ועד אז בוודאי שהמלך יקרא לאסתר, ומדוע היא צריכה כ"כ למהר ולהכנס למלך ולסכן את עצמה.

מתרץ ה'טעמא דקרא', כל זה היה מאת ה' כדי שתבטל הגזירה מהר. כנראה משום שישראל עשו כבר תשובה, וממילא צריכה הגזירה להתבטל כדי למנוע מהם צער מיותר.

"ולבקש מלפניו על עמה" - פלא גדול, כיצד לא חשש המן כשגזר להרוג

את כל היהודים, שאסתר המלכה היא יהודייה, ותנסה להציל את אחיה היהודים. הרי אסתר גדלה בביתו של מרדכי היהודי, וא"כ מסתבר מאוד שגם היא יהודייה. וגם אם אינה יהודייה, מ"מ בגלל שמרדכי גידל אותה, וודאי

תנסה לעזור לו להציל את היהודים. עוד צ"ב, הרי היהודים ידעו שאסתר יהודייה, כמו שנראה בגמ' במגילה (דף טו:): שאחת הסיבות שאסתר עשתה משתה למלך ולהמן, היא כדי שלא יאמרו ישראל אחות לנו בבית המלך, ויסיחו דעתם מבקשת רחמים, היינו שישראל ידעו שיש להם אחות בבית המלך. א"כ כיצד לא עלה על דעתו של המן לברר את מוצאה של אסתר אצל היהודים. אלא כל זה היה נס מאת ה', שעיוור את שכלו של המן, שלא לחשוב על דברים כאלו פשוטים, כדי שבבוא הזמן אסתר תוכל להכשיל את המן כשהוא אינו מוכן.

פסוק יא' "כל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך אל החצר הפנימית, אשר לא יקרא, אחת דתו להמית" - יש להוסיף את דברי המדרש שנראה מהם עד כמה הסתכנה אסתר להכנס למלך בלי שנקראה. כתוב במדרש תהלים (שומר טוב מזמור כב) כשאמרה "ובכן אבוא אל המלך", התחילו בני פלטרין אומרים עכשיו הוא כועס עליה, וגוזר עליה מיתה, והיה כל אחד ואחד אומר אני אטול את בגדיה, וזה אומר אני אטול תכשיטיה, וזה אומר אני אטול את קדשיה, וזה אומר אני אטול את פורפריה שלה של מלכות, שנאמר "יחלקו בגדי להם ועל לבושי יפילו גורל", עכ"ל. כלומר היה ברור לאנשי הארמון שהמלך יכעס עליה ויהרוג אותה, וכבר חילקו ביניהם את חפציה. אעפ"כ נשאה אסתר חן בעיני המלך ולא בלבד שלא כעס עליה, אלא אמר לה שיכולה לבקש כל מה שרוצה עד חצי המלכות.

בספר 'עקידת יצחק' כתב, שגם ושתי וגם אסתר עברו על ציווי המלך. ושתי עברה בזה שלא באה כשהמלך אמר לה לבוא, ואסתר עברה על ציווי המלך שאסר לבוא לחצר הפנימית ללא רשות, והיא באה. אעפ"כ, את ושתי החליט המלך להרוג, ואילו לאסתר אמר "מה בקשתך עד חצי המלכות וינתן לך". ללמדנו שה' ברוב רחמיו הטה את ליבו של אחשורוש שאסתר תמצא חן בעיניו ויושיט לה את השרביט, ולא יהרוג אותה כמו את ושתי.

באמת שבילקוט שמעוני (תהילים תרפז) כתוב שכשראה אחשורוש את אסתר נכנסת בלי רשות מיד השווה מעשה זה למעשה ושתי. ז"ל: כיון שנכנסה לחצי קנקל (חדר) הד', התחיל לחרוק בשניו ואמר חבל על דאבדין ולא משתכחין ושתי כמה חפצתי ובקשתי שתבוא ולא רצתה, וזו נכנסה כזונה שלא ברשות, עכ"ד.

עוד הוסיף ה'עקידת יצחק' בגודל הנס, שחטאה של אסתר היה חמור יותר מחטאה של ושתי מכמה סיבות כמו שיבואר, אעפ"כ את מעשה ושתי הביא אחשורוש למשפט לפני השרים ובסוף נחרץ דינה למיתה, ולאסתר נתן את מה שבקשה. (אע"פ שדינה נחרץ למיתה ע"פ דברי ממוכן שמה שעשתה חמור משום שהיה בפני השרות, ובמעשה אסתר לא הייתה חומרא זו, מ"מ כשאחשורוש הביא את משפטה לפני השרים, זה לא היה מחמת כך, אלא משום שעברה על ציווי לבא למשתה).

א. אסתר עשתה פעולה חיובית כשעברה על ציווי המלך, ואילו ושתי לא עשתה מעשה חיובי, אלא רק נמנעה מלמלא את ציווי המלך שקרא לה לבוא.

ב. האיסור לבוא לחצר המלך שלא ברשות, היה קבוע ומפורסם וידוע לכל, כמו שאמרה אסתר למרדכי, שכל עבדי המלך יודעים שמי שבא לחצר בלי שנקרא מהמלך, אחת דתו להמית. (באמת בתחילה אחשורוש מאוד כעס על אסתר, וכמו שיובא לקמן מדברי המדרש, לולי שהקב"ה שמר עליה). ואילו ושתי לא עברה על חוק קבוע של המלך, אלא על ציווי חד פעמי שהמלך אמר לה לבוא אליו במשתה.

ג. על ושתי היה אפשר ללמד זכות שלא רצתה לבוא בצורה מבישה ללא בגדים, וע"י הסריסים, ואילו על אסתר אין שום לימוד זכות מדוע עברה על ציווי המלך, למרות שידעה שהמלך אוסר לבוא.

פסוק יב' "ויגידו למרדכי את דברי אסתר" - כתוב בילקוט שמעוני (תתרגו): ואילו איהו לא אזל וכו', מכאן שאין משיבים על הקלקלה. ויש אומרים כשראה המן להתך נכנס ויוצא, בעטו והרגו שאינו נזכר עוד, עכ"ל. בגמ'

(דף טז.) כתוב שהתנך זה דניאל, ובטעם שנקרא שמו התנך, נחלקו בגמ' איכא דאמרי שחתכוהו מגדולתו. ואיכא דאמרי שכל דברי מלכות נחתכין על פיו.

מבואר במדרש שהמן לא חשש להרוג את התנך למרות שהיה שר חשוב שכל דברי מלכות נחתכים על פיו. א"כ צ"ב מדוע לא הרג גם את מרדכי, וכתוב במדרש פנים אחרים על הפסוק "ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב". ז"ל: אמר המן שמא יזוז מרדכי מלפני, ולא זו, מיד וימלא המן על מרדכי חימה, אמר יכול אני לבעטו וימות, אלא הריני צולבו, עכ"ל. נראה במדרש שהמן חשב בדעתו על האפשרות להרוג את מרדכי בבעיטה כמו שעשה להתנך, אלא שבסוף החליט לצולבו. נראה שסיבת הדבר הייתה כי "רגלי חסידיו ישמור".²⁰

עוד צ"ב הרי המן ראה את התנך נכנס ויוצא מאסתר למרדכי, ולכן כעס עליו והרגו. א"כ כיצד לא התעורר חשדו שמרדכי מבקש מאסתר שתפעל למען הצלת עם ישראל, בפרט שידע שהתנך, השליח של מרדכי ואסתר, גם הוא יהודי. א"כ מסתבר שהשליחות היא בענין שקשור ליהודים. עוד צ"ב מדוע לא ציווה המן על התנך לומר לו בענין מה הייתה השליחות. אלא ודאי היה הדבר נס מאת ה' שסימא את עיני שכלו של המן שלא יזהר.

פרק ה'

פסוק א' "ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות" - הקשה

ה'יוסף לקח' לשם מה נכתב שאסתר לבשה בגדי מלכות, הרי דבר ברור הוא שאי אפשר לבוא אל המלך אלא בלבוש מלכות. וביאר שכוונת הפסוק להודיע שאסתר לא כיחלה ולא פירכסה את עיניה, ולא עשתה שום דבר יותר ממה

---

²⁰ לקמן יובא מדברי ה'עקידת יצחק' שהמן היה צריך לבקש רשות מהמלך להרוג את מרדכי, ולא יכל להורגו ללא רשות משום שהיה משרי המלך, לכאורה שלא כדברי המדרש הנ"ל. אך נראה שאין מחלוקת, וכוונת המדרש שהמן חשב בליבו שיכול להורגו בדרך דריסה עם סוסו שלא יראה שהתכוון להורגו, רק להורגו בכוונה צריך רשות.

שחייבת, אלא רק לבשה בגדי מלכות שאי אפשר לבוא אל המלך בלעדיהם, ואעפ"כ מצאה חן בעיניו.

"והמלך יושב על כסא מלכותו בבית המלכות נוכח פתח הבית" -

הקשו הגר"א והאלשיך מדוע מסופר במגילה שהכסא של המלך אחשורוש היה בבית המלכות, לכאורה הוא פרט שאין בו צורך. עוד הקשה ה"יוסף לקח" הרי אין הדרך שכסא המלך יהיה כנגד הפתח, ומדוע א"כ עמד שם כעת.

כתב הגר"א: להראות גודל סיבתו של הקב"ה שהכסא הוא במקום המשפט, ועכשיו היה בבית המלכות, ולא היה בחדר המיוחד לו כמו שהיה רגיל תמיד, וגם הוא נוכח פתח הבית, והכל כדי שיראה אותה תיכף, עכ"ל. כוונתו שבדרך כלל הכסא לא היה בבית המלכות, אלא במקום שהמלך היה יושב כשהוא שופט, וכדי שהמלך יראה את אסתר מיד בבואה, סיבב הקב"ה שאחשורוש ישב על כסאו בבית המלכות, וגם שהכסא יהיה נוכח פתח הבית.

אלא שלא ביאר הגר"א מה הצורך שהמלך יראה את אסתר כשבאה. נראה לבאר ע"פ דברי האלשיך, כיון שאחשורוש ישב מול הפתח, לכן ראה את אסתר בעצמו, ולא היה צריך שאחד המשרתים יודיע לו שאסתר בחצר. כי אם המלך לא היה רואה את פניה של אסתר עצמם, אלא רק היה שומע מהמשרתים שאסתר מחכה בחצר, אז לא יבצר שאחד מהעומדים לפני המלך היה מלשין עליה שנכנסה לחצר בלי רשות, וכיון שלא ראה אותה המלך, לא הייתה לה את הנשיאות חן שתגן עליה. לכן סובב הקב"ה שאחשורוש ישב לנוכח פתח הבית, וראה אותה בעצמו, ונשאה חן בעיניו, והושיט לה את השרביט.

פסוק ב' "ויהי כראות המלך את אסתר" - הקשה האלשיך לכאורה

המילה "ויהי" מיותרת, אפשר היה לכתוב "כראות המלך את אסתר". ותיירץ שיש במילה זו רמז לנאמר במדרש, שברגע הראשון כשהמלך ראה שאסתר נכנסה בלי רשות כעס עליה מאוד, אך מיד נתן ה' את חינה בעיניו, ולכן הושיט לה את השרביט. דבר זה נרמז במילה "ויהי", שיש בה רמז לשתי מילים "ויהי" ו"ויהי", וכוונת הפסוק לומר שברגע הראשון כראות המלך את אסתר היה וי.

כתוב במדרש רבה (ט-א): וישא עיניו וירא אסתר עומדת למול פניו, ותבער בו חמתו מאד, על אשר הפרה תורתו, ותבוא לפניו בלא קריאה, ותשא אסתר את עיניה ותרא את פני המלך, והנה עיניו כאש בוערות מרוב החמה אשר בלבו, ותכר המלכה את קצף המלך, ותתבהל מאד ותפג רוחה, ותשם ראשה על הנערה הסומכת ימינה. וירא אלהינו ויחמול על עמו, ויפן לצער היתומה אשר בטחה בו, ויתן לה חן לפני המלך, ויוסף יופי על יופיה והדר על הדרה, ויקם המלך בבהלה מכסאו, וירץ אל אסתר ויחבקה וינשקה וישלך זרועו על צוארה, ויאמר לה המלך אסתר המלכה למה תפחדי, כי הדת זאת אשר סדרנו, איננה מוטלת עליך באשר את רעיתי וחברתי. ויאמר לה מדוע כאשר ראיתך לא תדברי אלי, ותאמר אסתר אדוני המלך כאשר ראיתך נבהלה נפשי מפני כבודך.

"נשאה חן בעיניו" - האלשיך שואל מדוע כתוב "נשאה חן בעיניו", ולא "מצאה חן בעיניו", כמו שכתוב לגבי נח "ונח מצא חן", וכן לגבי יוסף "וימצא יוסף חן בעיניו". ותירץ משום שאסתר הייתה ראויה לעונש מאת המלך על שנכנסה ללא רשות. אך בגלל שמצאה חן בעיניו לא נענשה, וכיון שאסתר לא בלבד שמצאה חן בעיני המלך, אלא גם נשאה חן בעיניו, נשאה מלשון משא, שהייתה לה מידה רבה של חן, לכן הוסיף אחשורוש ואמר לה, שיכולה לבקש ממנו עד חצי המלכות, מלבד מה שאינו מעניש אותה.

"ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב" - מפחדה של אסתר לבוא אל המלך ללא רשות, וגם מבקשתה שהיהודים הנמצאים בשושן יצומו עליה שלושה ימים ושלושה לילות שלא תאונה לה רעה כשתכנס למלך.²¹ רואים עד כמה היה מסוכן לבוא אל המלך ללא רשות, ועם כל זה, אסתר נשאה חן בעיני המלך, והושיט לה את השרביט, והיה זה נס גדול.

אחרי שני ימים של צום לילה ויום, מסתבר שאסתר הייתה חלשה מאוד, וחולשה זו הייתה עלולה לגרום שלא תמצא חן בעיני המלך, ואכן כתוב בגמ'

---

²¹ אמנם יש שפירשו שבקשה זו הייתה מטעם אחר, כדי שעמ"י יעשה תשובה על החטא שנהנו מסעודת אחשורוש.

במגילה (דף טו:) שג' מלאכי השרת נזדמנו לה באותה שעה, אחד הגביה את צווארה, אחד משך עליה חוט של חסד, ואחד מתח את השרביט. משמע שבלי פעולות המלאכים, לא היה המלך מושיט לה את השרביט ומסכים שתבוא אליו. א"כ מה שאסתר מצאה חן בעיני אחשורוש במצב שבו הייתה אחרי ג' ימי צום, היה נס ממש.

כעין זה כתב בפירוש 'אבן עזרא': הנה אסתר בטחה באלוהיה, על כן התענתה ולא בטחה ביופיה, כי פני המתענה תשתננה, אף כי עד יום השלישי, עכ"ד.

"ויהי כראות המלך את אסתר המלכה עומדת בחצר, נשאה חן בעיניו, ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב אשר בידו, ותגע בראש השרביט" - לעיל הובאו דברי הגמ' שנעשה נס שהשרביט נמתח, וצ"ב לשם מה נעשה נס זה. אולי משום שאסתר הייתה כ"כ חלשה ולא היה בכוחה להגיע עד ראש השרביט, לכן הגיע השרביט אליה במקום שהיא תגיע לשרביט. וכן מצאתי במדרש פנים אחרים (ב-ה) ז"ל: לא היה כח באסתר ליגע בראש השרביט, עד שמשכה מיכאל והגיעה בראש השרביט, עכ"ל.

מדברי ה'יוסף לקח' נראה לבאר באופן אחר. שהקשה בפסוק זה: **א. מדוע נכתב שהמלך ראה את אסתר עומדת בחצר, הרי כבר בפסוק הקודם נאמר שאסתר עמדה בחצר, א"כ ודאי שהמלך ראה אותה בחצר. ב. בפסוק זה כתוב שאסתר "נשאה חן בעיניו", ואילו לעיל כשלקח אחשורוש את אסתר לאשה, כתוב "ותשא חן וחסד לפניו". יש כמה הבדלים בין הפסוקים: א. נשאה - ותשא. ב. בעיניו - לפניו. (בענין החילוק שלעיל כתוב גם את המילה חסד, ואילו כאן לא כתוב חסד כבר נתבאר לעיל). ג. מדוע נכתב שהשרביט היה בידו, הרי לכאורה הוא מיותר.²²**

---

²² הגר"א כתב שמקושיא זו דקדקו חז"ל שהשרביט התארך, כוונת הפסוק לומר שהשרביט היה קטן רק בידו של המלך, ואעפ"כ הצליחה אסתר ליגע בראשו, סימן שהיא התארך.

וביאר שאסתר התפללה לה' על שני דברים הפוכים, מצד אחד רצתה למצוא חן בעיני המלך, כדי יסכים לבקשתה לבטל את גזירת ההריגה שגזר המן על עמ"י. אך מצד שני לא רצתה למצוא חן בעיני המלך, משום שעד עכשיו הקפידה לבוא אל המלך רק כשהוא קורא לה, שאין זה נחשב שעושה מרצונה אלא לאונסה, אבל עכשיו באה אליו מרצונה, כמו שכתוב בגמ' (דף טו.) על הפסוק "אשר לא כדת", אמר רבי אבא שלא כדת שבכל יום ויום, עד עכשיו - באונס, ועכשיו - ברצון. לכן התפללה שלא תמצא חן בעיניו.

הקב"ה שרצון יראיו יעשה, שמע לשתי בקשותיה של אסתר, ונשאה חן בעיניו רק כשעמדה בחצר וראה אותה בעיניו מרחוק, ולכן כתוב "נשאה חן בעיניו" בלשון עבר, כי רק כשעמדה בחצר רחוקה ממנו נשאה חן בעיניו, אבל כשהתקרבה אליו והייתה לפניו לא נשאה חן בעיניו, כיון שהייתה אחרי שלושה ימים של צום. לכן שאל אותה המלך מה לך אסתר המלכה, כמו ששואלים חולה שפניו מוריקות, ואומרים לו מה חולי או כאב יש לך שפניך מוריקות.

לפי דברי ה'יוסף לקח' אפשר לבאר מדוע נעשה הנס שהתארך השרביט, משום שרק בגלל שראה אחשוורוש את אסתר מרחוק היא מצאה חן בעיניו, אבל כשהתקרבה כבר לא מצאה חן בעיניו, ואם הייתה צריכה להתקרב למלך כדי שיגיש לה את השרביט, מסתבר שהיה מתחרט ולא היה מגיש לה את השרביט.

מוסיף ה'יוסף לקח' שגם מה שהשרביט היה בידו של המלך כשישב על כסא מלכותו היה נס, משום שבדרך כלל רק שכשהמלך הולך הוא נשען על השרביט, ולא כשהוא יושב על כסא מלכותו, לכן כתבה המגילה שהיה השרביט בידו, כי היה הדבר שלא כהרגלו ונס נסתר הוא.

במגיה שם ביאר שאם לא היה השרביט בידו של אחשוורוש אלא היה צריך להביאו, אפשר שהיה מתחרט על מה שהסכים שאסתר תכנס בלי רשות, שהרי כשהתקרבה אליו כבר לא נשאה חן בעיניו.

פסוק ט' "ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב" - הגר"א מבאר מדוע

היה המן כ"כ שמח שאסתר הזמינה אותו למשתה שעשתה, כי עד עכשיו היה מתיירא שמא אוהבת (אסתר) את מרדכי, כי גדלה בביתו, ועכשיו ראה שקראה אותו עם המלך, ואת מרדכי לא קראה, מסתמא אוהבת אותו יותר ממרדכי, לכך כתוב עכשיו "וימלא המן על מרדכי חמה", כי עכשיו על מה ביטחונו, כי גם אסתר אינה אוהבת אותו, עכ"ד. מסתבר שזה מה שהטעה את המן לבקש לתלות את מרדכי, אע"פ שידע שמרדכי גידל את אסתר, ובוודאי תנסה להציל אותו, משום שחשב שכעת אסתר מכבדת אותו יותר ממרדכי.

האלשיך הקשה שבמילים "שמח" "וטוב לב", יש כפילות. ותירץ שלכאורה המן היה צריך לחשוב בדעתו מה יום מיומייס שאסתר המלכה הזמינה אותו למשתה יחד עם המלך, ובפרט שאחשורוש שאל את אסתר במשתה, מדוע היא הזמינה אותו למשתה, היינו שסיבת המשתה לא הייתה ברורה, והיה הדבר צריך גם לעורר שאלה בליבו של המן. למרות זאת המן לא שאל כלום, כי היה ברור לו שמרוב חשיבותו הוזמן למשתה יחד עם המלך והמלכה, ולא חשד שאסתר טומנת לו פח.

מוסיף האלשיך שהיה המן צריך לקשר את הזמנתו למשתה עם מה שאירע באותם ימים, שנשלחו הספרים בשם המלך אל כל מדינות המלך להשמיד ולהרוג את כל היהודים, והיה צריך לחשוד שמא אסתר יהודייה, ונוגע אליה הדבר, והיא זוממת לבטל את גזירתו או להרוג אותו. אבל הוא לא שת לבו לזה, כי מאת ה' הייתה זאת. וזוהי כוונת הפסוק "ויצא המן וגו' שמח וטוב לב", מלבד שהיה "שמח", גם היה "טוב לב" שלא היה ליבו נוקפו כלל.

נראה שכל הטעויות הללו שעשה המן, הם ניסים נסתרים מאת ה', שסימא את עיניו ודעתו, כי מסתבר שהמן היה אדם חכם, שהרי המלך לא היה ממנה למשנה שלו, אדם טיפש, ואדם חכם היה אמור לחשוב על דברים אלו.

"וכראות המן את מרדכי וגו' ולא קם ולא זע ממנו" - האלשיך

הקשה שלעיל (פ"ג) כבר מסופר שהמן כעס על מרדכי שלא כרע ולא השתחוה

לו, ולכן החליט להרוג את כל עמ"י עם מרדכי, ולא הסתפק בהריגת מרדכי לבדו. א"כ מה התחדש כעת שכעס שוב על מרדכי שלא השתחוה לו והחליט להרוג אותו בנפרד.

מתרץ האלשיך שעד עכשיו אמנם מרדכי לא כרע ולא השתחוה להמן, אך מ"מ היה קם מפניו, והמן הסביר לעצמו שמרדכי לא משתחוה לו מפני הצלם שתלוי על גופו, ודתו של מרדכי אוסרת להשתחוות לצלם. לכן החליט להרוג את עם מרדכי שע"י כך תתבטל הדת שמחמתה מרדכי לא משתחוה. אך עתה מרדכי הוסיף עוד לבזותו שלא בלבד שלא השתחוה לו, אלא אפילו לא קם ולא זע ממנו. אמר המן בליבו זה כבר לא שייך לדת של היהודים, אלא למרדכי לבדו, לכן כעס פעם נוספת, והחליט להעניש את מרדכי לבדו, בנוסף על גזירת השמד על כל עמ"י.

יש בדבר זה נס נסתר שבדיוק בפעם הזו כשהמן עבר ליד מרדכי, מרדכי הכעיסו במה שלא קם ולא זע ממנו, ובגלל זה הוא הכין עץ לתלות עליו את מרדכי. אם זה לא היה קורה, המן לא היה מכין את העץ, שעליו נתלה הוא בעצמו. רק משום שהעץ היה מוכן, ראה אותו המלך במשתה, ולכן ציווה לתלות עליו מיד את המן, וכמו שיבואר בפסוק הבא מדברי הגר"א.

פסוק יד' "יעשו עץ גבוה חמישים אמה" - כתוב במדרש אגדת אסתר (פרשה ה): אמרה לו זרש אשתו שמע לעצתי וכו', אומה זו שאתה עומד עליהם מזרעו של אברהם ואין אתה יכול להם. אם תהרגהו בחרב, כבר ניצל משה מן החרב. ואם תסקול אותו באבנים, כבר סקל דוד את גלית. ואם תפילו לים, כבר יבש להם את הים ועברו בתוכו בחרבה. אם תגלהו למדבר, כבר פרו ורבו במדבר. ואם תחבשהו בבית האסורים, כבר יצא יוסף מבית האסורים. ואם תשליכהו לגוב אריות, כבר ניצל דניאל. ואם תשסה בו את הכלבים, כבר נסכר פי הכלבים במצרים וכו'. אם תסמא עינו, הרבה הרוגים הרג שמשון כשהוא סומא יותר ממה שהיה פתוח.

במדרש פסיקתא (פ"ה סימן יד) נוסף שאמרה לו : אם תשליכנו לתוך כבשן האש, כבר יצאו ממנו חנניה מישאל ועזריה וכו'. ואם במולי של נחושת תשימהו ותסיק תחתיו, כבר יצא וניצל ממנה מנשה בן חזקיהו וכו'. אין טוב אלא צלוב אותו, שלא מצינו שניצל אחד מהם, מיד "וייטב הדבר לפני המן ויעש העץ".

זרש אמרה להמן שסוג מיתה שאחד ממבני ישראל כבר ניצל ממנה, לא כדאי לך להרוג בה את מרדכי, כיון שלאומה זאת יש מזל להנצל ממיתה זו, ולכן רק בתליה על עץ שלא מצאנו אדם מישראל שניצל ממיתה זו, תוכל להרוג את מרדכי. וצ"ב הרי הרבה יותר מסתבר שאם יש לאומה זו מזל וניצלה מכ"כ הרבה סוגי מיתות, סימן שמזלם להנצל מכל המיתות, ולא רק ממיתות מסויימות, ולא כדאי לו כלל לנסות להרוג את מרדכי, כיון שלאומה זו יש שמירה מיוחדת להנצל ממיתה. א"כ כיצד ניסה המן להרוג את מרדכי בדבר שעדיין לא הרעו בו לישראל, בחושבו שרק מאש וחרב ואריות יוכל להנצל, ולא הבין שיש לצדיקים שמירה בעצם. אלא ודאי היה הדבר מאת ה' שסימא את שכלו שיטעה בדבר הגיוני ופשוט כ"כ.

צ"ב מדוע יעצו להמן לעשות עץ כ"כ גבוה כדי לתלות את מרדכי, הרי בשביל לתלות אותו מספיק שיעשה עץ גבוה קצת יותר מגובהו של מרדכי ותו לא. מבארים הגר"א וה"יוסף לקח" שיעצו לו כך כדי שהמן יוכל לראות את מרדכי תלוי על העץ בזמן שהוא מיסב במשתה של אסתר, וזה אפשרי רק אם העץ יהיה כ"כ גבוה. המן לא הסתפק בדיעה שמרדכי תלוי, אלא רצה לראותו תלוי.

הגר"א מבאר שבגלל שהמן עשה את העץ כ"כ גבוה אחשוורוש ראה את העץ ממקום המשתה, ולכן אמר תלו מיד את המן עליו, אבל אם היה העץ נמוך, המלך לא היה רואה אותו בזמן המשתה, ולא היה אומר לתלות עליו את המן. א"כ המן עצמו סיבב את מיתתו בזה שעשה עץ כ"כ גבוה.

יש להוסיף בגודל הנס, במדרש כתוב שהמן היה צריך להחריב את ביתו כדי שיהיה עץ כ"כ גבוה. ז"ל : באותה שעה גזר אותו רשע לעבדיו לעשות עץ גבוה חמשים אמה, אמר כדי שיראה בכל המדינה. אמרו לו והיכן נמצא כזה אלא

בדירה שלך, יש אומרים החריב אכסדרה שלו ונטלו משם והכינו, והשיב הקב"ה הוא גמולו בראשו, ונתלה הוא ובניו, עכ"ל.

כתב האלשיך שהיה טעם נוסף שקב"ה סיבב שהעץ יהיה כ"כ גבוה, כדי שיהיה אפשר לתלות על אותו עץ גם את המן וגם את עשרת בניו.

"ובבוקר בא אל המלך" - ה'יוסף לקח' מבאר שזרש והחכמים יעצו להמן שאם רצונו לבקש מהמלך לתלות את מרדכי, כדאי שיבוא אל המלך בשעה מוקדמת לפני שבאים שאר השרים, שמא יהיה בין השרים מי שימליץ טוב על מרדכי. העצה שיעצו להמן כדי לסובב רעה למרדכי, היא עצמה הייתה הסיבה שהרעה הגיע להמן, בגלל שהמן הגיע מוקדם, הטיל עליו המלך להרכיב את מרדכי על הסוס. אם המן היה מגיע כדרכו בשעה מאוחרת, המלך היה מטיל זאת על שר אחר.

"ויעש העץ" - במדרש רבה (פרשה ט-ד) כתוב: לאחר שעשה העץ הלך אצל מרדכי ומצאו שהיה יושב בבית המדרש, והתינוקות יושבים לפניו ושקים במתניהם ועוסקים בתורה, והיו צועקים ובוכים, ומנה אותם ומצא שם כ"ב אלף תינוקות, השליך עליהם שלשלאות של ברזל והפקיד עליהם שומרים ואמר למחר אהרוג אלו התינוקות תחילה ואח"כ אתלה את מרדכי. והיו אמותיהם מביאות להם לחם ומים ואומרות להם בנינו אכלו ושתו קודם שתמותו למחר ולא תמותו ברעב. מיד היו מניחין ידיהם על ספריהם ונשבעים בחיי מרדכי רבינו, לא נאכל ולא נשתה אלא מתוך תעניתנו נמות. **געו כולם בבכיה עד שעלתה שועתם למרום, ושמע הקב"ה קול בכייתם כבשתי שעות בלילה, באותה שעה נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ועמד מכסא דין וישב בכסא רחמים,** ואמר מה קול גדול הזה שאני שומע כגדיים וטלאים, עמד משה רבינו לפני הקב"ה ואמר רבש"ע לא גדיים ולא טלאים הם אלא קטני עמך שהם שרויים בתענית היום, שלשה ימים ושלשה לילות ולמחר רוצה האויב לשוחטם כגדיים וטלאים, **באותה שעה נטל הקב"ה אותן אגרות שגזר עליהם שהיו חתומות**

**בחותרם של טיט וקרעם והפיל על אחשורוש בהלה באותו לילה, הה"ד "בלילה
ההוא וגו", עכ"ל.**

מבואר במדרש שבזכות הבכיות והתפילות של כ"ב אלף תינוקות ביטל
הקב"ה את האגרות, ומזה התחיל נס הגאולה של עמ"י. מי גרם שאותם
תינוקות יבכו ויתפללו, המן עצמו שהשליך עליהם שלשלאות ולא הרגם מיד.
בינתיים היה להם זמן וסיבה להתפלל מתוך לב קרוע ושובר, וע"י זה באמת
נקרעה הגזירה הרעה מכל ישראל.

פרק ו'

הקדמה לפרק זה ע"פ פירוש הגר"א שכתב: כי ראה (אחשורוש) שאסתר
מסרה נפשה והזמינה את המלך והמן אל המשתה, מסתמא יש לה איזה צער.
ובוודאי על עצמה אין לה צורך לבקש, כי מה חסר לה בבית המלך. א"כ כנראה
היא רוצה לבקש עבור מישהו אחר, ומי הוא זה האחר, הרי אין לה משפחה ועם
כלל. אלא ע"כ שרוצה לבקש עבור מרדכי שגידלה בביתו, והזמינה למשתה גם
את המן, כי אפשר שגם הוא אוהב את מרדכי, ורצון שניהם יחד לבקש עבורו.²³

המלך חשש שאסתר רוצה לבקש עבור מרדכי בקשה גדולה, וחשב שכנראה
מרדכי עשה משהו עבור המלך, שלכן יש לאסתר טענה וסיבה מדוע ראוי הוא
שיתנו לו דבר גדול. לכן אמר להביא את ספר הזיכרונות, שאם ימצא שמגיע לו,

---

²³ מדברי רש"י נראה שטעותו של אחשורוש לא הייתה שהמן אוהב את מרדכי, אלא
חשד שהמן ואסתר קושרים נגדו קשר. שכתב "נדדה שנת המלך" - שם את ליבו שזימנה
אסתר את המן, שמא נתנה עיניה בו ויהרגהו, עכ"ד. אחשורוש התחיל לפחד מהמן,
ומה שהוסיף על חשדו הוא שהמן הציע להלבישו בגדי מלכות, עם סוס מלכות וכתר.
וכן נראה בדבריו בהמשך הפרק, על מה שציווה אחשורוש להביא לפניו את ספר
הזיכרונות, כתב רש"י: רבותינו אמרו מתוך שנתן לבו על המן ואסתר, אמר אי אפשר
שלא ידע אדם עצתם שהוא אוהבי ויגלה לי, וחזר ואמר שמא עשה לי אדם טובה ולא
גמלתיו, ואין חוששין עוד לי, לפיכך ויאמר להביא את ספר הזיכרונות.

הוא יתן לו זאת לפני שאסתר תבקש בעבורו במשתה, כדי שאם תבקש בשביל מרדכי דבר גדול, הוא יאמר לה כבר נתתי לו. לכן כשהמן אמר לאחשורוש מה לתת למי שהמלך חפץ ביקרו, אמר לו המלך "מהר קח את הלבוש וגוי ועשה כן למרדכי היהודי", היינו שתעשה כן במהירות עוד לפני המשתה, כדי שאני אוכל לומר לאסתר, שכבר ניתן למרדכי יקר וגדולה כגמול על מה שעשה למלך, ולא תהיה לאסתר טענה לבקש גדולה למרדכי.

לפי ביאור זה נראה שהמלך לא רצה להיטיב למרדכי, ואעפ"כ למחרת גידל אותו מאוד במלכותו, ונתן לו את טבעתו שהעביר מהמן. מעשים שהם נגד רצונו, שהרי לא רצה להיטיב למרדכי היהודי. ובוודאי דבר זה הוא נס מאת ה', שאחשורוש עשה את כל זה נגד רצונו.

פסוק א' "נדדה שנת המלך" - כתב רש"י: נס היה.

יש להוסיף את דברי המדרש. ז"ל: באותה שעה ירד גבריאל אצל אחשורוש והיה מנדד שנתו מעיניו, וחובטו בקרקע שס"ו פעמים, ואמר לו כפוי טובה שלם טובה לבעליו, עכ"ל.

כתוב במדרש רבה (פרשה י סימן א): "נדדה שנת המלך", אחשורוש ראה בחלומו את המן נוטל סייף להרגו ונבהל והקיץ משנתו, ואמר לסופריו הביאו ספר הזיכרונות לקרות ולראות מה שעבר עליו, ופתחו הספרים ומצאו את הדבר שהגיד מרדכי על בגתנא ותרש, וכיון שאמרו למלך הנה המן עומד בחצר, אמר המלך אמת הדבר שראיתי בחלומי לא בא זה בשעה זו אלא להרגני, עכ"ל. מבואר במדרש שנעשה נס שהמלך חלם שהמן רוצה להורגו, וכיון שמיד הגיע המן חשב המלך שאמת מה שחלם, ובוודאי חלום זה היה אחד הדברים שגרמו למלך לכעוס על המן מחשש שמא הוא זומם להורגו.

נראה להוסיף בגודל הנס, באופן טבעי היה המלך אמור לכעוס על המן, אחרי שחלם שרוצה להורגו, וגם היה לו סימן שהחלום אמת. אך במדרש אבא גוריון (פרשה ו') נראה שהמלך העלים מהמן את מחשבתו. ז"ל: "ויאמר המלך יבא" -

א"ל יודע אני בך שבעל עצה אתה, וכל היועץ בך אינו נכשל, מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו. מיד ויאמר המן בלבו למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני, כסבור היה המן שאין המלך רוצה לכבד יותר ממנו, לכן אמר לו יביאו לבוש מלכות, עכ"ל. נראה ברור שלולי שהמלך הראה להמן פנים שוחקות, לא היה המן חושב שרצון המלך לכבדו. א"כ מה שהמלך החליט שלא לכעוס על המן מאת ה' הייתה זאת, להטעות את המן.

"ויאמר להביא את ספר הזיכרונות" - הרלב"ג מבאר שבגלל שהמלך לא נרדם הוא בקש שיקראו לפניו מספר הזיכרונות, ומתוך שישמע מעשים משמחים שאירעו עמו בעבר ירדם.

מסתבר שמלך גדול כמותו היה יכול לעשות מעשים רבים אחרים כדי להרדם, מלבד לשמוע סיפורים מספר הזיכרונות, אבל מאת ה' היה הדבר, שביקש דווקא שיקראו לפניו מספר הזיכרונות, ולא העסיק את עצמו בדברים אחרים, כדי שימצא את מה שנכתב על מרדכי היהודי.

הקשה ה'יוסף לקח' מי שיש לו נדודי שינה ראוי שיביאו לו מיני זמר וכלי שיר שגורמים מנוחה לחושים ואז יישן וינוח (כמו ששרים לילדים שירי ערס לפני השינה כדי שירדמו). ולא שישמיעו לו סיפורים הממשיכים אוזן האדם וליבו לשומעם, ומונעים את השינה, ועושים כן למי שמרבה בשינה כדי לעוררו. א"כ מדוע המלך ציווה להביא לפניו את ספר דברי הימים, הרי ע"י שמיעת סיפורים תמנע ממנו השינה ולא יצליח להרדם. אלא שגם דבר זה היה נס נסתר מאת ה', כדי מרדכי יקבל תשלום על מעשיו.

"ויהיו נקראים לפני המלך" - לכאורה המילים "לפני המלך" מיותרות, שהרי כתוב בתחילת הפסוק שהמלך ביקש שיביאו לפניו את ספר הזיכרונות ובוודאי שקראו את הכתוב לפניו. ביאר האלשיך שדרך המלך לצוות על אחד מסופרי המלך לקרא בספר, והמלך שומע ובוטח בסופר שלא ישמיט דבר, כי אימת המלך עליו. אך המלך עצמו לא מסתכל בספר לבדוק אם הסופר קורא בדיוק מה שכתוב, ולא משמיט או בודה מליבו דברים שאינם כתובים. אך כאן

לא בטח המלך בסופר, רק "ויהיו נקראים" ע"י אחר, אך "לפני המלך", שבפיו יקרא הסופר והמלך רואה בספר שלפניו, וע"י כן "וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי", שאם לא היה כן לא נמצא, כי היו מטמינים הדבר כמאמר חז"ל (דף טו:) שהיו משתדלים להסתיר הדבר בכל האפשרויות.

פסוק ב' "וימצא כתוב" - מצאו דווקא את כתב הזיכרונות הזה, אע"פ שהיו כתובים בספר עוד זיכרונות של מעשים שנעשו למלך במשך שנות מלכותו, שהרי כבר עברו שנים עשרה שנים מתחילת מלכותו.

בגמ' במגילה (דף טז.) כתוב ששמישי שהיה הסופר של המלך, וממנו בקש המלך להקריא את דברי ספר הזיכרונות, מחק את הכתוב שמרדכי הציל את המלך, כי לא רצה שהמלך ייטיב למרדכי, (רש"י כתב ששמישי שונא ישראל היה), והמלאך גבריאֵל חזר וכתב את הדברים. דבר זה נרמז בפסוק **"וימצא כתוב"**, אין מציאה אלא בדבר שהיה ואבד. דבר זה הוא נס גלוי מאת ה'.

כתוב במדרש אבא גוריון (פרשה ו): אמר רבי יוחנן שמישי בן המן היה קורא, וכשהיה מגיע לזכות מרדכי היה גולל, והדפין גללין מאליהן, עכ"ל. מבואר במדרש שמלבד הנס שכתוב בגמ' שנכתבו הדברים מחדש אחרי ששמישי מחק אותם, נעשה נס נוסף שלמרות ששמישי גלל את הספר כדי שלא לקרא שמרדכי הציל את המלך, הדפים גללו מאליהן לדף שהיה כתוב בו שמרדכי הציל את המלך, והיה מוכרח לקרא דף זה לפני המלך.

בפרקי דר"א (מ"ט) נראה שהיה נס נוסף באותו לילה. ז"ל: אמר לבני המן שמישי וספרי כתבי ספרי המלך, לקרות בספרים ולראות ולידע מה שעברו עליו, ופתחו הספרים וימצאו הדבר שהגיד מרדכי, ולא היו רוצים לקרות אותה, והיו גוללין את הספרים, אמר להם המלך קראו מה שכתוב לפניכם, ולא היו רוצין לקרות. והכתובין הם נקראים לפני המלך מאליהם, שנאמר "ויהיו נקראים לפני המלך", "ויהיו קוראין" אין כתוב כאן, אלא "ויהיו נקראים", עכ"ל. מבואר במדרש ששני בני המן שמישי וספרי שהיו סופרי המלך לא הסכימו לקרא את

דברי הזכות של מרדכי, ונעשה נס ונקראו הדברים מאליהן, כמדויק בלשון הפסוק "ויהיו נקראים" שמשמעו מעצמן.

במדרשים אלו מבואר ששמשי היה בנו של המן. הקשה בספר 'וגבר ישראל', הרי מיד אחרי ששמשי הקריא למלך שמרדכי היהודי הציל אותו ממוות, הגיע אביו המן לבקש מהמלך לתלות את מרדכי, א"כ כיצד לא הזהיר את אביו שלפני רגעים מעטים נקראו לפני המלך דברים טובים על מרדכי שנא נפשו, ובוודאי היה המן חושש שמא מי שהמלך רוצה לעשות לו יקר הוא מרדכי ולא הוא עצמו. אלא היה זה נס נסתר ששמשי מתוך בהלה לא הספיק לספר זאת לאביו לפני שנכנס למלך.

"אשר הגיד מרדכי" - האלשיך מקשה מדוע לא נכתב בספר הזיכרונות שאסתר אמרה למלך בשם מרדכי, אלא היה כתוב רק שמרדכי הציל את המלך. ותירץ ע"פ המבואר לעיל (סוף פ"ב) שלא הביאו למלך את "ספר דברי הימים" הכללי, אלא את "ספר הזיכרונות", שהוא קיצור של הספר הארוך. בספר זה היה כתוב בקצרה, מה שכתוב בספר דברי הימים בארוכה, לכן לא הוזכר כיצד התגלגלה ההצלה של המלך.

מוסיף האלשיך שמאת ה' הייתה זאת, כדי שהמלך ישייך את כל הטובה למרדכי ויגמול לו כראוי, אבל אם היה כתוב שאסתר אמרה למלך בשם מרדכי, א"כ חלק מהטובה מגיעה לאסתר על שספרה למלך, ולא רק למרדכי. בפרט לפי מה שביאר האלשיך (הובא לעיל), שהמלך חשב שלמרדכי לא מגיעה הטבה על הצלתו, כיון שאם באמת היה רוצה את טובת המלך, היה צריך לומר למלך ישירות ולא ע"י אסתר.

"על בגתנא ותרש" - מקשה האלשיך מדוע היה כתוב בספר הזיכרונות "בגתנא", ולא "בגתן", כמו שכתוב לעיל במגילה. וכתב ששמע מי שתירץ שהסופר שכתב את ספר הזיכרונות היה מבני המן, ובכוונה כתב בצורה כזו כדי שלא יהיה ברור שמרדכי הציל את המלך, ולכן כתב "כי הגיד מרדכי על בגתן או תרש", ומלשון זו משמע שלא ברור אם מרדכי הגיד על בגתן, או תרש היה

המגיד, וממילא לא ברור כלל אם מגיע למרדכי שכר. ונעשה נס ובמקום שהיה כתוב "בגתן או תרש", נחלקה המילה או לשני הצדדים, ונכתב "בגתנא ותרש", ואז המובן הוא שמרדכי הגיד על בגתנא ותרש. (האלשיך דוחה פירוש זה בכמה קושיות, עיין בהערה²⁴).

האלשיך מבאר באופן אחר, שסופר המלך כתב "בגתן או תרש", כדי למעט במעשהו של מרדכי, כי המשמעות של המילים היא, שמרדכי הגיד רק על אחד מהם, ואילו על השני הגיד משהו אחר. ומה' יצא הדבר להפריד בין האות אלה לאות וו לצדדים, ולעשות מהנון הפשוטה נון כפופה. מוסיף האלשיך שלכן כתוב "וימצא כתוב", שהיה הדבר מציאה חדשה, לא כמו שנכתב בתחילה ע"י סופר המלך.

פסוק ג' "ויאמרו נערי המלך משרתיו, לא נעשה עמו דבר" - בגמ'
במגילה (דף טז.) כתוב על פסוק זה: אמר רבא לא מפני שאוהבין את מרדכי, אלא מפני ששונאים את המן. וצ"ב מה כוונת הגמ'.

בספר 'מלא העומר' באר, שלכאורה הנערים יכלו לומר למלך שאינם יודעים אם נעשה דבר למרדכי, ואז המלך לא היה מטיב למרדכי, כיוון שאולי כבר קיבל תגמול על מעשיו. וגם לא היו הנערים צריכים לחשוש שיוודע למלך ששקרו, כי גם אם לאחר זמן היה מתברר למלך שלא נעשה דבר למרדכי, מ"מ אפשר שהם לא ידעו זאת. וא"כ מדוע אמרו למלך שלא נעשה למרדכי טובה. אלא ודאי שהסיבה שאמרו כך, היא משום שהיו שונאים את המן. ולכן אמרו למלך שלא נעשתה למרדכי טובה, כדי שהמלך ייטיב לו, וזה יכעיס את המן שהשונא שלו מקבל כבוד.²⁵

---

²⁴ בהמשך הפסוק כתוב: "אשר בקשו לשלוח יד במלך", ובקשו הוא לשון רבים, וע"כ שהיו שנים ולא רק בגתן. ועוד, שלא מסתבר שלא זכרו שגם תרש רצה לשלוח יד במלך, שהרי תלו את שניהם.

²⁵ אם היו אומרים למלך שמרדכי כבר קיבל תגמול מהמלך, ואח"כ היה נודע למלך שמרדכי לא קיבל, בעצם היה מתברר למלך שהם שיקרו עליו, היה המלך מעניש אותם,

יש בפסוק זה נס נסתר, שהרי יכלו הנערים לומר שאינם יודעים אם נעשתה טובה למרדכי על שהציל את המלך, ומסתבר שהמלך לא היה מיטיב למרדכי על הספק. אבל כיון שרצה הקב"ה שמרדכי יעלה לגדולה, לכן זימן משרתים ששונאים את המן, שאמרו למלך שלא נעשתה למרדכי טובה, כדי שהמלך ייטיב לו, וזה יכעיס את המן שהשונא שלו מקבל כבוד.

יש לשאול הרי כתוב בגמ' ששמשי הוא זה שהקריא למלך מספר הזיכרונות, ושמשי היה בנו של המן ושונא ישראל, א"כ כיצד כתוב בגמ' לא מפני שאוהבים את מרדכי, אלא מפני ששונאים את המן, הרי שמשי שנא את מרדכי ואהב את המן. וצ"ל שאת השאלה "מה נעשה יקר וגדולה למרדכי", לא שאל המלך את שמשי שהקריא לפניו מספר הזיכרונות, אלא משרתים אחרים ששנאו את המן.

נראה שדבר זה היה נס נסתר מה', כי אם היה שואל את שמשי ודאי לא היה אומר שלא נעשה עם מרדכי דבר, אלא היה אומר שאינו יודע כדי שהמלך לא ייטיב למרדכי. אפשר שלכן נכתב בפסוק זה "ויאמרו נערי המלך משרתיו", ואילו לעיל כשהמלך בקש שיקריאו לפניו מספר הזיכרונות לא נכתב במגילה מי הקריא לפניו, וצ"ב סיבת הדבר. ואולי כדי לרמוז שהיה נס מאת ה' שנערי המלך משרתיו ענו למלך.

פסוק ד' "ויאמר המלך מי בחצר, והמן בא" - בדיוק באותו זמן הגיע המן למלך לבקש לתלות את מרדכי, (היה זה באמצע הלילה). הגר"א וה"יוסף לקח' מבארים שדרכו של המשנה למלך היה להגיע למלך אחרון, אחרי כל השרים, ורק באותו יום המן הגיע מוקדם, משום שזרש וחכמיו יעצו לו "ובבוקר בא אל המלך". כיון שהמן הגיע מוקדם, הטיל עליו המלך להרכיב את מרדכי על הסוס. אם המן היה מגיע כדרכו בשעה מאוחרת, המלך היה מטיל את הרכבת מרדכי על שר אחר.

לכן לא אמרו למלך שמרדכי קיבל, אבל כשאמרו שאינם יודעים אם מרדכי קיבל, ואח"כ היה מתברר שמרדכי לא קיבל, לא היה המלך מעניש אותם כי לא שקרו עליו.

מדוע הוצרך המן לבקש רשות מהמלך לתלות את מרדכי, הרי המלך נתן לו את טבעתו והרשה לו לעשות כל מה שהוא רוצה. ועוד שמרדכי עבר על מצות המלך להשתחוות להמן, וכבר חייב מיתה על זה, ומדוע המן צריך לקבל רשות מהמלך להרוג אותו, יכול היה המן לתבוע להעניש את מרדכי כמו שמענישים את כל מי שעובר על חוקי המלך.

יתכן שהסיבה שהמן היה צריך לבקש רשות מהמלך להרוג את מרדכי, היא משום שמרדכי היה יושב בין שרי המלך, כמו שביארו האלשיך והגר"א בפסוק "ומרדכי יושב בשער המלך", שהושיבו בין שרי המלך. לכן מחמת חשיבותו אי אפשר היה להורגו כמו כל אדם ע"פ חוקי המשפט, אלא רק ברשות המלך. יש בדבר זה נס נסתר שהמלך הושיב את מרדכי בין השרים, וע"י כך שמר עליו הקב"ה שלא יאונה לו כל רע מהמן הרשע.

מצאתי מקור לביאור זה בדברי האלשיך. כתוב במגילה שהמלך אמר להמן "מהר קח את הלבוש וגו' ועשה כן למרדכי היהודי". וביאר האלשיך (ו-ז): כי באומרו "ועשה כן למרדכי", חשש (המלך) פן יאמר המן, הלא זה הוא עבד לי קנוי להשמיד וכו' בכלל כל היהודים, ואיך אעשה לו הכבוד הזה. על כן אמר "היהודי היושב בשער המלך", לומר אע"פ שהוא יהודי לא נמכר לך, כי הלא הוא משרי המלך היושב בשער המלך, שהוא לשון ישיבת שררה, עכ"ל.

מבואר בדבריו שמרדכי לא היה בכלל הגזירה של להשמיד ולהרוג, כיון שהוא משרי המלך. ואפשר לומר שמטעם זה גם לא יכל המן להרוג את מרדכי ללא רשות המלך. שוב מצאתי שכן תירץ בספר 'עקידת יצחק' (פ"ה) שכיון שהיה מרדכי מיושבי שער המלך לא הייתה רשות להמן להורגו.

"והמן בא לחצר בית המלך החיצונה" - ה'מלא העומר' עומד על כך
שאסתר המלכה פחדה לבוא לחצר הפנימית ללא רשות מהמלך, ואילו המן לא

פחד והגיע בלי רשות.²⁶ וביותר שזרש אמרה לו "ומחר בבוקר בא למלך", כלומר שהיה ברור לה שהוא יוכל להכנס למלך. מזה אפשר ללמוד על הקרבה שהייתה בין המן לאחשורוש, ואעפ"כ לא עמדה לו קירבתו, והמלך תלה אותו על עץ. ללמדנו גודל הנס שעשה הקב"ה לעמ"י.

פסוק ו' "מה לעשות באיש" - הגר"א מבאר שהמלך לא אמר מה לעשות "במרדכי", כי היה מתיירא שאם יאמר במרדכי, יאמר (המן) שיתן לו כל המלוכה, כי סבר (אחשורוש) שגם הוא אוהב למרדכי, לכן אמר סתם, עכ"ד.

היה בדבר זה נס נסתר, כי אם המלך היה אומר "במרדכי", לא היה המן מייעץ מה שייעץ, אלא היה אומר שלמרדכי מספיק לתת איזו מתנה קטנה ותו לא, כמו שאמר אחרי שאחשורוש גילה לו שכוונתו למרדכי, כמבואר בגמ' במגילה (דף טז.).

יש להוסיף בגודל נס נסתר זה, כיצד חשב המלך כזאת מחשבת שטות וטעות שרחוקה מהמציאות, שהמן אוהב את מרדכי, הרי המן שנא את מרדכי בכל ליבו, והיה מוכן להרוג עם שלם, כדי שמרדכי יהרג. וגם היה מוכן לשלם עבור זאת עשרת אלפים ככר כסף. וע"כ ששנא מאוד את מרדכי, ועליו חושב המלך שהוא אוהב את מרדכי. ועוד, הרי רק לפני ימים ספורים ביקש המן מאחשורוש להרוג את כל היהודים, ובוודאי שהמן אינו אוהב יהודים, וכיצד חשב המלך שהמן אוהב את מרדכי היהודי. אלא וודאי שה' הכניס לליבו מחשבת טעות כזאת, כדי שיאמר "מה לעשות באיש", ולא "מה לעשות במרדכי", כדי שהמן יטעה שהמלך מתכוון אליו, וע"י כך יקבל מרדכי כבוד גדול.

---

²⁶ אולי י"ל שאסתר חששה להכנס ללא רשות לחצר הפנימית, ואילו המן הגיע ללא רשות לחצר החיצונה. אך אם יש הבדל בין שתי החצרות, מדוע אסתר נכנסה לחצר הפנימית והסתכנה, הרי יכלה להכנס לחצר החיצונה ויקרא לה המלך כמו להמן.

"ויאמר המן בליבו וגו' יותר ממני" - להמן היה ברור שמדובר בו, ולכן יעץ עצה כזאת. אם היה לו ספק קלוש שמדובר במישהו אחר, וודאי לא היה מציע כזאת עצה, לתת כבוד למישהו אחר.

מפסוק זה ניתן ללמוד שהיחסים בין המן למלך היו יחסים טובים וקרובים, שהיה ברור להמן שרק לו המלך רוצה להיטיב, ולמרות כל זאת אמר המלך להמן שירכיב את מרדכי ברחוב העיר, ובוודאי ידע המלך שיש בזה ביזיון גדול לידידו המן. ואח"כ גם ציווה להורגו בתליה על עץ, שהיא מיתה בזויה מאוד. ולא הועילה להמן הידידות הגדולה שהייתה בינו לבין המלך. כל זאת משום שהקב"ה מסבב כל הסיבות ראה שעמ"י שב בתשובה על העבירות שחטא, והגיע הזמן לבטל את הגזירה, ולכן תם זמנו של המן הרשע, שאינו אלא מקל בידו של הקב"ה, כמו שנאמר (ישעיה י-ה) "הוי אשור שבט אפי, ומטה הוא בידם זעמיי".

הטעם שהמן טעה וחשב שמדובר בו עצמו, מבאר הגר"א כי אחשוורוש שאל אותו מה לעשות במי שהמלך "חפץ ביקרו", היינו שהמלך חפץ לתת לו יקר, ולא אמר גם לשון גדולה, כמו שאמר בתחילה כששאל את משרתיו, "מה נעשה יקר וגדולה למרדכי". וביאר הגר"א ש"יקר" זה כבוד, ו"גדולה" זו ממון. ולכן טעה המן, שאם המלך היה אומר גם גדולה, לא היה המן חושב שהמלך מתכוון אליו, כי איזה גדולה אפשר להוסיף לו, הרי המלך כבר נתן לו ממון הרבה²⁷, אבל ביקר היינו כבוד, אפשר להוסיף לו, שירכב על סוס של המלך, וילבש כתר מלכות, וכמו שיעץ למלך כשחשב שהכבוד עברו.

אלא שא"כ צ"ב, מדוע כשאחשוורוש שאל את המן מה לעשות באיש שהמלך חפץ להיטיב אתו, הוא אמר רק "יקר" (ביקרו), ולא אמר גם "גדולה", כמו שאמר בתחילה כששאל את משרתיו. מבאר ה"יוסף לקח" משום שאחשוורוש רצה למעט בשכרו של מרדכי שיקבל רק יקר ולא גדולה.

---

²⁷ על הפסוק (תחילת פ"ג) "גידל המלך אחשוורוש את המן", מבאר הגר"א שגידל הכוונה בממון, שנתן להמן ממון רב.

אך דבר זה עצמו היה הסיבה שלבסוף הרבה את שכרו של מרדכי, כי בגלל שאמר רק יקר ולא גדולה, המן טעה וחשב שהמלך מתכוון אליו, ולכן יעץ למלך לתת לו הרבה יקר (כבוד) לפי המושגים שלו, ובוודאי להמן היה מושגים רחבים מאוד בכבוד, והמלך ציווה עליו לעשות את כל הכבוד הזה למרדכי. א"כ מה שהמלך עשה כדי למעט בשכרו של מרדכי, זה עצמו גרם להרבות את שכרו.

כתב ה'טעמא דקרא', אם המן היה מתבונן היטב הוא היה מבין שהמלך לא מתכוון אליו, (או לפחות היה צריך להתעורר ספק בליבו שאין הכוונה אליו). כי אם המלך היה מתכוון אליו, היה יכול לשאול אותו במפורש מה אתה רוצה שיעשו לך, ולמה שאל אותו בדרך ברמז. אלא מאת ה' הייתה זאת, שברוב גאוותו לא עלה בדעתו שיכול להיות שהמלך רוצה לכבד אדם אחר חוץ ממנו.

פסוק ח' "יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך, וסוס אשר רכב

עליו המלך, ואשר ניתן כתר מלכות בראשו" - לכאורה היה צריך להיות כתוב "וכתר מלכות אשר ניתן בראש המלך", כמו שכתוב לגבי הלבוש והסוס, צ"ב מדוע יש שינוי בסגנון הפסוק. נראה שמחמת קושיא זו ביארו המפרשים שהמן לא התכוון שיניחו כתר של המלך על ראשו. אלא כוונתו הייתה שיתנו כתר מלכות בראש הסוס, כמו ששמים על הסוס של המלך בזמן שהמלך רוכב עליו. ("ואשר נתן כתר מלכות בראשו", הכוונה על הסוס). או שכוונתו הייתה שיביאו את הסוס שרכב עליו המלך בעת שניתן כתר מלכות בראשו, היינו ביום שהוכתר למלוכה. ("ואשר נתן כתר מלכות בראשו", הכוונה על המלך).

אך המלך לא הבין נכון את דבריו המן, וחשב שרצונו ללבוש את הכתר של המלך, וממילא התחזק חשדו שהמן רוצה להורגו. ז"ל פסיקתא זוטרתא: כיון שהזכיר הכתר מיד נשתנו פניו של מלך, אמר ודאי זה הוא החלום שהייתי רואה, אמר אין דעתו של זה כי אם למלוך תחתיו, עכ"ל. ודאי היה הדבר נס מאת ה' כדי להשניא את המן על אחשורוש.

נס נוסף יש בפסוק זה כיצד לא חשש המן שבקשה כזו ללבוש את בגדי המלך ולרכוב על הסוס של המלך, עלולה לגרום למלך לחשוד בו שרוצה לקחת את

המלכות, כמו שתמה האלשיך ז"ל: כל איש חכם לב ישום וישרוק על ערלת לבב המן, איך שם נפשו בכפו בהקשותו לשאול יביאו לבוש מלכות וכו', והלא אחת דתו להמית הלוּבוש לבושו של מלך או רוכב על סוסו, באופן כי בנפשו ידבר הדובר דבר רע ומר כדבר הרע הזה, ומה זה ערב אל לבו לדבר דבר כזה, עכ"ל.

כנראה הידידות של המן עם המלך הייתה כ"כ גדולה שכלל לא חשש שהמלך יחשוד בו שרוצה לקחת לו את המלכות. רק שהמן לא ידע שבלילה המלך חלם שהוא מנסה להורגו ולמלוך תחתיו, ולכן דברי המן עוררו כעס אצל המלך.

פסוק ט' "והלבישו וגו' והרכיבוהו וגו' וקראו לפניו" - המלבי"ם
עומד על כך שכשהמן יעץ למלך הוא דיבר בלשון רבים, "והלבישו, והרכיבוהו, וקראו לפניו", היינו ששרים רבים יעשו כן למי שהמלך חפץ ביקרו, ולא שר אחד בלבד. ואמר כך כדי להרבות את כבודו. אבל כשהמלך ציווה את המן לעשות כן למרדכי, הוא אמר לו לעשות את הכל לבדו, כמו שכתוב: "קח את הלוּבוש וגו', ועשה כן למרדכי היהודי", ולא שיעשה כן בעזרת שרים נוספים. הגר"א מבאר שזו הייתה כוונת המלך במה שאמר "על תפל דבר מכל אשר אמרת", היינו שגם דברים שאמרת שאחרים יעשו תעשה הכל אתה בעצמך.

הבדל זה בין עצת המן למלך, לבין מה שהמלך הטיל על המן לעשות בפועל, הוא נס נסתר מאת ה', להגדיל את מפלתו של המן, שהרי אם היה עושה כן יחד עם שרים נוספים, לא הייתה בושתו כ"כ גדולה, אבל כיון שהיה צריך לעשות הכל לבדו, כבודו הושפל עד עפר.

פסוק י' "ויאמר המלך להמן וגו' ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך" - כתוב בתרגום שני (וכ"כ בגמ' בקצרה): ויען המן אל המלך,
יש יהודים רבים בשושן הבירה ושם מרדכי אל איזה מהם אלך. אמר לו המלך למרדכי היהודי אשר דיבר טוב על המלך, היושב בשער המלך. והיה כאשר שמע המן כן, פני המן חפו ונעשו כשולי קדירה, וחשכו עיניו, ופיו נתעקם, ומחשבתו נתבלבלה, וארכובתיה דא לדא נקשן, ויען ויאמר אל המלך, אדוני המלך רבים הם מרדכי שיש בעולם, ואיני יודע על איזה מרדכי אתה אומר לי. ויען המלך

הלא אמרתי לך על מרדכי היושב בשער המלך, ויאמר המן הרבה הן שערי המלך ואיני יודע על איזה שער אתה אומר לי, אמר המלך הלא אמרתי לך מרדכי היהודי היושב בשער שנכנסים בה מבית הנשים ועד בית המלך וכו', עכ"ל.

צ"ב מדוע המן שאל את המלך לאיזה מרדכי היהודי הוא מתכוון, הרי יכל להנצל מכל הביזיון הגדול של הרכבת מרדכי, כיון שהמלך לא פירש לו לאיזה מרדכי הוא מתכוון, יכל המן להרכיב מרדכי אחר ולומר למלך שהבין שכוונתו למרדכי שהרכיב, ולקוות שעד שהמלך יגלה שהרכיב בטעות מרדכי אחר ממה שנתבקש, המלך כבר ירגע ויסכים לתת למרדכי היהודי דבר אחר, או יסכים ששר אחר ירכיב את מרדכי ולא שדווקא המן יהיה צריך להרכיב אותו על הסוס. אלא ודאי היה זה מאת ה' כדי להשפיל את המן, ולתת גדולה למרדכי היהודי.

"אל תפל דבר מכל אשר דברת" - מדוע אחשוורוש ציווה את המן שהיה ידיד טוב שלו, לתת כבוד גדול כזה למרדכי, וכי לא היו לו שרים פחותים מהמן, שהיה המשנה למלך וידידו הקרוב. ובפרט שלמרדכי לא משנה מי ירכיב אותו. אלא מאת ה' היה הדבר כדי להשפיל את המן.

יש בנותן ענין להביא את דברי התרגום שני שמבואר בהם עד כמה גדולה הייתה השפלה של המן, וכמה ניסה להניא את המלך מהשפלה זו, ולמרות זאת לא הסכים המלך לבקשתו וציווה עליו להרכיב את מרדכי.

ז"ל: ויהי כאשר שמע המן כן, פני המן חפו ונעשו כשולי קדירה וחשכו עיניו ופיו נתעקם ומחשבתו נתבלבלה וארכובתיה דא לדא נקשן וכו', אז השיב המן בפחי נפש לאמר זה האיש הוא שונאי ושונא אבותי הנה עשרת אלפים ככרי כסף יותן לו ויקר וגדולה כזאת לא יעשה לו, השיבו המלך גם את הכל יקח, עשרת אלפים ככרי כסף צא ותן לו, ועל כל ביתך אני משליטו וכמשפט הזה יעשה לו.

השיבו המן ויאמר לו עשרה בנים אשר לי ירוצו לפניו ויקר וגדולה כזאת לא יעשה לו. ויאמר המלך אתה ובניך ואשתך עבדים תהיו למרדכי וכמשפט הזה יעשה לו. ויאמר המן איש נבזה והדיוט הוא, יפקידהו המלך פקיד על אחת

ממדינות המלך ויקר וגדולה כזאת לא יעשה לו. ויאמר המלך על כל מדינות מלכותי אני מפקידו ומשליטו ועל פיו ישק כל עמי בים וביבשה וכמשפט אשר אמרת יעשה לו. ויאמר המן טבעי (מטבע שלי) וטבעך הולך בכל המדינות, טבעו וטבעך ילך בכל העולם ויקר גדולה כזאת לא יעשה לו. ויאמר המלך איש אשר דיבר טוב על המלך והציל נפשו ממות, טבעי וטבעו ילך בכל העולם וכמשפט אשר אמרתי יעשה לו. ויאמר המן אל המלך הנה הרצים יצאו דחופים בדבר המלך לכל מדינות מלכותך לאבד את כל עם מרדכי ויקר וגדולה כזאת איך יעשה לו. ויאמר המלך האיגרות והרצים ששלחתי אני אבטל אותן, ואל תפל דבר מכל אשר דיברת. ויגער בו בזעם ויקצוף ויאמר לו המן המן מהרה מהרה צא ועשה, אל תפל דבר מכל אשר אמרתי לך.

ויהי כאשר ראה המן כי חמת המלך בערה בו ודבריו אינם נשמעים, הלך ונכנס לבית גנזי המלך וקומתו כפופה, אזניו נעזבו, עיניו חשכו, פיו עקומה ולבו מטומטם, ומעיו מתחתכים, ומתניו מלאו חלחלה וארכבותיה דא לדא נקשן, ולקח משם כל עדיי מלבושי מלכות אשר לבש בהם המלך ביום ראשית ממלכתו, ושאר תכסיסי מלוכה כאשר ציוה לו המלך ויצא משם מבוהל, עכ"ל.

צ"ב לאיזה צורך עשה ה' נס זה של השפלת המן, שנאלץ להרכיב את מרדכי ברחוב העיר ולקרא לפניו "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", הרי נס זה אינו שייך להצלחה של עמ"י, כיון שגזירתו של המן נשארה קיימת, ומה התועלת בנס זה.

כתב ה'אבן עזרא' (ה-ח): לפי דעתי איחרה אסתר לדבר ביום הראשון במשתה היין, בעבור שלא ראתה שום אות שחידש ה' בעבור תענית ישראל, וכאשר עשה ביום השני דבר גדולת מרדכי, חיזק ליבה, עכ"ל. וכ"כ הגר"א (ה-ח): לכך דחתה עד למחר, כי שמא תדע דבר שמזה יודע שגם מן השמים הסכימו כמו שהיה, ולכך אמרה שמחר אעשה כדברך ואגיד לך, עכ"ל.

מבואר בדבריהם שכשאסתר ראתה שהמן מתחיל ליפול לפני מרדכי, הבינה שזה אות משמיים שהמן הולך ליפול לגמרי, ולכן אמרה למלך במשתה, שהמן

רוצה להרוג אותה ואת עמה. א"כ הצורך בנס זה היה שיהיה לאסתר אות משמיים שיכולה לבקש מהמלך לבטל את הגזירה ולהציל את עמ"י.

בתחילה חששה אסתר לבקש מהמלך על הצלת עמ"י, כיון שגם המלך עצמו רצה להרוג את היהודים, והסכים לגזירת המן, ובוודאי לא העיזה לבקש זאת בפני המן. מה שנתן לה לבסוף את האומץ לבקש מהמלך, ולדבר נגד המן בפניו, הוא האות משמים שהמן מתחיל ליפול, ודבריה למלך יצליחו לבטל את הגזירה.

עוד ביאר ה"יוסף לקח" בטעמו של נס זה, להודיע ש"עצת ה' היא תקום", וכל עצת רשעים על אף היותה בעיון וחכמה, הקב"ה מסכל דעתם מצד לצד, ותהיה עצתם סיבה לרעתם ומפלתם. מה שזרש וחכמיו של המן יעצו לו לבוא אל המלך מוקדם כדי לסובב רעה למרדכי, וע"י כך יבוא למשתה שמח, זה עצמו היה הסיבה שבאה רעה להמן, שבגלל שבא למלך מוקדם הטיל עליו המלך להרכיב את מרדכי, ובא לביתו אבל וחפוי ראש.

"מהר קח את הלבוש ואת הסוס" - הקשה ה"יוסף לקח" מדוע
אחשוורוש כ"כ מיהר וזירז את המן לשלם למרדכי על שהציל אותו. הרי אין דרך המלכים לעשות דברים בבהילות, ובפרט שעבר זמן רב מאז שמרדכי הציל אותו, א"כ מדוע היה כ"כ נחוץ לשלם למרדכי מיד.

וביאר שהמלך לא הבין מה מטרתה של אסתר שבאה והזמינה אותו למשתה, הרי בוודאי יש לה מטרה חשובה מאוד, שהיה כדאי לה להסתכן עבורה להכנס בלי רשות. ולמרות שאמר לה שיכולה לבקש עד חצי המלכות, עדיין לא גילתה לו את רצונה. חשב המלך לעצמו, עבור עצמה היא וודאי לא מבקשת, שהרי לא חסר לה דבר בבית המלכות, וכנראה רוצה לבקש עבור מישהו אחר, ומי יכול להיות אותו אחר, הרי לאסתר אין אב ואם, וגם אמרה שאינה מכירה את משפחתה, אלא וודאי רצונה לבקש עבור מרדכי שגידל אותה, ואם לא שמגיע למרדכי תמורת איזה דבר שעשה למלך, אסתר לא הייתה מבקשת עבורו. א"כ צריך לבדוק מה מגיע למרדכי, כדי לשלם לו לפני שאסתר תבקש בשבילו

במשתה. לכן רצה למהר את התשלום למרדכי לפני המשתה, כדי שאם אסתר תבקש עבורו, הוא יוכל לומר לה שכבר שילם לו ולא מגיע לו עוד.

מוסיף ה'יוסף לקח' שמטעם זה אחשורוש אמר להמן להרכיב את מרדכי ולא חיכה שיבוא שר אחר להטיל עליו להרכיב את מרדכי, כיון שכך יהיה הדבר יותר בזריזות. ועוד כיון שהמן יבוא יחד אתו למשתה של אסתר, ואם אסתר תבקש עבור מרדכי, הוא יוכל לומר לה כבר נתתי לו, והמן יוכל להעיד על כך.

צ"ב כיצד לא חשב אחשורוש על הדבר הפשוט ביותר, שאסתר רוצה לבקש להציל את מרדכי היהודי מגזירת המן. הרי אחשורוש עצמו שמע והסכים לגזירה כמה ימים קודם. נראה לומר שאחשורוש לא ידע שהמן ציווה באגרות על הריגת היהודים, כמו שיובא לקמן (ז-ז בהערה), כיון שהמן עשה בערמה והסתיר את כוונתו האמיתית מאחשורוש, ולכן אחשורוש לא העלה זאת בדעתו.

א"כ יוצא שזה שהמן הסתיר את מזימתו מאחשורוש, גרם בעקיפין שאחשורוש ייטיב למרדכי לפני המשתה, ויטיל על המן את ביצוע התשלום למרדכי, כי אם אחשורוש היה יודע על הגזירה, בוודאי היה מעלה בדעתו שבגלל הגזירה אסתר באה לבקש ממנו, ולא היה ממהר להיטיב למרדכי, וממילא לא היה מצוה את המן לעשות את הכבוד למרדכי.

"ועשה כן למרדכי היהודי" - כתב האלשיך שמהכבוד שכיבד המן את מרדכי, יש ללמוד שהקב"ה משלם לכל אחד מידה כנגד מידה בדיוק כמו מה שעשה, ומרדכי קיבל בדקדוק על מה שעשה לכבוד ה'.

ז"ל: לעומת אשר לא השפיל קומתו לפני המן, על במותיו ידרוך, ומה גם למאמרם ז"ל (דף טז.) שעל גביו דרך לעלות על הסוס. ולעומת אשר לבש שק, יביאו לבוש מלכות וגוי'. ולעומת אשר רגלים רצת ותלא (התעייפו מחמת הליכה), כאומרו "ויצא ברחוב העיר", על כן, "וסוס אשר רכב וגוי' וירכיבהו ברחוב העיר". ולעומת האפר שבראשו, כאומרו "וילבש שק ואפר", עתה נאמר

"ואשר ניתן כתר מלכות בראשו". ולעומת "צעקה גדולה ומרה ברחוב העיר", עתה "ירכיבוהו ברחוב העיר ושם יקראו לפניו ככה יעשה לאיש".²⁸

פסוק יב' "והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש" - בגמ' במגילה (דף טז.) מבואר מדוע היה המן אבל וחפוי ראש. כשעברו המן ומרדכי ליד בית המן, בתו של המן עמדה על הגג וראתה אותם ואמרה בליבה, ודאי מי שרוכב על הסוס זה אבא שלי, ומי שמוליך אותו זה מרדכי. וזרקה את עביט בית הכסא על ראשו של המן בחושבה שהוא מרדכי. הרים המן את ראשו כדי לראות מי זרק עליו את העביט, ראתה בתו שזרקה על אביה, נפלה מהגג ומתה. לכן היה המן אבל על בתו, וחפוי ראש בגלל מה שאירע לו, עכ"ד הגמ'.

וצ"ב אמנם בתו של המן לא העלתה על דעתה שאביה מוליך את הסוס, אך מדוע חשבה שאביה הוא זה שרוכב על הסוס, אולי ציווה המלך לכבד שר אחר. עוד צ"ב מדוע היה ברור לה שמרדכי הוא זה שמוליך את הסוס, וכי אי אפשר שיצווה המלך שר אחר שירכיב את אביה.

נראה שיש ללמוד מכך על מעמדו החשוב של המן אצל אחשורוש, עד שבתו כלל לא העלתה על דעתה שיש מישהו שהמלך חפץ ביקרו יותר מאבא שלה. וגם היה ברור לה שכיון שכל מה שאביה מבקש המלך מסכים לבקשתו, א"כ בוודאי המן ביקש מהמלך שמרדכי ירכיב אותו, כיון שזו שמחה בשבילו לראות את שונאו מתבזה לעין כל. ולכן היה ברור לה שמרדכי הוא זה שמרכיב את אביה על הסוס. למרות כל זאת ציווה אחשורוש את המן להרכיב את מרדכי, בהיפך כל הסתברות.

פסוק יג' "ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו" - הגר"א מבאר שחכמיו של המן אמרו לו שישבור את העץ שהכין למרדכי, ויעשה עמו שלום. אבל דעת המן

---

²⁸ מה שלא שולם למרדכי על שקרע את בגדיו, ("ויקרע מרדכי את בגדיו"). ביאר האלשיך שע"י קריעת בגדיו פרע מרדכי את החוב של זקנו בנימין בן יעקב, כמו שאמרו חז"ל: בנימין גרם שיקרעו אחיו שמלותם, כמה דאת אמר (בראשית מד) "וימצא הגביע באמתחת בנימין ויקרעו שמלותם". יבוא מרדכי מבניו של בנימין ויקרע על ישראל.

הייתה, שציווי המלך להרכיב את מרדכי על הסוס, הוא מקרה, ועדיין יוכל לתלות את מרדכי אח"כ, ולכן לא שבר את העץ. דבר זה נס הוא, שלמרות שאשתו וחכמיו אמרו לו לשבור את העץ, לא שמע המן לעצתם, ותלה את נפילתו במקרה חד פעמי. אם המן היה שומע לעצתם ושובר את העץ, המלך לא היה רואה את העץ מהמשתה, והמן לא היה נתלה.

נראה להוסיף בגודל הנס, שבמדרש רבה (ט-ב) כתוב שהיו להמן שלוש מאות שישים וחמשה יועצים, וגם זרש אשתו הייתה יועצת שלו כמו שכתוב במגילה. ומוסיף המדרש שזרש אשתו הייתה חכמה יותר מכל היועצים, ואע"פ שכ"כ הרבה יועצים וגם זרש אשתו אמרו לו לשבור את העץ, לא שמע להם וסמך על דעתו בלבד.

ה'יוסף לקח' והגר"א מבארים שבדיוק בזמן שהמן התווכח עם אשתו וחכמיו, האם לשבור את העץ שהכין למרדכי, הגיעו הסריסים להביאו למשתה. חרבונו, שהיה אחד מסריסים אלו, שמע את הויכוח, ולכן ידע לומר למלך אח"כ על העץ שהכין המן לתלות את מרדכי. היה בזה נס נסתר, שבדיוק בזמן שהסריסים הגיעו לקחת את המן למשתה, דברו המן וחכמיו בענין העץ, וחרבונו שמע את דבריהם.

"וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו" - בגמ' במגילה (דף טז). כתוב: "וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו", אוהביו מבעי ליה. אמר ר"י כיון שאמרו דבר חכמה, אע"פ שהם מאומות העולם, חכמים קרי להו. אלא שלא ביארה הגמ' מהו דבר החכמה שאמרו לו. מבאר האלשיך: כי כל עניניהם היו ע"פ חכמת איצטרלוגיא, והשיגו ע"פ חכמתם את אשר יקרה לו ע"י זרע בנימין, כנודע מרז"ל (בראשית רבה עג-ה) שכל נפילת אדום ועמלק היא ע"י בני בניה של רחל. לפי זה ביאר האלשיך את עומק הנס שטמון בפסוק הבא.

"אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלת לנפול לפניו לא תוכל לו"

- כתוב בגמ' במגילה (דף טז): "אם מזרע היהודים מרדכי וגו'", אמרו ליה אי משאר שבטים קאתי, יכלת ליה, ואי משבט יהודה ובנימין ואפרים ומנשה, לא

יכלת ליה. וביאר רש"י: אם מזרע היהודים - יש זרע ביהודים, שאם הוא בא מהם, לא תוכל לו. הקשה בספר 'וגבר ישראל' אם זרש וכל יועצי המן ידעו שיש זרע ביהודים שהמן לא יוכל להלחם עמו, מדוע בתחילה כשיעצו להמן לתלות את מרדכי לא אמרו לו שקודם יבדוק מאיזה שבט הוא, והיו מונעים ממנו נפילה זו. אלא מאת ה' הייתה זאת כדי שיעשה את העץ שעליו יתלה בעצמו.

פסוק יד' "עודם מדברים עמו וסריסי המלך הגיעו, ויבהילו להביא את המן" - ביאר האלשיך: לפי חכמתם זאת, עוד מעט היו הולכים ומבארים לו הדבר איך יהיו נפילות אלו, ועל ידי מי, באופן שידע כי אסתר פחים טמנה לו במשתה אשר עשתה לו. וא"כ היה אפשר שילך מיד אל המלך לומר התנצלות על הדבר, באמור כי לא ידע כי אסתר מזרע היהודים הייתה, ולא אותה כיוון לקנות (להרוג). וגם המלך יאמין לו, כי לא הגידה אסתר את עמה, באופן כי בבוא דבר המלכה אל המלך לאמר, "כי נמכרנו אני ועמיי", לא יקצוף המלך על המן. על כן האלוקים עשה שעודם מדברים עמו טרם יכלו לדבר דבריהם ולגלות ענין מפלתו ע"י אסתר, והנה סריסי המלך הגיעו ויבהילו להביא את המן, ולא שבקו להו לאסוקי למלתייהו, שאם לא כן היו מגידים הדבר.

כתוב בגמ' במגילה (דף טז.): "וסריסי המלך הגיעו ויבהילו" מלמד שהביאוהו בבהלה. וביאר רש"י ולא רחץ יפה מטינופו. המן לא הספיק להתרחץ מהלכלוך שנשפך עליו, והלך למשתה מלוכלך. דבר זה היה בזיון גדול למלך, ובוודאי העלה את כעסו, וגרם להשפלתו של המן לפני המלך והמלכה במשתה.

פרק ז'

בפרק זה מסופר שאחשורוש בשעת כעסו ציווה לתלות את המן על העץ. (יתכן שאח"כ התחרט על כך, אך את הנעשה אין להשיב). נס זה התרחש ע"י צירוף כמה מאורעות שמחמתם גאתה חמת המלך עד כדי כך שאמר לתלות את המן

ידידו ואוהבו הגדול. המאורעות האלו שהעלו את חמתו של אחשורוש, היו ניסים נסתרים מאת ה' כמו שיבואר.

פסוק ד' "כי נמכרנו אני ועמי" - במילים אלו אסתר מגלה לאחשורוש שהיא יהודייה, ובעצם מתברר לאחשורוש שאסתר שיקרה כל השנים במה שאמרה שאינה יודעת את מוצאה. היה מתבקש שאחשורוש יכעס עליה על כך מאוד, אך אחשורוש לא כעס עליה, אלא הפנה את כל כעסו כלפי המן.

יש להוסיף בגודל הנס, אם אסתר הייתה מסבירה לאחשורוש מדוע שיקרה ולא גילתה לו את מוצאה, אפשר שע"י כך היה נרגע ולא היה כועס. אך אסתר לא אמרה לאחשורוש את הסיבה מדוע הסתירה ממנו את מוצאה, שהרי הסיבה האמיתית שמרדכי ציווה עליה שלא תגיד שהיא יהודייה, הייתה שהמלך לא ירצה בה לאשה, וזאת לא יכלה לומר לו, כי היה כועס יותר, ולמרות שאסתר לא גילתה לו מדוע שיקרה, לא כעס עליה אחשורוש.

עוד יש להוסיף, אחשורוש היה יכול לומר לאסתר שהיא עצמה גרמה לגזירה, משום שאם הייתה מגלה שהיא יהודייה, לא היה עולה על דעתו של המן לגזור על היהודים כזו גזירה, וגם הוא עצמו לא היה מסכים לגזירה. כמו שכתוב בתרגום שני (ח-ז) שאחשורוש אמר כך לאסתר כשהתחננה לפניו שיעביר את רעת המן. ז"ל: הרי מתחילה את אשמה בזאת, כי שאילתיך מאיזה עם את כדי למנות מהם מלכים ושרים וכו', ואת אמרת לי אינני יודעת, כי אבי ואמי מתו עלי בהיותי ילדה קטנה, עכ"ד. אעפ"כ כשאסתר גילתה לו שהיא יהודייה, לא אמר אחשורוש לאסתר כלום, אלא קיבל את דבריה, וכעס על המן.

לעיל (תחילת פרק א') הובאו דברי הגמ' שאחשורוש שנא מאוד את היהודים, ואפילו יותר מהמן, ופתאום התברר לו שאשתו היא מהעם הכי שנוא עליו. לכאורה דבר זה היה צריך להשפיל את מעמדה של אסתר בעיניו, ובוודאי שלא לעשות את בקשתה. אך בגמ' (דף טז.) מבואר שבגלל שנודע לו מוצאה שהיא ממשפחת שאול המלך, כיבד אותה יותר מלפני כן כשלא ידע את מוצאה.

ז"ל הגמ': "ויאמר המלך אחשורוש, ויאמר לאסתר המלכה", ויאמר ויאמר למה לי, א"ר אבהו, בתחילה ע"י מתורגמן, כיון דאמרה ליה בת מלכים אנא, מבית שאול קאתינא, מיד "ויאמר לאסתר המלכה".

"כי אין הצר שוה בנק המלך" - כתוב בגמ' במגילה (דף טז.): "כי אין הצר שוה בנזק המלך". אמרה לו צר זה אינו שוה בנזק של מלך. איקני בה בושתי וקטלה, השתא איקני בדידי, ומבעי למקטלי, עכ"ל.

צ"ב מדוע המן שתק ולא אמר למלך שלא התכוון לכלול את אסתר בגזירה, כיון שכלל לא ידע שהיא יהודייה.

פסוק ו' "ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה" - בגמ' במגילה (דף טז.). כתוב: אמר ר"א מלמד שהייתה מחווה כלפי אחשורוש, ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן.²⁹ הקשה הגר"א מדוע רצתה אסתר להצביע על אחשורוש, וכי לא חשבה שע"י כך יכעס עליה, ולא יסכים לבקשתה לבטל את גזירת המן. ותירץ: מפני שאמרו חכמים שכח הדמיון עושה רושם באדם, כמו שראינו שרוצה לקרות שמעון וקורא ראובן, והיינו כיון שבמחשבתו היה ראובן. ודע שבכל הצדיקים היה דרכם לכשידברו דברים לפני המלך, היה ליבם ומחשבתם דבוק להקב"ה יתברך שמו וכו'. וכן כאן בליבה היה להקב"ה, והיה במחשבתה על אחשורוש, ומחמת הדמיון הזה טעתה ומחווה בידה כלפי אחשורוש, ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן, עכ"ד.

---

²⁹ המפרשים התקשו היכן נרמז בפסוק שרצתה להצביע על אחשורוש ובא מלאך וסטר את ידה שתצביעה על המן. בהערות לספר 'תורה תמימה' ביאר, שלכאורה מדוע אסתר הזכירה את שמו של המן, הרי כיון שאמרה "הזה" ודאי כוונתה להמן, והייתה צריכה לומר "איש צר ואויב הזה". אלא וודאי שבליבה היה לומר על אחשורוש, אך בא מלאך וסטר את ידה כלפי המן, וע"י זה הכירה בטעותה ואמרה בפירוש "המן הרע הזה". באמת שיש גירסא בגמ': והטה את ידה ואמרה המן הרע הזה.

מבואר בדבריו שעיקר מחשבתה של אסתר כשדברה עם אחשורוש הייתה לקב"ה, ומחמת כך רצתה בטעות להצביע על אחשורוש כאשם בגזירה כיון שהסכים לה, ונעשה לה נס נסתר שידה זזה והצביעה על המן ולא על אחשורוש.

"והמן נבעת מלפני המלך והמלכה" - ביאר הגר"א : פירוש לפניה היה יכול לומר, (לתרץ את עצמו), שלא היה יודע שהם משפחתה, ולפני המלך היה יכול לומר, אמת שהם עמה אבל הם רעים. אבל לפני שניהם לא היה לו תירוץ כלל, כי איך יאמר לפני המלכה שהם רעים. וגם איך יאמר למלך שלא היה יודע שהם עמה, הלא היה אומר שהם רעים ומן היושר הוא להורגם, עכ"ד.

לעיל (פ"ד) התבאר שאחד הניסים הנסתרים במגילה הוא שהמן לא ידע שאסתר יהודייה, אע"פ שהיה צריך להעלות זאת בדעתו, שהרי גדלה אצל מרדכי שהוא יהודי. בגלל שהמן לא חשד שאסתר יהודייה, הוא נפל בפח שאסתר הכינה לו. היא הביאה אותו למצב שלא היה לו איך לתרץ את עצמו, וממילא המלך כעס עליו מאוד.

אך עדיין צ"ב, מדוע כשיצא המלך לחצר, לא יצא המן אחריו, הרי בחצר היה יכול לטעון למלך את טענותיו בלי שאסתר שומעת.

נראה להוסיף את דברי האלשיך בביאור פסוק זה, בהקדם דברי הגמ' (דף טז) על הנאמר במגילה אחרי שהמן נתלה "וחמת המלך שככה", שתי שכיכות הללו למה וכו', אחת של אסתר, ואחת של ושותי. וצ"ב מדוע רק עכשיו שככה חמת המלך על הריגת ושותי, הרי כבר עברו שנים רבות (תשע שנים) מאז מותה של ושותי, וכיצד אפשר להבין שעדיין כעס המלך על מות ושותי.

ביאר האלשיך ע"פ המבואר בגמ' (דף טז). שכשאסתר אמרה למלך שהמן רוצה להרוג אותה, היא הזכירה לו שגם ושותי נהרגה בגלל עצתו של המן, ולכן התעוררה בלבו חימה עליו. וכשזכר בושותי קם במר נפשו לגינת הביתן מקום שנגזרה עליה המיתה, כי שם היה המשתה, ומשם שלח אחריה, ושם נשאלו

החכמים כדת מה לעשות במלכה ושתי, ושם ממוכן הוא המן גרם למותה, באומרו "לא על המלך לבדו עותה ושתי המלכה, כי אם על כל השרים".

לכן יצא המלך אל גינת הביתן, להתאבל על ושתי במקום בו נאבדה. כשראה המן שהמלך יוצא לגינת הביתן, הבין כי כלתה אליו הרעה מאת המלך, כי כשיצא לגינת הביתן יזכר בושתי, ותגדל חמתו עליו. מסיים האלשיך: ואיך ילך שם המן לבקש על נפשו, כי המקום ההוא יהיה לו למזכיר עוון להתפש, ואדרבה להבעיר אש חמתו עליו הלך שם. על כן עמד עם אסתר לומר לה הנה אני הסיבותי מלכותך, בהיותי גורם את מיתת ושתי, וגם עתה לא היה ליבי לקנותך, כי לא ידעתי כי יהודית את.

מדברי האלשיך עולה שדברי אסתר למלך שהמן רוצה להרוג אותה, לא היה בהם די כדי שיצווה לתלות את המן. רק משום שנוכר בושתי, שגם היא נהרגה בגלל המן, בערה בו חמתו עד להשחית. אע"פ שמזמן מותה של ושתי עברו כבר תשע שנים, כעס המלך על המן שיעץ להורגה כאילו היה הדבר אתמול שלשום. בוודאי שאלו היו ניסים נסתרים מאת ה', שהחליט שתם זמנו של המן הרשע.

הקשה היוסף לקח' מדוע הוצרכה המגילה לספר שהמן נבעת מלפני המלך והמלכה, היינו שהייתה לו אי נעימות מהמלך והמלכה, הרי נתלה מיד אח"כ, ואין צורך להוסיף שגם הייתה לו הרגשה לא טובה זמן מועט לפני שמת. ותירץ דבר זה נכתב כדי לבאר מדוע המן המתין ולא ביקש על נפשו מיד מאסתר המלכה, מדוע חיכה שהמלך יצא לחצר. וזאת משום שהמן ידע שאינו יכול לומר לאסתר שלא ידע שהיא יהודייה בזמן שאחשורוש נמצא לידם, שהרי אמר לאחשורוש שהיהודים רעים וכדאי להורגם כדברי הגר"א לעיל. לכן חיכה שהמלך יצא, ואז ביקש על נפשו מלפני המלכה. היה בדבר זה נס נסתר, כי אם אחשורוש היה שומע את המן מבקש על נפשו מאסתר, לא היה חושד בו שרוצה לכבוש את המלכה. א"כ חכמתו לחכות שהמלך יצא, נהפכה לו לרעה.

פסוק ז' "והמלך קם בחמתו" - נראה כאילו אחשורוש שכח שגם הוא הסכים ורצה בגזירה של השמדת עמ"י, אע"פ שעברו רק שלושה ימים מאז

שישב עם המן לשתות אחרי שגזרו יחד את גזירת השמד על עמ"י, וכעת כעס על המן כאלו המן לבדו גזר את הגזירה.³⁰ המן יכל לומר לאחשורוש, הרי שנינו יחד גזרנו את הגזירה, ולמלך לא היה מה להשיב על טענה זו. מדוע המן שתק ולא ניסה להרגיע את אחשורוש. אלא משום שה' סתם את פיו שלא ידבר.

גם לפי הפירוש שהובא בהערה, שאחשורוש לא ידע שהמן כתב באגרות להשמיד להרוג ולאבד, אלא חשב שהגזירה הייתה רק לאבד דתם, מ"מ יכל המן לומר למלך, הרי אמרת לי "והעם לעשות בו כטוב בעיניך", וזה מה שהיה טוב בעיני לעשות להם, ולא היה למלך לכעוס עליו.

צ"ב מדוע אחשורוש לא העלה בדעתו את האפשרות הפשוטה ביותר, שהמן לא ידע שאסתר המלכה היא יהודייה, (כמו שהמלך עצמו לא ידע), ולא הייתה

---

³⁰ בפירוש הגר"א (ג-יא) מבואר שאחשורוש לא ידע שגזירת המן היא על עמ"י, כיון שהמן לא אמר לו בתחילה על איזה עם מדובר, ולפני שהספיק לומר למלך לאיזה עם כוונתו, א"ל המלך שיכול לעשות בעם כרצונו. וצ"ע, שבגמ' (דף יד.) נראה שאחשורוש ידע על הגזירה ורצה בה. ז"ל: משל דאחשורוש והמן למה הדבר דומה, לשני בני אדם, לאחד היה לו תל בתוך שדהו, ולאחד היה לו חריץ בתוך שדהו, בעל חריץ אמר מי יתן לי תל זה בדמים, בעל התל אמר מי יתן לי חריץ זה בדמים. לימים נזדווגו זה אצל זה, א"ל בעל חריץ לבעל התל מכור לי תילך, א"ל טול אותה בחנם, והלואי. וביאר רש"י משל דאחשורוש והמן כו' - כלומר יש ללמוד מאחשורוש שאף בדעתו היה להשמידן, עכ"ד. המלבי"ם ור"י איבשיץ וה'מגילת סתרים' ביארו שהמן הטעה את המלך, במה שאמר לו "אם על המלך טוב יכתב לאבדס", משום שלמילה "לאבדס" יש שני משמעויות: א. משמעות של הריגה ואיבוד. ב. לאבדס - לאבד דתם, וכמו שנאמר "ובאו האובדים בארץ אשור", שהכוונה לרשעים. המן השתמש במילה "לאבדס" שיכולה להתפרש בשתי משמעויות, כדי שהמלך יבין שרצונו רק לאבד דתם, להעביר אותם על דתם, אך לא להורגם. אך באגרות ששלח כתב להשמיד להרוג ולאבד, היינו הריגה ממש. ולכן המלך לא ידע שנגזרה בשמו גזירת הרג על כל היהודים. לפי זה לא קשה מדברי הגמ' שנראה שאחשורוש רצה בגזירה יותר מהמן, משום שלהעביר את ישראל על דתם, ודאי שגם המלך רצה, וכמו שהובא לעיל מדברי הגמ'. יש שפירשו שמטעם זה מרדכי רצה שאסתר תמחר להכנס למלך ותספר לו על הגזירה, לפני שהמן עצמו יספר למלך את מה שכתב באגרות, וע"י כך המלך יכעס על המן שהעלים ממנו את כוונתו האמיתית.

לו שום כוונה להרוג את אסתר. ודאי שהיה זה נס נסתר מאת ה', שכיון שהמלך כ"כ כעס על המן, לא עלה בדעתו דבר פשוט כזה.

האלשיך מבאר שהמלך חשב בתחילה ללמד זכות על המן, שאולי לא הייתה כוונתו להרוג את אסתר, כיון שלא ידע שהיא יהודייה, אך כיון שבדיוק נזכר שבגללו נהרגה ושתי, לא רצה המלך לחשוב מחשבות לזכות המן.

מוסיף האלשיך שעדיין הסתפק המלך אם להרוג את המן, כי לא היה ברור לו שהמן התכוון להרוג את אסתר. אז בא חרבונה והוכיח למלך שודאי כוונתו של המן הייתה להרוג את אסתר, שהרי המן רצה לתלות את מרדכי היהודי, משום שדבר טוב על המלך. א"כ בוודאי ירצה להרוג את אסתר, שלא בלבד שדברה טוב על המלך, אלא גם הצילה אותו בפועל ממוות, ובגלל דבריו של חרבונה נגמר דינו של המן לתליה.

"אל גינת הביתן" - המלך יצא לחצר כדי להרגע מכעסו על המן, ומסופר בגמ' (דף טז.) שראה שם מלאכים, שנדמו כבניו של המן, עוקרים את העצים. שאלם מי אמר לכם לעקור, ואמרו לו שאביהם המן אמר להם לעקור. דבר זה הכעיס מאוד את אחשוורוש, וגרם שבמקום להרגע מכעסו בחוץ, יחזור למשתה כועס יותר ממה שיצא.

פסוק ח' "והמן נופל על המיטה" - כתב רש"י מלאך דחפו. הגר"א הוסיף שהמלך חשב שהמן בגזירתו כלל גם את המלכה, וכשראה שהמן נופל על המיטה שאסתר עליה, חשב שהמן רוצה להרוג אותה כעת בבית המלך.

כתוב בפרקי דר"א (מט): מה עשה מיכאל המלאך, הגביה את המן מעל אסתר כאילו רוצה לכובשה, אמר המלך, הרשע הזה לא דיו שקנה את אשתי להשמיד ולהרוג ולאבד, אלא רוצה לכובשה, "הגם לכבוש את המלכה עמי בבית", ושמע המן את הדבר הזה ונפלו פניו, שנאמר "ופני המן חפרו", עכ"ל.

"הדבר יצא מפי המלך" - הקשה האלשיך כיצד עלתה על דעת המלך שטות כזו, שהמן רוצה לעשות מעשה כזה בזמן שאימת מוות עליו. ועוד כיצד

אף אחד מהיושבים לפני המלך, לא שם לב, שאין שום הגיון בדברי המלך, ולא ניסה ללמד זכות על המן, שלא זו הייתה כוונתו במה שנפל על המיטה.³¹

"ופני המן חפוי" - ביאר ה'יוסף לקח' שהפסוק בא לבאר, שלכאורה היה המן צריך להשיב למלך בפשטות שאינו רוצה לכבוש את המלכה, אלא רק מבקש על נפשו ממנה. אבל המן שתק, ומשתיקת המן הבין המלך שבאמת הוא רוצה לכבוש את המלכה בבית המלך, כמו שאמר המלך בכעסו.

פסוק ט' "ויאמר חרבונה גם הנה העץ" - חרבונה היה מיועצי המלך ולא ממשרתיה של אסתר, והקב"ה הכניס מחשבה בראשו שכעת עדיף להפיל את המן. היה בדבר סיכון גדול עבורו, שהרי אם לבסוף המלך לא היה הורג את המן, המן היה מאוד כועס עליו ומתנקם בו, ואעפ"כ החליט חרבונה לומר למלך דברים נגד המן.

בגמ' מגילה (דף טז.). כתוב: אף חרבונה רשע באותה עצה היה, כיון שראה שלא נתקיימה עצתו, מיד ברח. המהרש"א ביאר שכוונת הגמ' שחרבונה היה בעצתו של המן לתלות את מרדכי, שאל"כ כיצד ידע שגובה העץ שהכין המן הוא בדיוק חמישים אמה. (כדברי המהרש"א מפורש בתרגום שני שיובא לקמן).³² א"כ יש תוספת בגודל הנס, שלמרות שחרבונה היה ממקורבי המן, והוא עצמו יעץ להמן לתלות את מרדכי, החליט להפיל את המן.

---

³¹ האלשיך לא ביאר מה מקורו שהיו במשתה אנשים שיכלו ללמד זכות על המן. אך מדברי המפרשים נראה שהיו עוד אנשים מלבד המלך אסתר והמן. על הפסוק "ופני המן חפוי", יש מהמפרשים שביארו שעבדי המלך כיסו את פניו של המן, כיון שדרך הפרסיים הייתה לחפות את פני מי שהמלך כועס עליו, למען ישוכך קצף המלך. א"כ אותם אנשים שכיסו את פני המן יכלו ללמד עליו זכות. גם במגילה נראה שחרבונה שאמר למלך שהמן הכין עץ לתלות את מרדכי, היה במקום המשתה.

³² הגר"א תירץ את שאלת המהרש"א באופן אחר (דבריו הובאו לעיל ו-יג), חרבונה היה מסריסי המלך, וידע על העץ, כיון שבדיוק בזמן ששלח אותו המלך להביא את המן למשתה השני, דברו המן ואשתו והיועצים על העץ, ושמע את דבריהם ואמר למלך. לפי הגר"א צ"ב מה כוונת הגמ' אף חרבונה רשע באותה עצה היה.

"גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי אשר דבר טוב על המלך"

- כתב הגר"א: הייתה סיבה מאת ה' שיאמר כן בזה הלשון שיסבור אחשוורוש שאמר כך: "אשר דבר המן שטוב הוא [העץ] יותר על המלך", עכ"ל. היינו שהמלך הבין מדברי חרבונה, שהמן אמר שהעץ יותר טוב לתלות עליו את המלך.

ה'יוסף לקח' מבאר שהמלך הבין מדברי חרבונה שהמן רצה לתלות את מרדכי, משום שמרדכי דבר טוב על המלך.

לכאורה מדוע חרבונה אמר שמרדכי רק דבר טוב על המלך, הרי מרדכי עשה הרבה יותר, הוא הציל את המלך ממוות. חרבונה היה צריך לומר שמרדכי הציל את המלך ממוות. אלא שדבר זה היה נס נסתר מאת הקב"ה, ששם בפיו מילים כאלו שאפשר להבינם במשמעות אחרת ממה שהתכוון, וכמו שביארו ה'יוסף לקח' והגר"א, ולכן המלך טעה וחשב שחרבונה אמר על המן דברים חמורים, ומחמת כן ציווה לתלות את המן.

לפי ביאורים אלו עולה שאחשוורוש ציווה להמית את המן בטעות, כי לא הבין נכון את דברי חרבונה, בוודאי שדבר זה היה נס נסתר מאת ה'.

בתרגום שני (ז-ה) כתוב עוד בענין מה שאמר חרבונה למלך (ז-ט): כי הוא (חרבונה) היה עם המן במזימה אשר זמם לעשות העץ למרדכי, ובראותו כי כלתה הרעה על המן ועל ביתו, הלך גם הוא בעצמו ויאמר למלך, גם אותך המלך בקש המן להרוג וליטול את המלכות מידך. ואם אינך מאמין לי, שלח וראה את העץ אשר עשה המן למרדכי אשר דבר טוב על המלך, עכ"ל.

יש לשאול מדוע המן לא אמר למלך שכלל לא ידע שמרדכי היהודי הציל אותו, שהרי אסת"ר המלכה היא זו שסיפרה למלך שבגתן ותרש זוממים להורגו, ולא מרדכי. בפרט לפי מה שנתבאר לעיל בשם האלשיך שגם המלך עצמו לא ייחס את ההצלה למרדכי אלא לאסת"ר, ולכן לא היטיב למרדכי מיד.

אפשר לתרץ שבגלל שבאותו יום בבוקר השכם המן בא לבקש מהמלך לתלות את מרדכי, והמלך ציווה אותו להרכיב את מרדכי, ולקרוא לפניו "ככה יעשה

לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", א"כ וודאי נודע להמן שמרדכי הציל את המלך, ולכן לא יכל לומר שלא ידע שמרדכי הציל את המלך.

א"כ מה שהמלך התייעץ עם המן וציווה עליו להרכיב את מרדכי, ומתוך כך סיפר לו שמרדכי הציל אותו, היה נס נסתר מאת ה', כדי שלא יהיה להמן תירוץ שלא ידע שמרדכי הציל את המלך, וע"י כך נגמר דינו לתליה.

כתוב במדרשים אחשוורוש הרג את אשתו (ושתי) בגלל אוהבו (ממוכן הוא המן), והרג את אוהבו (המן) בגלל אשתו (אסתר) עכ"ד. מעשים סותרים הם, אלא שלב מלך ביד ה', ולכל אשר יחפוץ יטהו.

פסוק י' "ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי" - בתרגום שני

מסופר כיצד נתלה המן על העץ: ויאמר המלך למרדכי קום לך וקח את המן השונא הרע צורר היהודים, ותלהו על העץ אשר הכין לו, ודון אותו בדינים קשים ורעים ועשה בו נקמות כטוב בעיניך. באותה שעה יצא מרדכי מלפני המלך ולקח את המן משער בית המלך, ענה מרדכי וכן אמר לו בא עמי המן אויבי ושונאי וצורר היהודים, ואתלה אותך כשם שתולין לבני אדם בזויים והדיוטות אשר הכינות אליך.

ענה המן הרשע ואמר למרדכי הצדיק, בבקשה ממך מרדכי הצדיק אל תתלני כשם שתולין לריקים ובזויים, כי גיבורים אנשי שם לא היו ספונים וחשובים לפני, ושרי המדינות היו משועבדים אלי, מרעיש ממלכות הייתי, באמרי פי וברוח שפתי מבהיל הייתי את כל המדינות, ואני המן משנה למלך היה שמי, והייתי נקרא אב למלך. ירא אנכי ממך, לא תעשה עמי כמו שחשבתי לעשות לך, חוס וחמול על כבודי ואל תהרגני ותחבלני כאג זקני. אתה מרדכי הצדיק עשה עם עבדך כחסדך, ואל תזכור לי שנאת אג וקנאת עמלק, ולא תהיה לך איבה בלבבך, ולא תקום ולא תטור כמו שנקם ונטר עשו אבי.

ניסים גדולים נעשו לך כמו שנעשו לאבותיך כשעברו הים ביבשה, אוי לי כי עיני חשכים מלראות פניך, ואין לי פה להשיב אליך, ולא מצח להרים ראש על

אשר יעצתי עליך עצה מן אהובי ומן זרש אשתי. בבקשה ממך חוס וחמול על נפשי אדוני מרדכי, ואל תמחה שמי מהרה כעמלק אבי, ושיבתי וזקנתי על העץ לא תתלה, הרגני נא הרוג כטוב בעיניך, וראשי הסר בחרב המלך, כי בה נהרגים כל שרי המדינות. והיה המן הולך ובוכה ולא הסה מרדכי און אליו, וירם המן קול ביללה וצעקה גדולה ומרה.

ויען מרדכי הצדיק ויתן את קולו קול עוז וחדוה ויאמר, "ברוך ה' האל הנותן נקמות לי וידבר עמים תחתי אף מקמי תרוממני". ויאסור אותו בחבל, ויתלהו על העץ אשר הכין לו, ויאמר "כן יאבדו כל אויביך ה' וכו', כי הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו יתפרדו כל פועלי און", עכ"ד.

מבואר בדברי התרגום שמרדכי בעצמו תלה את המן על העץ, ואין נקמה יותר גדולה בהמן, מכך שהשונא הכי גדול שלו הוא עצמו תולה אותו, בעץ שהוא עצמו הכין בביתו בשביל לתלות את השונא שלו.

עוד מבואר בתרגום שהמן אמר למרדכי שהדרך היא כשהמלך מעניש את שרי המדינות הוא מעניש אותם במיתת חרב, ולא בתלייה על עץ שהיא מיתה בזויה מאוד, ודווקא את המן ידידו הגדול ציווה אחשורוש לתלות על עץ.

מה שתלו את המן על עץ ולא הרגו אותו בחרב היה טוב ליהודים, כמבואר במפרשים שאסתר בקשה לתלות את עשרת בני המן על עץ, כדי שכל הגויים שזוממים להרע ליהודים יראו מה סופו של מי שזומם להרע ליהודים, ובוודאי שבתליית המן יתקיים דבר זה של למען ישמעו ויראו, כי כולם ידעו שהמן רצה להרוג את היהודים, וראו כיצד נתלה בביזיון.

פרק ח'

פסוק א' "ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את

בית המן" - ביאר ה'יוסף לקח' הטעם שנכתב דבר זה במגילה, כדי לומר שכאשר זמם המן לעשות לעמ"י כך נעשה לו. הוא זמם להרוג את ישראל ולבזוז את ממונם ביום אחד, לכן מידה כנגד מידה הרגו אותו ולקחו את ביתו ביום אחד, לכן הודגש בפסוק "ביום ההוא".

"ומרדכי בא לפני המלך" - צ"ב מה בא פסוק זה לומר, הרי כבר לפני

שאסתר גילתה לאחשורוש שמרדכי הוא קרוב שלה, מרדכי היה משרי המלך ויכל לבוא לפני המלך. בספר 'מלא העומר' מבאר שכוונת הפסוק לומר עד כמה גדול היה כבודו של מרדכי, שאע"פ שהחוק היה שמי שבא אל החצר הפנימית בלי רשות, אחת דתו להמית, גידל המלך את מרדכי עד כדי שיכול לבוא לפני המלך היינו לחצר הפנימית, גם בלי קריאה.

פסוק ב' "ויסר המלך את טבעתו וגו' ויתנה למרדכי" - ה'יוסף

לקח' מבאר שפסוק זה נכתב, להודיענו שגם דברים שמרדכי ואסתר לא בקשו, נתן להם המלך. היות וגלוי לפני הקב"ה שלא תהיה התשועה של ישראל שלימה להנקם מאויביהם, אם לא ע"י גדולת מרדכי, כמו שנאמר "כי נפל פחד מרדכי עליהם", לכן נתן הקב"ה למרדכי גדולה זו.

פסוק ג' "ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך, ותיפול לפני רגליו,

ותבך ותתחנן לו, להעביר את רעת המן" - גם אחרי שהמן נתלה, לא התבטלה גזירתו הרעה להשמיד ולהרוג את כל היהודים. אמנם המלך כעס עליו, משום שחשב שרצה להרוג את אסתר המלכה, ולכן ציווה לתלותו, וגם נתן לאסתר את ביתו כעונש על שרצה להרוג אותה, אבל עדיין נשארה גזירתו של המן קיימת ועומדת.

מזה שאסתר הייתה צריכה כ"כ הרבה לדבר, להתחנן, לבכות, וליפול לפני רגליו של אחשורוש, נראה שעדיין היה צריך רחמים רבים כדי שהמלך יסכים לבטל את הגזירה. משום שגם אחשורוש רצה בגזירה זו, וכמו שהובא לעיל מדברי הגמ' המשל לבעל חריץ ובעל תל, והמלך ישב לשנות עם המן כשנגזרה הגזירה. גם שלא יאמרו עליו שהוא מלך הפכפך, שבתחילה גזר שיהרגו את היהודים, ועכשיו גוזר שהיהודים יהרגו את שונאיהם. דברים אלו היו סיבות שלא יבטל את הגזירה, ואעפ"כ לבסוף הסכים המלך שמרדכי ואסתר יכתבו ליהודים כטוב בעיניהם ויעבירו את רעת המן, ובנוסף יתן ליהודים ביום זה להרוג בשונאיהם כרצונם. בוודאי נס גדול היה בדבר זה.

פסוק ח' "ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם" - הקשה בספר

'ראשון לציון' על מי סמך מרדכי שכתב באגרות שניתן ליהודים להשמיד להרוג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם טף ונשים, הרי המלך לא ציווה אותו בכך, אמנם אמר לו ולאסתר "כתבו על היהודים כטוב בעיניכם", אבל לא התכוין שיעשו מכת חרב והרג בגויים, שזה לא יעלה על לב שיתרצה המלך לדבר זה. עוד הקשה כיצד עשה אחשורוש רעה גדולה כזאת לאומתו, הרי הוא היה הצר הצורר לישראל. ועוד איך החרישו האומות על מפלתם ולא עמדו על אחשורוש להשמידו, כי משפט מעוקל שפטם. נראה שכל אלו היו ניסים מאת ה', כדי שישראל יוכלו להרוג את כל מבקשי נפשם.

פסוק ט' "ויקראו סופרי המלך בעת ההיא, בחודש השלישי הוא

חודש סיון בשלושה ועשרים בו" - הקשו המפרשים מדוע השתהו מרדכי ואסתר בשליחת האגרות השניות על ביטול גזירת המן עד כ"ג בסיון, ולא שלחו מיד אחרי שהמן נתלה, הרי המן נתלה ביום ט"ז בניסן, (וי"א י"ז ניסן), ועד כ"ג בסיון עברו למעלה מחודשיים. ובפרט שמסתבר שהיהודים בכל מלכות אחשורוש היו שרויים בצער ופחד גדול מחמת גזירת המן, ואם היו האגרות נשלחות מיד אחרי תליית המן, היה נמנע מהם צער ופחד לחינם.

ותירצו בכמה אופנים : א. הרלב"ג תירץ (בסוף המגילה, התועלת ה-מז) שעד סיון המלך עדיין כעס על המן, ואסתר חששה להכנס אליו ולבקש. ב. הגר"א והמלבי"ם תירצו שמרדכי ואסתר חיכו שאותם הרצים ששלח המן להביא את הספרים הראשונים, יחזרו לשושן, כדי שיוכלו לשלוח אותם עצמם להביא את הספרים השניים. זאת משום שרק כך יאמינו בכל המדינות שהספרים השניים הם אמת, שהרי אותם שליחים שהביאו את הספרים הראשונים, מביאים את הספרים השניים, אבל בלאו הכי לא היו מאמינים למה שכתוב בספרים השניים, והגזירה לא הייתה מתבטלת. ג. עוד תירץ הגר"א: כדי שיחזרו (ישראל) בתשובה אותן שבעים יום (מ"ג בניסן עד כ"ג בסיון), כנגד השבעים שנה שהיו בגלות, וזה היה סוף הגלות, עכ"ל.

א"כ לנפילת הגורל של המן על יום י"ג באדר, אחד עשר חודשים מיום הפלת הפור, היה חלק בהצלה של עמ"י, שאל"כ לא היו יכולים מרדכי ואסתר לבטל את הגזירה מחמת הסיבות הנ"ל.

פסוק טו' "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות" - צ"ב לשם

מה נכתב במגילה שמרדכי לבש בגדי מלכות. ביאר האלשיך, ללמדנו שהקב"ה משלם מידה כנגד מידה. ואע"פ שכבר שולם למרדכי כשהמן הרכיב אותו על הסוס, מ"מ אז היה הדבר בזמן הצרה, כשמרדכי היה שקוע בשקו ותעניתו, ועכשיו קיבל מרדכי תשלום בעת שמחה אחרי שנגאלו ישראל מצרתם.

ז"ל: תחת צאתו לבוש שק ברחוב העיר, עתה יצא מלפני המלך בלבוש מלכות. וגם פאר עטרת זהב גדולה, תחת אפר מקלה. ותחת צאתו קרוע בגדים בלתי עטוף בעצם מחמת הקרעים, יצא בתכריך בוץ וארגמן, הוא לבוש הכורך אותו, ובהוד והדר יתעטף. ולעומת צעקתו, עתה גם כל עיר שושן צהלה בקול מצהלות על גדולתו. ולעומת מרירות לבו, היתה גם שמחה. וזהו צהלה ושמחה. וביוחסו הדבר אל העיר, כיוון עוד, כי גם לעומת והעיר שושן נבוכה, נהפך להיות העיר שושן צהלה ושמחה.

כתוב במדרש רבה (י-יב): "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות וגו'", רבי פנחס אומר מלך מרדכי על היהודים, מה המלך לובש פורפרין כך מרדכי לבש פורפרין, מה המלך עושה עטרה כלולה בראשו, כך מרדכי לובש ועטרת זהב גדולה, מה המלך אימתו על כל הארץ, כך מרדכי אימתו עליהם שנאמר כי נפל פחד מרדכי עליהם, מה המלך מוניטה (מטבע) שלו הולכת בכל הארץ, כך מרדכי מוניטה שלו הולכת, ומה מוניטה שלו מרדכי מכאן ואסתר מכאן, עכ"ל.

מבואר במדרש שמרדכי עלה לגדולה ממש בדומה למלך, וצ"ב הרי רק לפני זמן מועט חשש אחשורוש שהמן המשנה שלו רוצה להורגו ולירש את מלכותו, ודבר זה היה אחד מהטעמים שציווה להרוג את המן, א"כ לא היה לו למנות משנה חדש שמא גם הוא יעשה כקודמו וינסה לרשת את תפקיד המלך עצמו. אלא מאת ה' הייתה זאת כדי שעמ"י יוכל להנצל מגזירת המן.

פרק ט'

פסוק א' "ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם, ונהפוך

הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם" - המלבי"ם מבאר את גודל הנס שהיה ביום י"ג באדר. ז"ל: צמח מזל אותו יום לתשועת ישראל, ונראה בו ההשגחה הנפלאה הדבקה בעם קדושו. כי ע"פ המזל היה כוכב ישראל אז בתכלית השפלות, ונגד זה כוכב עמלק בתכלית המעלה, ולכן בחר המן באותו יום, ועל זה אמר "ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם", שהיום היה גורם אשר שבר לתפוס ממשלה על ישראל, ועתה הראה ה' מה יד ההשגחה עושה, כי לא לבד שלא התגברו הצוררים עליהם, נהפך הדבר מהפך אל הפך, שירדו הצוררים מתכלית גדולתם אל עמקי בור, וישראל עלו משאול תחתית אל רום ההצלחה, עכ"ל.

בדומה לזה כתב הגר"א: ואמרו "המה בשונאיהם", כי המ"ט שערים היו להם לישראל לרעה, ונהפכו הכל שיהיה לטובה, ושישלטו המה בשונאיהם.

הגר"א מקשה מדוע בתחילת הפסוק כתוב **"אויבי היהודים"**, ואילו בסופו כתוב **"המה בשונאיהם"**. ומבאר שיש הבדל בין אויב לשונא. אויב הוא מי שרוצה לעשות לשונא שלו רעה בפועל, ואילו שונא הוא מי ששמח ברעה שנעשית למי שהוא שונא אותו, אבל הוא עצמו לא עושה לשונא שלו כלום. לכן בתחילת הפסוק כתוב שביום זה אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם, ונהפוך שהיהודים שלטו אפילו בשונאים שלהם.

פסוק ב' "לשלוח יד במבקשי רעתם" - צ"ב כיצד ידעו היהודים מי הם שונאיהם ומבקשי רעתם, הרי וודאי שכל אחד מהגויים אמר על עצמו שאינו שונא יהודים, כדי שלא יהרג. ובוודאי היהודים לא הרגו גויים בלי לדעת מי באמת שונא שלהם.

הגר"ח קנייבסקי בספרו 'טעמא דקרא' מבאר בשם אביו בעל ה'קהילות יעקב', דבר זה נודע ליהודים ע"י האגרות הראשונות. כשהגיעו האגרות הראשונות שנכתב בהן להשמיד את כל היהודים, שונאי ישראל הרימו ראש, והתחילו להסית את ההמון נגד ישראל, להלהיב את השנאה ולבזותם כדרכם, וכדאיתא במדרש. ע"י כך היהודים ידעו בבירור מי הם השונאים שלהם, והשונאים גם לא יכלו להכחיש זאת, ומתוך הרעה יצא דבר טוב. והוסיף שלכן אסתר ביקשה עוד יום להרוג בשונאים שבשושן, כי ידעו מי הם שונאי ישראל, ולא הספיקו להרוג את כולם ביום הראשון.

פסוקים ב'-ג' "נקהלו היהודים בעריהם וגו' ואיש לא עמד לפניהם, כי נפל פחדם על כל העמים. וכל שרי המדינות וגו' מנשאים את היהודים, כי נפל פחד מרדכי עליהם" - האלשיך מבאר שהיהודים שבכל מדינות המלך לא ידעו האם להלחם באויביהם או לא. הספק היה משום שכתב שנחתם בטבעת המלך אי אפשר לבטלו, והרי המן שלח שתי אגרות שונות. להמון העם כתב שיהיו עתידים ליום הזה, אך לא פירש עתידים בשביל מה. ולשרים כתב שביום זה הגויים צריכים להלחם ולהרוג את היהודים.

כשרצה מרדכי להשיב את מחשבתו וכתב אגרות אחרות, לשנות את מה שהמן כתב הוא לא יכל, אלא רק להוסיף דברים שאינם נסתרים מהאגרות הראשונות.

לכן, לשרים כתב שמותר ליהודים לעמוד על נפשם ולהלחם בקמים עליהם, כי בספרים הראשונים לא נכתב שאסור ליהודים להלחם בקמים עליהם, אך לבטל את מה שנכתב שהגויים צריכים להרוג ביהודים לא יכל. בספרים ששלח להמון העם כתב שהיהודים יכולים להלחם בשונאיהם, כיון שבספרים הראשונים לא היו כתוב כלל מה יעשו ביום זה.

לכן חששו היהודים שאם הם ילחמו בשונאים שלהם, כמו שנכתב בספרים שנשלחו להמון העם, השרים יפרסמו את מה שכתוב בספרים שנשלחו אליהם, שמותר לגויים ביום זה להלחם ביהודים, ואז יקומו הגויים וישיבו מלחמה. עוד חשש היה ליהודים, שבספרים הראשונים שנשלחו להמון העם היה כתוב, שכל העמים צריכים להיות עתידים ליום הזה, והיה מובן שכוונת הספרים שכל העמים יהיו מוכנים כנגד עם אחד, ואם רק ליהודים מותר לקום ולהלחם בשונאיהם, מדוע נכתב בספרים הראשונים שכל העמים יהיו עתידים ליום הזה, אלא שיש סתירה בין הספרים. ולכן אם היהודים לא יקומו להלחם בהם, אז גם הם יחרישו ולא יעשו דבר, אבל אם היהודים יקומו להלחם, הגויים לא יוכלו לסבול זאת וישיבו מלחמה נגד היהודים. לכן לא ידעו היהודים מה לעשות ביום י"ג באדר, האם להלחם בשונאיהם, או לא להלחם מחשש שהגויים ילחמו בהם.

בתחילה חשבו היהודים שלא להלחם באויביהם, שמא האויבים יחזירו מלחמה. אך אחרי שנפל פחד היהודים על כל העמים, ונמנע החשש שהגויים ישיבו מלחמה. וגם ראו ששרי המדינות מנשאים את היהודים, כי נפל פחד מרדכי עליהם, והסתלק החשש שהשרים יאמרו להמון העם שבאגרות שלהם כתוב שהגויים יהרגו ביהודים. לכן קמו היהודים ונלחמו בשונאיהם, ואיש לא עמד לפנייהם להלחם בהם.

היה בדבר זה נס עצום, שהרי אין זה דבר טבעי שכל העמים יפחדו מהיהודים, שהם מיעוט שנמצא בגלות מחוץ לארצו, מפוזר בכל המדינות, ללא צבא וכלי

נשק. ובפרט שעד לפני זמן מועט איימו הגויים על היהודים שיהרגו אותם, כמו שמתואר במדרש, שכשהיה גוי פוגש יהודי היה אומר לו למחר אחנוק אותך ואטול את ממונך. ותוך זמן קצר הכל השתנה, הגויים החלו לפחד מהיהודים. גם פחד מרדכי שנפל על כל השרים והעמים תוך זמן קצר נראה לא טבעי, וכי עשה מרדכי איזה מעשה כדי שיפחדו ממנו. הרי מרדכי לא היה שר צבא מנצח המטיל פחד על הכל. אלא ודאי שמאת ה' היה הדבר, כדי להציל את עמו ולתת להם לנקום בשונאיהם מבקשי נפשם.

ה'יוסף לקח' (ח-ט) מוסיף בגודל הנס שאף אחד מהגויים לא עמד להלחם בפני היהודים. אמנם המלך אסר להלחם עמם, אך אדם שיוצא להריגה אין לו מה להפסיד אם לא ישמע לדברי המלך, והיה מן הראוי שהגויים שכנגדם נלחמו היהודים לא ישמעו לדברי המלך, וכן יעמדו למלחמה נגדם, ואעפ"כ לא עמד אף אחד מהגויים למלחמה נגד עמ"י.

ה'מגילת סתרים' כותב שהנס היה באופן אחר, היהודים הודיעו לאומות שאין רצונם להנקם משום אדם, רק מהעמלקים מבקשי רעתם, ולכן החרישו כל האומות ולא נלחמו ביהודים. ה' ברחמי הכניס שנה בלב כל האומות לעמלק, עד שהיו כולם שמחים בהריגתם. בנוסף שנאוהו מחמת הקנאה שהייתה בליבם על המן, בגלל שהמלך גידלו מעל כל השרים.³³

בספר 'עקידת יצחק' חולק על האלשיך, וכתב שבאמת הגויים השיבו מלחמה נגד היהודים, משום שאמרו שמהספרים הראשונים מובן שמותר להם להלחם ביהודים, וכתב שנחתם בטבעת המלך אין להשיבו. אך זה גופא היה הנס,

---

³³ מהמפרשים נראה שעיקר המלחמה הייתה כנגד עמלק. ב'תרגום שני' כתוב שכל שבעים וחמשה אלף איש שנהרגו, היו מזרע עמלק שונאי ישראל. הרלב"ג הוסיף שזה גם הטעם שאסתר בקשה שינתן ליהודים בשושן יום נוסף, כיון שבשושן גרו רבים מגדולי אומת עמלק, ולא היה די ביום אחד כדי להרוג את כולם. (לקמן יבואר בזה טעם נוסף). ולכאורה הדבר מוכרח, שאל"כ מדוע יצאו היהודים להלחם בשונאיהם, הרי אין דרכו של עמ"י במלחמות שלא לצורך. אלא ודאי שהיה בדבר מחיית עמלק.

שהיהודים נקהלו על נפשם ביד חזקה ובזרוע נטויה, וגברו עליהם והכו בהם מכה רבה, וכל זה בהשגחת ה' עליהם.

פסוק ד' "כי גדול מרדכי בבית המלך, ושמעו הולך בכל המדינות,

כי האיש מרדכי הולך וגדול" - הקשה ה"יוסף לקח" מדוע לא מספרת המגילה כבר בפסוק זה שמרדכי מונה למשנה למלך. רק בפסוק האחרון של המגילה מסופר שמרדכי מונה למשנה למלך, "כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש".

וביאר שבתחילה מרדכי לא התמנה למשנה למלך, רק היה גדול בבית המלך, היינו שיש שרים שתפקידם לנהל את בית המלך, ויש שרים שתפקידם לעסוק בניהול המדינה. תפקידו של מרדכי היה בבית המלך, וכלל לא הייתה סיבה לשרי המדינות לפחד ממנו, ומ"מ השרים פחדו ממנו, היות ששמעו שהוא עתיד לגדול, וחששו שמא לבסוף יתמנה למשנה למלך. רק בסוף המגילה מרדכי התמנה למשנה למלך. הפסוק בא לספר שאע"פ שעדיין לא הייתה סיבה אמיתית לפחד ממרדכי, מ"מ פחדו ממנו שרי המדינות. היה בזה נס מאת ה' וכמו שנתבאר, שרק משום כך לא פרסמו שרי המדינות את האגרת ששלח להם המן, שהייתה יכולה לגרום שהגויים ילחמו ביהודים.

פסוק י' "עשרת בני המן וגו' הרגו" - בענין עונשם של המן ומשפחתו

כתוב במדרש תהלים (מזמור כב): אמרו רבותינו מאה בנים היו לו להמן, עשרה נהרגו, ועשרה נתלו, ועשרה נתחתכו ונשלכו לכלבים, ושבעים מהם חזרו על הפתחים שנים עשר חודש, ולבסוף נהרגו וכו'. את מוצא במידה שאדם מודד, בה מודדין לו, בגזירה שגזר להשמיד להרוג ולאבד, נגזר עליו.

פסוק יב' "ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה הרגו

היהודים" - כתוב בגמ' במגילה (דף טז:): מלמד שבא מלאך וסטרו על פיו. וביאר רש"י שהרי התחיל לדבר בלשון כעס, ולבסוף אמר מה שאלתך. היינו שבאמת אחשורוש מצד עצמו לא היה מרוצה מכך שהיהודים הרגו גויים וכעס

על כך, אלא שבא מלאך וסטר לו על פיו, ולכן שינה את דבריו והסכים לכל מה שבקשה אסתר.

פסוקים יב-יג' "ותאמר אסתר למלך וגו' ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן וגו' ואת עשרת בני המן יתלו על העץ. ויאמר המלך להעשות כן וגו'" - הקשה הגר"א מדוע אסתר ביקשה שהיהודים אשר בשושן יהרגו בשונאיהם יום נוסף. ומדוע יתלו את בני המן על העץ, מה היה הצורך בדברים אלו. וביאר שאסתר חששה שכעבור זמן הגויים ינקמו ביהודים, משום שיאמרו שדברי האגרות השניות לא היו על דעתו של המלך, אלא על דעת מרדכי. לכן ביקשה שינתנו ליהודים דברים נוספים שלא היו כתובים באגרות, וכך יבינו שהכל נעשה על דעת המלך, גם דברי האגרות השניות.

במה שאחשורוש הסכים שינתן ליהודים יום נוסף להרוג בגויים היה נס נוסף, כי זה לא היה נצרך כדי לבטל את גזירת המן. הרי מה שהמלך הסכים בתחילה שהיהודים יהרגו את הגויים היה משום שזו הייתה הדרך היחידה לבטל את הגזירה, מפני שאי אפשר לבטל אגרות שכבר נכתבו. אך לתת יום נוסף של הרג בגויים מדוע שישכים לתת. ולמרות שמאוד שנא את היהודים, וכמו שכתוב בגמ' במגילה "הוא אחשורוש", הוא ברשעו מתחילתו ועד סופו", הסכים המלך גם לכך, וע"י כך ניצל עמ"י מנקמת הגויים.

פסוקים י', טו', טז' "ובביזה לא שלחו את ידם" - שלוש פעמים כתוב במגילה שהיהודים לא שלחו את ידם בביזה, וצ"ב מדוע נכתב הדבר כמה פעמים. ביאר ה'עקידת יצחקי' שהיה בדבר זה נס מאת ה', שאע"פ שבספרים שנשלחו ליהודים בשם המלך היה כתוב "ושללם לבוז", היינו שהם יכולים לקחת לעצמם את ממון ההרוגים. אעפ"כ ה' הכניס בליבם של כל היהודים שבכל המדינות את המחשבה לא לקחת את הממון, כדי שלא יהיה הדבר רע בעיני המלך והשרים, פן יאמר המלך ליהודים "הרצחתם וגם ירשתם", והחליטו כולם להביא את ממון ההרוגים לגנזי המלך, ואף אחד לא נטל מהממון לעצמו.

לכן נכתב במגילה כמה פעמים שלא שלחו את ידם בביזה, כדי להדגיש את גודל הנס, שכל היהודים בכל המדינות חשבו את אותה מחשבה שלא ליטול מהביזה, וגם עשו כן בפועל, ואף יהודי לא לקח לעצמו כלום.

יש להוסיף בגודל הנס, ה'יוסף לקח' דייק מלשון הפסוק שהייתה ביזה בממון ההרוגים, היינו שהגויים בזו את ממון ההרוגים, ואעפ"כ היהודים לא השתתפו בביזה. שהרי נאמר "ובביזה לא שלחו את ידם", משמע שהייתה ביזה רק שהיהודים לא שלחו בביזה את ידם. אבל אם כוונת הפסוק הייתה לומר שכלל לא הייתה ביזה, היה צריך להיות כתוב "ובממון לא שלחו את ידם", שמשמעותו שלא נגעו כלל בממון ההרוגים.

פסוקים כא'-כב' "לקיים עליהם להיות עושים את יום ארבעה עשר וגו' לימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם" - הקשה ב'טעמא דקרא' מדוע קבעו את ימי הפורים בימים שנחו מהמלחמה ולא בימים שנלחמו, שבהם נעשה הנס. ותיירץ שבימים של המלחמה אמנם היה נס גדול שניצחו את שונאיהם, אך היה זה נס זמני שהקב"ה הגביר אותם על שונאיהם, אבל עדיין פחדו מאוד שיבואו למחרת הקרובים של ההרוגים וינקמו בהם. אבל אח"כ ראו שנחו ולא באו כלל להנקם, כי נפל פחד היהודים ומרדכי עליהם, אז הייתה עיקר השמחה שידעו שנושעו לגמרי, ולכן קבעו אז את היום"ט. וכן מצאנו אצל יעקב אחרי ששמעון ולוי הרגו את אנשי העיר שכם התיירא מאוד, כמו שכתוב "עכרתם אותי וגו' ונאספו עלי", וכשראה שנסעו והיה חיתת אלוקים על כל הערים ולא עשו לו דבר, אז בנה מזבח להודות על הנס.

פסוק כו' "על כן קראו לימים האלו פורים, על שם הפור" - הקשו רבים מדוע הפור הוא דבר כ"כ עיקרי בנס, שהחג נקרא על שמו. הרבה מרבתינו תירצו משום שחודש אדר הוא זמן של מזל רע מאוד לישראל, והמן ידע זאת משום שהיה איצטרולוג גדול (חוזה בכוכבים) כמבואר במדרשים, ולכן בחר דווקא את התאריך הזה. אך ה' עשה נס גדול, והפך את מזל הזמן מרע לטוב,

עד כדי שכתוב בגמ' בתענית (דף ל.) שישראל שיש לו דין עם נכרי, כדאי שידון עמו בחודש אדר שמזלם של ישראל חזק, ולכן זהו עיקר הנס.

ז"ל הגר"א על פסוק זה: ע"ש הנס שהיפך הקב"ה את כל המזלות, שזהו עיקר הנס. עוד כתב לעיל פסוק כד "הפיל פור הוא הגורל": גם הגורל שהפיל במזלות, היו כל המזלות גם כן להומם ולאבדם, אך שהקב"ה היפך את כל המזלות, וזהו עיקר הנס הגדול. כעין זה ממש כתב השל"ה, שהנס היה שידוד המערכות, וה' היפך לגמרי המערכות, שעמ"י הרג את הקמים עליו ולא רק הצילו מידם, וראו מזה שאינם מוכרחים לשום כח בלתי לה' לבדו וברצונו משדד המערכות, עכ"ד.

פרק י'

פסוק ב' "וישם המלך אחשרש מס על הארץ ואיי הים" - צ"ב

מדוע נכתב פסוק זה במגילה, מה הצורך לדעת שאחשורוש הטיל מס על כל מדינות מלכותו. ביאר האלשיך שפסוק זה בא ללמד על השגחת ה'. הרי בתחילה מלך אחשורוש על כל העולם שהם מאתים וארבעים מדינות. לאחר שביטל את בנין בית המקדש, מרדו בו מאה ושלוש עשרה מדינות, ומלך רק על מאה עשרים ושבע. כדי לחזק את מלכותו עם הנשארים שלא מרדו בו, עשה משתה גדול, והראה להם את רוב עושרו, ולא רדה בהם בענייני מיסים, כדי שלא ימרדו בו גם הם. עכשיו שהיטיב לישראל, חזרו למלכותו המדינות שמרדו בו, וחזר למלוך על מאתים וארבעים מדינות, ובנוסף רדה בהם בחזקה והטיל עליהם מיסים.

יעוין לעיל (ב-יח) שהובא ביאור נוסף לפסוק זה מדברי ה"יוסף לקח". וכן בהקדמה לקונטרס הובא ביאור לפסוק בשם הגר"י אברמסקי.

פסוק ג' "ופרשת גדולת מרדכי אשר גדלו המלך, הלא הם כתובים

על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס" - גם על פסוק זה יש להקשות מה בא ללמדנו. עוד צ"ב הרי בספר דברי הימים למלכי מדי ופרס נכתבו קורות

המלכים של פרס ומדי, ומדוע נכתבה שם פרשת גדולת מרדכי שאינו ממלכי מדי ופרס. ביאר האלשיך שפסוק זה הוא המשך לפסוק הקודם. הפסוק בא לומר שהסיבה שאחשוורוש חזר למלוך על כל העולם, היא משום שהיטיב ליהודים. דבר זה היה ידוע ומפורסם בכל העולם, והראיה שבספר דברי הימים למלכי מדי ופרס שבו נכתבים רק מעשי המלכים, נכתבה פרשת גדולת מרדכי, ומדוע נכתבה שם פרשה זו, הרי מרדכי לא היה ממלכי מדי ופרס, אין זה אלא משום שהכירו כולם שתוקפו של המלך שחזר למלוך בכיפה ברוב כח, הוא משום הגדולה שנתן למרדכי היהודי.

ענין "ונהפוך הוא"

אחד הענינים שמודגש במגילה הוא שישועת פורים הייתה בצורה של "נהפוך הוא": א. "ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלוט בהם, ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם". ב. "החודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב". ג. הכבוד שרצה המן שיעשה לו, עשה הוא למרדכי. ד. על אותו העץ שחשב המן לתלות את מרדכי נתלה הוא עצמו. וצ"ב מה החשיבות של "ונהפוך הוא", המודגש במגילה כמה פעמים.³⁴

נראה לומר שכאשר מתרחש דבר שהוא ממש ההיפך מהתוכנית המקורית, הרי זה מוכיח שהדבר הוא לא במקרה, אלא בהשגחה מאת ה'.

עוד אפשר לבאר, בספר 'מי הפורים' (מאמרים כט-לג) כתב שבישועת פורים היה גילוי של הנהגת הייחוד שתהיה לעתיד לבוא, שכל הרע שבבריאה תכליתו להגיע אל הטוב ולגלות את הטוב, והרע עצמו יהפך להיות טוב. דבר זה התגלה בישועת פורים, שהמחשבות הרעות של המן הן עצמן נהפכו לטובה והן היו שורש

---

³⁴ שמעתי רמז בענין זה, במגילה יש קס"ז פסוקים, וגם הגימטריא של המילים "נהפוך הוא" היא קס"ז.

מפלתו. בעצם הצרה שאסתר נלקחה לבית אחשורוש התגלה שתכליתה היה להציל את היהודים.

עפ"י אפשר לבאר את דברי המדרש, שלעתיד לבוא כל המועדים יתבטלו חוץ מפורים, משום שישועת פורים שייכת לגילוי שיהיה לעתיד לבוא, שהוא הנהגת הייחוד, לכן פורים לא יתבטל גם לעתיד לבוא.

לפי זה יש לבאר באופן נוסף מדוע יש במגילה דגש על "יונהפוך הוא", שענינו לא רק להראות שהכל מאת ה' והכל בהשגחה, אלא שיש בזה גם בחינה של הנהגת הייחוד שמתגלה שהרע עצמו נהפך לטוב.

דברים שהמן עשה ולבסוף התברר שהם עצמם גרמו למפלתו

א. בגלל שממוכן הוא המן יעץ להרוג את ושתי, נכנסה אסתר במקומה, והיא זאת שהביאה למותו.

ב. המן רצה שושתי תומת, ולכן יעץ למלך לחוקק שגם מה שנוגע למלך עצמו, יכול המלך לשפוט לבדו, וע"י כך יוכל לשפוט את ושתי למיתה. בכך סיבב את מיתת עצמו, משום שבזמן המשתה כשהמלך כעס עליו, לא היה צריך להביא את משפטו לפני השרים, אלא יכל לשפוט אותו בעצמו מיד, וזה מה שגרם למותו, כי אם היה עומד למשפט שלא בזמן שהמלך כועס מסתבר שלא נידון למיתה. גם היה מקום לדון שכלל אינו אשם במה שהמלך חשד בו.

לפי פירוש ה"יוסף לקח" שינוי החוק היה שיוכל המלך להחליט בכל דבר בלי להתיעץ עם החכמים, (לא רק בדברים הנוגעים למלך עצמו). רק מחמת שינוי החוק יכל המלך להסכים לבקשת מרדכי ואסתר לשלוח את האגרות השניות שמותר ליהודים לעשות בשונאיהם כרצונם.

ג. כשהמלך יצא באמצע המשתה לגינה נזכר שבמקום זה ממש לפני כמה שנים יעץ לו המן להרוג את ושתי, וזה העלה את חמתו על המן.

ד. המן יעץ למלך לשלוח את האגרות הראשונות לצוות לכל העמים שיהיה כל איש שורר בביתו וכו', וכתוב בגמ' שלולי אגרות אלו לא היה נשאר משונאיהם של ישראל שריד ופליט, כי כשהיו מגיעות האגרות השניות ובהן הציווי להרוג את היהודים, שונאי ישראל לא היו מחכים לתאריך י"ג באדר אלא היו הורגים ביהודים מיד, אך כיון שהחזיקו את המלך לשוטה ששולח אגרות של שטות, חששו שמא יתחרט לפני שיגיע המועד שכתוב באגרות, ויכעס עליהם שהרגו ביהודים.

ה. באגרות הראשונות נכתב שאין חובה לדבר בשפה הפרסית, אלא יכול כל אחד לדבר בשפה שרגיל בה. זה גרם שכשהמן שלח את האגרות השניות היה חייב לכתוב אותן בכל השפות ולא רק בשפה הפרסית, ובגלל זה לא יכלו שונאי ישראל לפרש את האגרות כרצונם לרעת עמ"י, אלא כל אחד הבין שהתאריך שנקבע הוא י"ג באדר.

ו. כיון שנחקק שיכול כל אחד לדבר בשפתו, לכן בגתן ותרש דברו בשער המלך בשפתם טרסית, וכיון שחשבו שמרדכי אינו בקי בשפה זו, לא נזהרו שלא ישמע. אם היו חייבים לדבר בפרסית כמו שהיה לפני שינוי החוק, לא היו מדברים על מזימתם בשער המלך כשמרדכי שומע, שהרי ידעו שהוא מבין פרסית, שהרי זו השפה המדוברת בשושן הבירה.

ז. חלק משינוי החוק שהמן הציע למלך היה, שכל איש יהיה שורר בביתו, היינו שהבעל הוא עיקר הבית ואין לחוש לייחוס האשה כלל. שינוי החוק גרם שאסתר תוכל להבחר למלכה, כיון שאין לחוש לייחוס האשה. לפני שינוי החוק המלך היה מחוייב לישא רק אשה מיוחסת, ואסתר שלא היה ידוע לייחוסה, לא יכלה להבחר למלכה.

ח. מסופר במדרש שגם המן היה שותף עם בגתן ותרש במזימה להרוג את המלך. מרדכי שמע את התוכנית וספר עליה למלך, ולכן הכיר לו המלך טובה, וציווה על המן להרכיבו על סוס ולכבדו. א"כ בגלל מזימתו של המן זכה מרדכי לכבוד גדול והמן הושפל עד עפר.

ט. כתוב בגמ' שהמן קטרג על ישראל לפני אחשורוש, שמחמת שהם שומרים את התורה ומקיימים את המצוות, הם אינם נצרכים למלך וכדאי להורגם, כגון שאינם עובדים בשבת ובמועדים, ואינם מתחתנים עם כל העמים. מסופר במדרש שדברי הקטרג של המן שמשו למלאך מיכאל כדברי זכות על ישראל לפני הקב"ה, וכך אמר לקב"ה, גלוי וידוע לפניך שאין מקטרגין שעבדו ע"ז, ולא על שגילו עריות, ולא על ששפכו דמים, אלא על ששומרים תורתך. ומחמת כך הבטיח הקב"ה שלא יטוש את עמו ישראל.

י. המן רצה שגזירתו תצליח, ובדק מתי המזל של עמ"י הוא הכי גרוע, ומצא ש"ג באדר הוא הזמן המתאים, ולכן דחה את הגזירה לזמן כ"כ מאוחר. זו הייתה סיבת הצלתם, שהיה לעמ"י שהות לנסות לבטל את הגזירה. אם היה המן כותב באגרות להרוג את היהודים מיד כשמגיעות האגרות, לא היה נשאר משונאיהם של ישראל שריד ופליט.

יא. המן לא כתב באגרות ששלח לכל העמים את התוכנית להרוג את היהודים, אלא רק ציווה באופן כללי להתכונן ליום י"ג באדר, זאת משום שלא רצה שתגלה מזימתו ליהודים, ואולי ינסו לבטלה. זה גרם שמרדכי ואסתר יכלו לשלוח אגרות אחרות לבאר את הנכתב באגרות הראשונות. אם המן היה כותב באגרות הראשונות בפירוש שביום י"ג באדר כל אחד מצווה להרוג את היהודים, לא היו מרדכי ואסתר יכולים לשנות את האגרות, כי כתב שנחתם בטבעת המלך אין להשיבו.

יב. המן עשה עץ גבוה חמישים אמה כדי שיוכל לראות את מרדכי תלוי עליו כשהוא סועד עם אחשורוש במשתה. בגלל זה המלך ראה את העץ ממקום המשתה והאמין לחרבונה שאמר לו "גם הנה העץ אשר הכין המן למרדכי אשר דבר טוב על המלך עומד בבית המן". ומחמת זה אמר אחשורוש מיד בשעת כעסו תלוהו עליו.

יג. מסופר במדרש שאחרי שהמן עשה את העץ הוא הלך לבית המדרש, וראה שמרדכי לומד עם כ"ב אלף תינוקות. מיד ציווה לאסור את התינוקות

בשלשלאות ברזל כדי שלמחר יוכל להורגם. מחמת שפחדו התינוקות שיוצאים להרג, התפללו מתוך בכיה לקב"ה כל הלילה, ובזכות זה התגלגלו רחמיו של הקב"ה וקרע את האגרות של המן. א"כ מה שהמן התכוון להצר לאותם תינוקות, גרם שהם יצעקו לקב"ה ותתבטל הגזירה מעל כל עמ"י.

יד. המן בא למלך לבקש לתלות את מרדכי על העץ שהכין, כדי שאף אחד מהשרים לא ימליץ טוב על מרדכי לפני המלך, בא בבוקר מוקדם. זה עצמו גרם שהמלך יטיל דווקא עליו להרכיב את מרדכי, כי שאר השרים עדיין לא באו.

טו. כיון שהמן לא גילה למלך שמוזימתו היא להרוג את היהודים, אלא רק אמר לו שרוצה לאבדם, והמלך הבין שכוונתו לאבד דתם, גרם שהמלך לא ידע מה אסתר רוצה לבקש במשתה, וחשב בטעות שרצונה לבקש גדולה למרדכי, ולכן הזדרז לשלם למרדכי לפני המשתה כדי שיוכל לומר לאסתר במשתה שכבר נתן גדולה למרדכי, ומחמת כך ציווה על המן להרכיב את מרדכי, כי רצה שהמן יוכל להעיד לאסתר שמרדכי קבל גדולה מהמלך. אבל לו ידע על הגזירה היה חושב שמסתמא אסתר רוצה לבקש על עמ"י, ולא היה מזדרז להטיב למרדכי, ולא היה מצוה את המן להרכיב את מרדכי, והיה נחסך מהמן השפלה עצומה.

טז. כשהמלך שאל את המן מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו, לא היה בדעתו לכבד את מרדכי כ"כ. אך כיון שדברי המן הכעיסו אותו, וחשב שהמן רוצה לרשת ממנו את המלכות, ולכן מבקש שילבישו אותו בבגדי המלך וירכיבו אותו על הסוס של המלך, לכן ציווה המלך על המן לעשות את הכבוד הגדול הזה למרדכי היהודי. א"כ מה שחשב המן להגדיל את כבודו האישי, גרם ההיפך, להשפלתו, ואדרבה הגדיל את כבודו של מרדכי שנזנח.

יז. כתוב בפסוק שהמן נבעת מלפני המלך והמלכה, ובארו המפרשים שלא היה המן יכול לתרץ את עצמו ולומר למלך שלא ידע שאסתר היא מעמ"י, ואם היה יודע לא היה מבקש להרוג את עמ"י, כיון שקודם שכנע את המלך שכדאי להרוג את היהודים, ואמר למלך שאין שווה להניחם. א"כ דבר זה ששכנע את המלך ברעתו של עמ"י, גרם שלא היה לו מה לתרץ את עצמו לפני המלך.